

HRVATSKI PLANINAR

7-8
1993

HRVATSKI PLANINAR

CROATIAN MOUNTAINEER

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 85

Srpanj–kolovoz 1993

Broj 7-8

Volume 85

July–August 1993

Number 7-8

SADRŽAJ

Tomislav Baričević: Duboko ukorijenjeni u zemlju koju brane sobom	145
Želimir Kantura: Dan hrvatskih planinara u Ravnoj Gori	147
Krešimir Kedmenec: Središnji alpski put 02 kroz Austriju	149
Dubravka Ramuščak: Rapsodija strasti Samarskih stijena	153
Dr. Ljubica Svoboda: Ratovi i planinarenje	156
Tomislav Jagačić: Iz Varaždina na Trsat biciklom prije pola stoljeća	159
Martin Sušac: Planinarska fatamorgana ili vještica?	162
Dr. Željko Poljak: Dr. Tomislav Sablek iz Požege (intervju)	166
Dr. Tomislav Sablek: Stanica GSS Požega u domovinskom ratu	169
Božidar Duduković: Neki oronimi na Medvednici	170
Dr. Željko Poljak: Ban Josip Jelačić – planinar	173
Miljenko Pavešić: Od Kleka preko Stošca do Škurih draga	175
Lucijan Smokvina: Po Varaždinsko-topličkom humlju	177
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	178
In memoriam Borisu Farkašu	180
Alpinizam i sportsko penjanje	181
Speleologija	182
Vezni putovi i markacije	183
Publicistika	184
Vijesti	186

Slika na naslovnoj stranici:

Uzlet padobranom za jedrenje s Ravne gore u Hrvatskom zagorju (DB)

GLAVNI I ODGOVORNJI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41 000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Želimir Kantura, Jakša Kopić, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas, Tomislav Pavlin i prof. Josip Šintić

KOREKTOR: prof. Krunoslav Milas

Godišnja pretplata za 1993. godinu: dinarska protuvrijednost od 10 DEM (za inozemstvo dvostruko), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (8-14 sati). Fax 041/441-088. Izlazi u šest dvobroja godišnje. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SLOG I PRIJELOM: ELEMENT, Zagreb, Kneza Mislava 10-1.

TISAK: Štamparija "Spiridion Brusina", Vl. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvorница boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

Duboko ukorijenjeni u zemlju koju brane sobom

TOMISLAV BARIČEVIĆ, Starigrad-Paklenica

Ljude o kojima pišem već dobro poznam.

Moj zavičaj, oslonjen o samo korijenje Velebita do mora — podvelebitski kraj, pri vremeno je njihovo obitavalište zato što je njihov zavičaj, naslonjen na cjelinu Hrvatske sa sjeverne strane Velebita — Sveti Rok, Ričice i Lovinac, već dvije godine od neprijatelja silom zauzet. Velebit je prostor na kome se susrećemo, planina koja se izdiže iznad sjevera i juga, s koje dobro vidiš i sjever i jug, i jedno i drugo u susretu na njoj duboko doživjavaš svojim.

Dakle, na Velebitu smo, u susretu sa svojima i u zajedništvu svojih.

Idući sa suputnikom po visinskim stazama pazimo da ne stanemo na cvijeće —

šafran, encijan, jaglac... — što ga je Nebo posulo po našem putu. Očito bi nogu nekoga od nas bila teža od svega onoga snijega pod kojim je preživjelo i danas za nas cvjeta.

Ovdje na visini primjećujem također upadljivo niska, ali vrlo žilava stabla. Na nekim visinskim točkama umjesto da se poput svojih rođaka iz nizine gizdaju raskošnom krošnjom, ovdje se diče svojim razgranatim i dubokim korijenjem. Na mjestima su i grane prerasle u korijen da bi se živjelo i opstalo.

Zapažajući sve ovo oko sebe susrećem i mladiće koji se već dvije godine kreću po ovim visinskim točkama, žive s planinom i brane je sobom. Ovo su njihovi nadimci: Janša, Milošta, Parip, Mrki, Tigar, Mačak, Deva, Šok, Flok, Puv, Bindra, Elektroda, Mazalica, Čip,

Juda, Vrancela, Čcombe, Trapavi, Adžo, Gadafi, Maks... Ruka i pozdrav samo je vanjski gest susreta iz našega duhovnog zajedništva. U pogledu su zdravi, u radu nesebični i puni ljubavi prema svome. Dragovoljno stoe na velebitskim visovima i na visini domovinskoga zadatka. Zajedno s njima nadam se da će uskoro ljubav slaviti svoju pobjedu pri njihovu povratku ognjištu, a ne grubost sile koja ih pokuša s njega iščupati.

Silazeći nizbrdo, gdje su visoka stabla i gizdave krošnje, sve zapaženo sažimljem i temeljem toga pokušavam i drugo dotaknuti. Pitam se zašto ona stabla na brijezu nisu ovako visoka kao njihov rod dolje u nizini. Ne krije li se zamka u pitanju što je visina i tko je velik, a što je nizina i tko je malen? Zar nije kluč ove zamke u ovome: svako i najmanje

stablo gore, na visini, više je od bilo kojeg stabla u nizini. Njemu gizdanje krošnjom nije potrebno kada je veliko samim time što jest i što opстоji tu gdje jest.

I ove ljude što ih susrećem gore, i njima slične, povezujem s prirodom u kojoj žive. Zar oni nisu najčasniji i najviši između nas samih time što jesu i opstoje tu gdje jesu — na Velebitu. Oni su bez gizdave krošnje, duboko ukorijenjeni u zemlju koju brane. Do njih treba doći i njih zapažati. Na njihovim ledima se prelima staro i započima novo.

Dok nogom zaobilazim encijane i šafrane u prolazu, veselim se što će za koji dan pored njih procvjetati runolisti i božuri. Čini mi se da baš cvjetaju u čast njima, duboko ukorijenjima u zemlju koju brane sobom, što je za sada vidljivo samo Nebu.

Dan hrvatskih planinara u Ravnoj Gori

U povodu 60. obljetnice PD Višnjevica

ŽELIMIR KANTURA, Zagreb

Već sam poziv upućen planinarskoj javnosti, priložen uz broj 5–6 "Hrvatskog planinara", bio je zanimljiv: "Hrvatski planinarski savez u organizaciji HPD Višnjevica Ravna Gora povodom obilježavanja 60. obljetnice društva poziva Vas na DAN HRVATSKIH PLANINARA Ravna Gora – GORSKI KOTAR – 10. i 11. srpnja 1993. g.". I sam sam tome "kriv" jer sam uoči sjednice IO HPS, kada se o tome odlučivalo, prihvatio zamolbu Ravnogoraca te njihovu želju, uz svoja zaščitanja o njima, preporučio na toj sjednici. U pravi čas i jedna od najmudrijih odluka! Ako kažem da je objavljeni program posve poštivan i ostvaren, malo sam rekao. Za deset sati prihvaćeno je preko 1000 planinara, uz vijenac najljepših hrvatskih pjesama koje je izvodio puhački orkestar ravnogorskih glazbenika čija povijest odbrojava 163. godišnjicu od osnutka. Neće mi zamjeriti planinari iz sada mirnijih i Ravnoj Gori bližih krajeva Domovine, kada kažem da su do ganuća bili potresni prizori prispjeća autobusa planinara iz dalekog Metkovića, Splita, Kaštela, Šibenika, Zadra, Gospića koji su u svom dolasku ali i povratku, prema službenoj poruci HTV, vozili dijelom jadranske magistrale "na vlastitu odgovornost" ili pak doputovali iz udaljenih dijelova Slavonije. Zagrljajima, čestitkama i suzama radosnicama nije bilo kraja. Junački moj hrvatski narode, nitko te i nikad neće slomiti!

Jedna mala čovječja figura jurila je od autobusa do autobusa, od čovjeka do čovjeka, neumorno zahvaljujući i pozdravljajući prisjele goste, upućujući ih gdje će se smjestiti i kojim slijedom. Bio je to neumorni predsjednik slavljenika. U programom određenih

Foto: Vesna Gjurčević-Kantura

10,30 sati troje mladih Ravnogoraca podiglo je u zrak stjegove sa zastavama Republike Hrvatske, Hrvatskog planinarskog saveza i HPD Višnjevica, a puhački je orkestar snažno naznačio prvi korak mimohoda. Teško je riječima prikazati taj prizor kada je rijeka ljudi, odjevenih u najrazličitije obojene košulje, dobrim dijelom i s naprtnjačama na ledima, doslovno kao bujica ispunila glavnu ulicu. Dok je prednji dio mimohoda već bio pred mjesnom dvoranom, dotle je stražnji dio tek krenuo iz središta mjesta, ispred tvornice "Radin", glavnog donatora i materijalnog podupiratelja svih kulturnih, športskih i pla-

ninarskih stvaralačkih pothvata neumornih Ravnogoraca.

Poseban ugodaj činile su i inače cvijećem ukrašene ravnogorske kuće, za ovu prigodu ukrašene državnim zastavama. Razdragani mještani, načičkani na svojim prozorima i pročeljima, pljeskom su pozdravili mimohod. Kako je mjesna dvorana imala samo oko 350 do 400 sjedala za čas je bila popunjena, tako da je većina planinara pošla prema logorištu na Javorovu kosu (1016 m), udaljenu jedan sat hoda. Mnogi su odmah započeli obilazak predivnog ravnogorskog planinarskog puta (RGPP) u želji da vide što više, tim prije što je marljivi domaćin osigurao vodiče, a uz to je svatko mogao kupiti prekrasan Vodič po Ravnogorskem planinarskom putu.

Nas, koji smo našli mjesta u dvorani, uveo je u program tvorac svega duhovnog pregnuća domaćina, pisac fotomonografije, urednik i poredioca Vodiča – putopisa RG PP-a prof. Nevenko Acinger, koji je pozdravio sve goste, ništa manje nego 47 planinarskih društava iz cijele Hrvatske. Zatim je prisutne pozdravio predsjednik Općinskog vijeća Općine Ravna Gora i predsjednik počasnog Odbora za proslavu 60. obljetnice HPD Višnjevica g. Dražen Mance. Tada je riječ dobio malen rastom, ali div čovjek ravnogorskog planinarstva i predsjednik slavljenika, g. Andelko Ivančić. Kada je svoju dobrodošlicu izrekao, dijelom na svom izvornom hrvatsko-ravnogorskem jeziku, dvoranom se razlijegao dugotrajan gromoglasan pljesak razdraganih gostiju. Vrijedno je te divne riječi zauvijek zapisati: *Dabr pršl u Ravnu Gora, u guste zelene šume, na hude gorske vrhe, mila cvetna polja i daline. Dabr pršl u naša srca i u naše šeram atprte hiše.* (Dobro došli u Ravnu Goru, u guste zelene šume, na surove gorske vrhunce, nježna cvjetna polja i doline. Dobro došli u naša srca i u naše širom otvorene domove.) U ime Hrvatskog planinarskog saveza, a ispred uglednih dama i gospode: Darka Berljaka, predsjednika IO HPS, Željka Poljaka, člana IO HPS i glavnog i odgovornog urednika revije "Hrvatski planinar" prof. Jagode Borčić, člana IO HPS; prof. Josipa Sintića, člana IO HPS i pročelnika Komisije za propagandu i izdavačku djelatnost HPS, Nikole Aleksića, tajnika HPS i člana redakcije revije "Hrvatski planinar", slavljenika i nazočne pozdravio je dopredsjednik HPS prof. dr. Zoran Gomzi.

Usljedio je bogat kulturno-umjetnički program, koji su izveli učenici dramske i glazbene grupe pučke škole "Dr. Branimir Marović", Ravna Gora, uz aktivno sudjelovanje

i pod vodstvom gđe. Nade Ivančić, te pod dirigentskom palicom gđe. Nedice Poljančić. Snažan je dojam ostavio koncert puhačkog orkestra pod ravnjanjem g. maestra Leandra Darka Podgornika čiji su bogati repertoar i vrhunска izvedba izazvali dodatak (bis!).

Tada slijedi vrhunac ne samo programa nego planinarsko-publicističkog doseg ravnogorske kulture — promaknuće fotomonografije "60 godina planinarstva u Ravnoj Gori". Skromni domaćini su u programu ovu točku nazvali okrugli stol o temi "60 godina planinarstva u Ravnoj Gori", kao da su se prestrašili svoga vlastitoga djela. Zaključak okruglog stola i ocjenu toga velebnog djela sažeto je izrekao u svom prikazu recenzent i lektor toga djela, doajan hrvatske planinarske misli prof. dr. Željko Poljak: *Publikacija će bez sumnje obogatiti svečanosti u povodu obilježavanja 60. obljetnice HPD Višnjevica u Ravnoj Gori i ovogodišnji Dan hrvatskih planinara koji se po odluci HPS održava u Ravnoj Gori kao izraz priznanja i povjerenja maloj, ali vrijednoj planinarskoj organizaciji. Publikacija pokazuje još nešto: Ravna Gora je očito snažno kulturno žarište Gorskog Kotara, daje sliku intelektualnih mogućnosti njezinih žitelja, te doprinosi mijenjanju pogrešnog poimanja planinarstva kao nekakve sportske grane, dokazujući da ga valja shvatiti i kao duhovnu nadgradnju, a ne samo kao običnu fizičku kulturu.*

Okrugli stol uveličao je svojim sudjelovanjem kao uzvanik i planinarski priatelj g. Krešimir Mikolčić, glavni tajnik Matice Hrvatske, koji je izrekao ovu ocjenu: *O ovoj knjizi izrečene su mnoge pohvale. Međutim, ona sadrži i jednu posebnu vrijednost, a to je pjesma Petra Preradovića "Putnik", simbolična pjesma hrvatske kulture, u domaćem govoru Ravne Gore. Ovom pjesmom povezuje se nasilno prekinuta nit hrvatske kulture, kojom se cjelokupna hrvatska jezična baština ponovo uklapa u hrvatsku kulturu, na kojoj treba počivati moderna hrvatska država.*

Po završetku programa gosti su mogli razgledati malu prigodnu izložbu na kojoj je izložena 200 godina stara karta Ravne Gore, drevne krplje, nekoliko starih izdanja knjiga, suvenira i drugih zanimljivih eksponata što su ih skupili i izložili Branka i Enver Krivac.

Točno u 13 sati, kako je programom bilo i predviđeno, gosti su pošli na Javorovu kosu gdje su marljivi članovi HPD Višnjevica organizirali logorište. Veoma lijepu sliku pružalo

je šarenilo 102 izbrojena šatora. Domačin je izvukao uz pomoć DVD, koje je i nadziralo logorište, cisternu s 5000 litara vode za piće. Sve što je planinaru bilo potrebno moglo se pribaviti na licu mjesta. Tu su bili police s pićem, s kuhanim "fažolom", kuhanе kobasice i police sa suvenirima gdje se moglo pribaviti lijepе razglednice s panoratom Ravne Gore, Vodič–putopis po RG PP i, kao kruna svega, netom promaknuta fotomonografija "60 godina planinarstva u Ravnoj Gori". Brižni domaćin organizirao je razglas pa su i najudaljeniji šatori mogli čuti poruke i vedre planinarske pjesme. Druženje, vatre, pjesma, gitare čuli su se duboko u noć. Velečasni Vladimir Krizmanić prigodno je posvetio obližnji "Božji studenac" blagoslovivši malu drvenu kapelicu, rad g. Branka Svetličića iz Ravne Gore. U nju je postavljen kipić Majke Božje, zaštitnice putnika, dar gđe. Marije Purić–

Bubanj iz Ravne Gore. Tom blagoslovu bilo je nazočno mnoštvo planinara, što je stvorilo posebno lijep ugodaj.

U nedjelju 11. srpnja bio je pravi planinarski dan. Planinari su se razišli u obilazak RG PP, poželjevši uzajamno što skoriji novi susret. Mnoštvo planinarskih fotoaparata jamstvo je da će slike ove svečanosti poći u sve krajeve Hrvatske. No marljivi i savjesni domaćin zabilježio je sva skupna zbivanja video i audio snimkom, rukom g. Josipa Kordaša, novinara i reportera Radio-Delnice, pa će uz fotodokumentaciju povjerenu gđi. Vesni Gjurčević–Kantura ovaj veličanstveni događaj biti sačuvan i u svojoj dinamici zbivanja.

Možemo zaključiti ocjenom da je prvi Dan hrvatskih planinara u slobodnoj i neovisnoj državi Hrvatskoj proveden — jednom riječju — veličanstveno.

Središnji alpski put 02 kroz Austriju

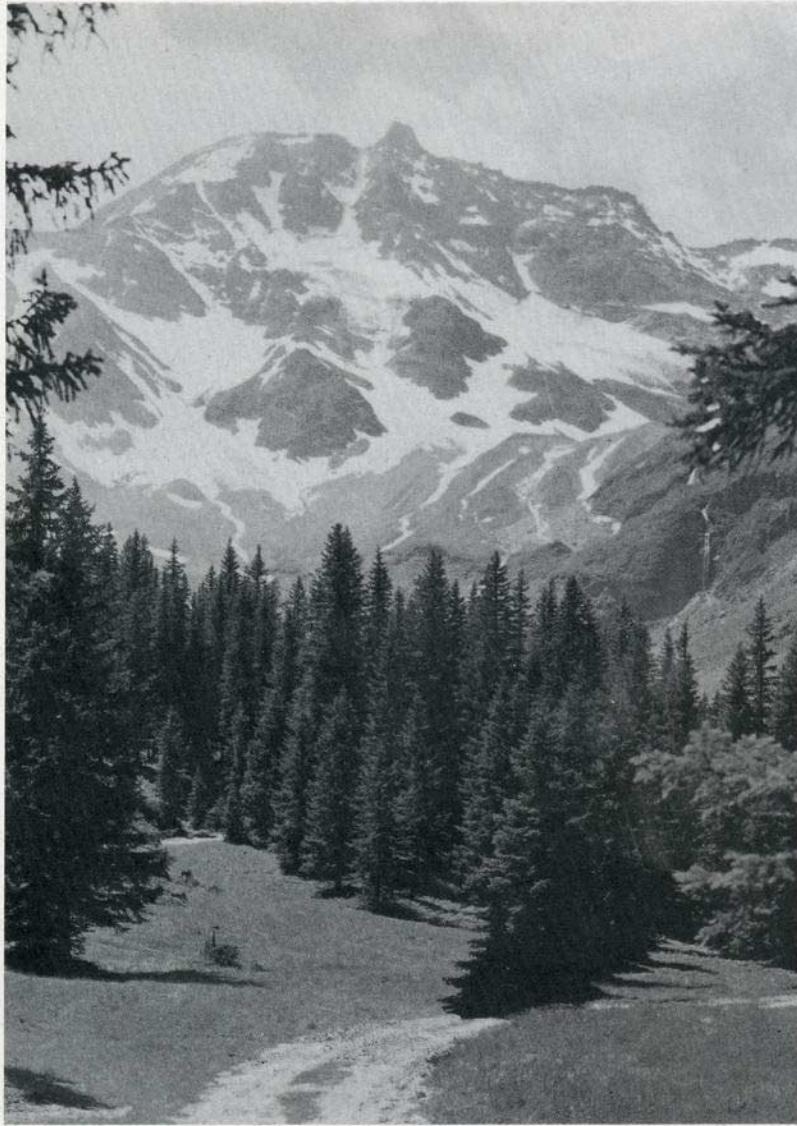
II. Sonnblick

KREŠIMIR KEDMENEC, Zagreb

Do Sonnblicka, jednog od najljepših austrijskih vrhova, može se doći iz tri smjera. Prvim, treba od koruškog grada Dölača cestom na sjever do poznatog skijaškog centra Heiligenblut (1288 m), te dalje nastaviti uzbrdo još šest kilometara, kroz Kleines Fleissatal, do planinarskog doma Alter Pocher (1807 m). Ovaj dom je ujedno i najviša točka do koje možete doći autom podno Sonnblicka. Dalje uspon ide prekrasnom alpskom dolinom po stazi 102 B, a do hrbata Sonnblicka i vrha s domom treba prosječnom planinaru 5 sati hoda.

Drugi se uspon nalazi na transaustrijs-

kom planinarskom putu 02. Cestovni prilaz također ide s juga, preko Ausserfraganta do Badmeistera (1184 m), gdje je moguće parkirati auto. Od parkirališta ima još 5 sati hoda do Duisburgerhütte (2572 m). Ovaj je dom otvoren od početka srpnja do sredine rujna. Manje od sat vremena prije doma, s lijeve strane staze, nalazi se ledenjačko jezero Weissee. U sobama ima 25 ležaja, koliko i u zajedničkoj sobi. U hladnom dijelu godine otvorena je zimska soba. Staza dalje ide 1 sat do sedla Niedere Scharte (2695 m) i dalje do Rojacher Hütte (2718 m) još sat i pol hoda. Ova mala kuća je zapravo sklonište s

LIJEVO:
Sonnblick (3105 m)

DESNO:
Slika opservatorija na vrhu Sonnblicka iz 1886. godine

DESNO DOLJE:
Sonnblick s novim meteoroškim opservatorijem

domarom, stalno otvoreno od početka srpnja do sredine rujna, a u potkrovju za nuždu ima 8 ležaja. Kada je domar u kući, moguće je kupiti gotova jela i piće. Do vrha ima još 1,5 do 2 sata hoda.

Andrea i ja smo za "osvajanje" Sonnblicka odabrali treći, sjeverni pristup. Glavnom cestom koja od istoka Austrije ide prema Zel Am Seeu i Salzburgu došli smo do naselja Taxenbach i tu skrenuli na jug planinskom dolinom kroz poznato turističko mjesto Rauris, do završetka ledenačke doline i nekadašnjeg pastirskog staništa Kolm-Saigurn. Ispred nas desno se oštro dižu litice sjevernih stijena Sonnblicka. Kolm-Saigurn je na jugu austri-

jske pokrajine Salzburg, a uz nekoliko pastirske nastambi i štala, ovdje je kuća austrijskih Prijatelja prirode (Naturfreundehaus), te još nekoliko privatnih pansiona.

Uspon počinje na 1600 m, odmah iza doma. U početku se prolazi liticama obraslim gustom šumom do Barbarinih vodopada. Iznad 1900 m prestaje drveće, pa staza ide preko travom obraslih stijena. Nakon sat i pol dolazimo do prvog doma na usponu, također u vlasništvu Prijatelja prirode (2175 m). Kratak odmor s prekrasnim pogledom dolje na Kolm-Saigurn i dalje prema Raurisu. Prolazeći preko suhozida i ruševina kamenih nastambi iz pradavnih vremena, nastavljamo

uspon, uglavnom cik-cakom prema Rojacher-Hüte. Sest stotina metara visinske razlike svladavamo za dva sata, mjestimično prelazeći preko vječnog snijega i leda. Visoko iznad nas skupljaju se oblaci, teški i sivi. Prisjećamo se da jutros na radiju nije bilo ništa o promjeni vremena.

U Rojacher-Hüte kratak odmor. Domačka nas izvješće da se ne očekuje takvo pogoršanje vremena koje bi onemogućilo uspon na vrh, iako se čini da će nešto padati...

Nastavljamo put. Čim smo od doma krenuli hrptom prema vrhu, počelo je jako puhati i postalo je naporno hodati. Možda je to od visine? Zadnja dionica uspona na Sonnblick ide po samom hrptu planine, premda s lijeve strane postoji tzv. zimski uspon, direktno po ledenjaku. Tu i tamo nailazimo na metalne ploče s imenima unesrećenih penjača. Staza je slabije osigurana klinovima i sajlama od većine slovenskih alpskih uspona, no ipak je prohodna. Oko pola sata pred vrhom silazimo

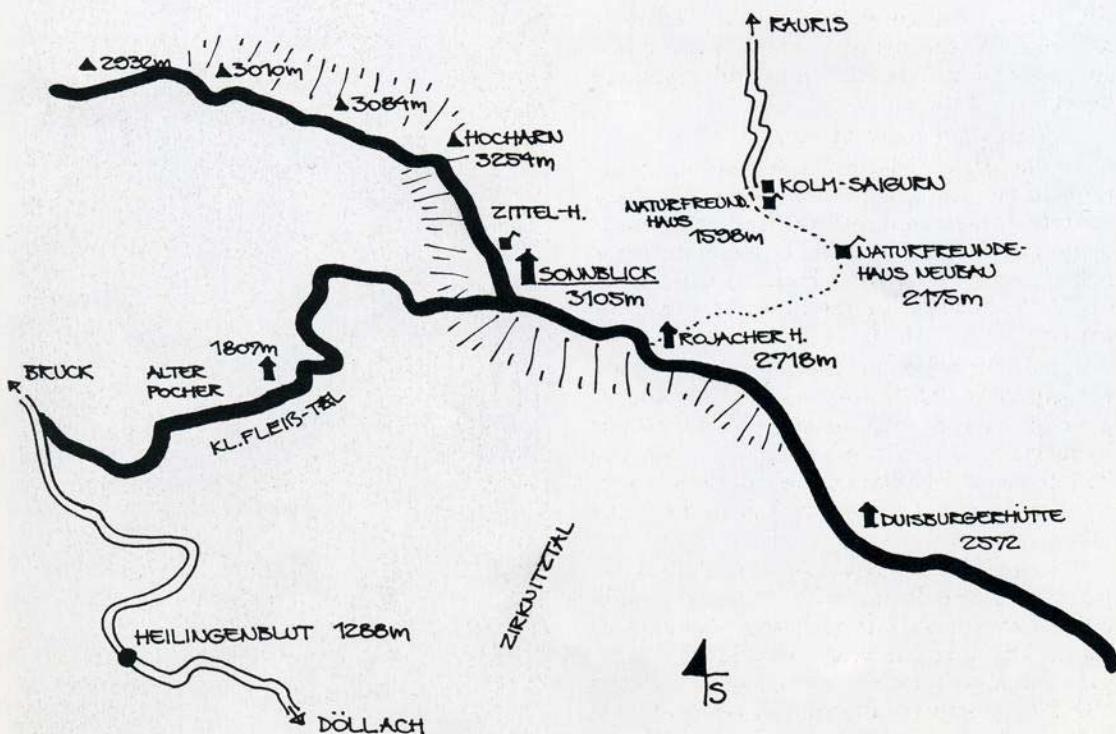

s hrpta na snijeg, u zavjetrinu; počinje blaga susnježica, a vidljivost je sve manja. Nakon sat i pol od doma stižemo pred Zittelhaus i na sam vrh (3106 m). Dom je sagrađen još 1886. godine, zajedno s meteorološkom postajom, a upravo se nadograduje. Otvoren je od početka srpnja do sredine rujna, a prije nadogradnje je imao 22 ležaja u sobama i 50 u skupnoj spavaonici. U planu je još 50 ležaja. Izvrsno je opskrbljen, najviše zahvaljujući teretnoj žičari kojom se za vlastiti prijevoz koriste i hrabriji meteorolozi ili osoblje doma. Zittelhaus je u vlasništvu ÖAV, Austrijskog alpinističkog saveza, a za spavanje u skupnoj spavaonici priznaju hrvatske planinarske iskaznice, pa smo spavanje platili 30 šilinga.

Dok smo se uz vruci čaj opuštali nakon uspona, u domu smo čuli zanimljivu anegdotu o dvoje talijanskih alpinista, koji su po sjevernoj stijeni došli do doma. Naime, zbog svoje atraktivnosti, kilometar visoka stijena pravi je izazov za mnoge penjače, koji tada svoj uspon također završavaju u domu, jer zadnji

oprismak završava na ogradi doma. Dvojica maloprije spomenutih su u svom usponu došli na oko pedesetak metara ispod vrha i tada su razmišljali koji smjer odabratko bi se popeli ravno na terasu doma. I tada jedan od njih opazi visoko iznad sebe dvije cijevi kako vire iz stijene (dom se radi svog smještaja i prevjesa ne vidi sa sjeverne stijene). Ovako orijentirani, Talijani nastavile penjanje prema cijevima, kad ih odjednom zapljerne pljusak od ljudskog izmeta. Dotične cijevi vode, naime, iz domskog zahoda.

Iako smo imali sreće sa spavanjem, jer je dom vrlo često prebukiran, nismo imali sreće s pogledom s vrha. Na "sunčevu bljesku", kako glasi ime ove planine prevedeno na hrvatski, bilo je vrlo maglovito, pa je izostalo uživanje u vidiku prema Grossglockneru, najvišem austrijskom vrhu, ili Scharecku. Usprkos lošem vremenu, na toj je visini (3106 m) predvečer izmjereno 9°C, što je sasvim ugodna kolovoška temperatura u ovom dijelu Alpa. Razvedrilo se tek kada smo se spustili u dolinu...

Rapsodija strasti Samarskih stijena

DUBRAVKA RAMUŠČAK, Zagreb

Iskusni stari planinar, naš kolega Marijan, već nam je lani stavio bube u glavu pričom o NOVOM, puno ljepšem planinarskom putu kroz Samarske stijene, ali ga onda nismo ostvarili od straha pred četnicima. Ove nas godine nije bilo strah, pa smo se otisnuli nas pedesetero iz PD "Zagreb-Matica" i "Jelengrad" Kutina autobusom put Samarskih stijena. Odsjeli smo u Begovom Razdolju. Hotel "Jastreb", visoke B kategorije, zjapio je prazan s jasnim tragovima raspadanja i nebrige, jednako kao i kuća za planinare tik uz hotel.

Prvi dan, po gustoj magli, uspeli smo se na Bjelolasicu. Zbog jakog vjetra ščućurili smo se u zavjetrini naslaganog kamenja na vrhu. Nakon nekog vremena i nakon što su poudarali pečate, većina mladih planinara počela se pitati:

"Pa kuda smo se mi to popeli?"

"Na vrh Bjelolasice", odgovorila sam, ali mi nisu vjerovali. Tek kad im je netko od autoriteta to potvrdio, prihvatili su. Bilo mi je smiješno da se toliko mladih planinara penje nekuda, a nema pojma kuda. Jesmo li mi ovce? A možda im nitko nije ni rekao kamo idemo.

Navečer u hotelu, gostoljubivi planinari, entuzijasti iz PD "Bijele stijene" iz Mrkoplja, priredili su nam planinarsko veče uz odojka i muziku vlastitog tamburaškog zbora. Oni koji su tome prisustvovali vele da je bilo jako zgodno. Sad mi je žao da i ja nisam tamo bila.

Drugo jutro odvezli smo se u Mrkopalj po dva vodiča, Branu i Ivu. Oba su i sudionici u stvaranju Mrkopaljskog planinarskog puta. Taj novi put kroz najzanimljivije skupine Samarskih stijena istraživali su članovi PD "Bijele stijene" i markirali više godina, a kakav je to nadljudski napor bio, mogli smo samo donekle shvatiti tek kad smo i sami prošli dijelom toga puta. Vodiči smo morali imati

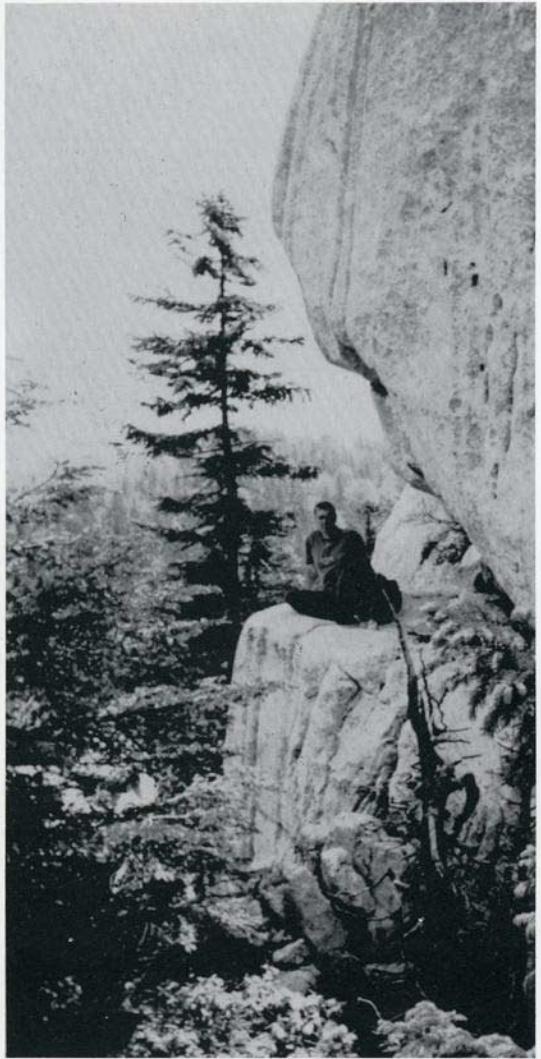
da se, usprkos markacijama, ne izgubimo u labirintima i bespućima Samarskih stijena.

Iz Mrkoplja smo krenuli za Tuk, pa preko Matić-poljane na 13. kilometar ceste za Jase-nak, odakle odvojkom nadesno, pa na lijevo mimo markacije koja vodi u Ratkovo sklo-

"Sam razvrat..."

Foto: V. Strašek

Podno "Piramide"

Foto: D. Grundler

nište, do okretišta tog odvojka. Tu smo se iskrcali iz autobusa i krenuli za markacijama lijevo u šumu, došli na stazu KPP, ubrzo je ostavili i počeli se uspinjati strminom lijevo uz prve monumentalne blokove stijena, prema najvišem vrhu Samarskih stijena – 1302 metra.

Najviši vrh je stijena sa zaravankom veličine, mislim, oko 3×2 metra, naokolo obraslim grmljem. On se nalazi u spektakularnoj skupini stijena, ali od njih mi nismo vidjeli ništa jer smo svih 50 najedanput htjeli biti na vrhu da bismo grozničavo i što prije lupali pečatima po svojim dnevnicima i vodičima. U srednjem su vijeku crkveni ljudi razmišljali o tome koliko anđela stane na vrh igle, a

ako bi se ikada itko zapitao koliko planinara stane na vrh Samarskih stijena, neka se zna da ih, s pomoću Božjom, stane pedeset. Kad smo zadovoljili "žigomanske" strasti i svi se s vrha sretno spustili nekoliko metara niže, na najneočekivanijem mjestu, kroz pukotinu između dviju stijena, upali smo u drugi svijet — u središte divlje, kaotične snage života, u Carstvo Samarskih stijena.

Odmah smo se preko kamenih gromada, srušenih debla, trulih panjeva i skliske zemlje, sunovratili na dno prve ponikve. Odavde je pa sve do kraja kolplet moćne, ponosne crnogorice i manjeg raslinja s kamenjem i stijenama svih veličina, buktao životom, dok su uspravnii kosturi mrtvih stabala podsjećali na smrt. Kroz to su se sa strana, kao tajanstvene slutnje, nazirali bokovi Samarskih stijena. Vrhovi su bili iznad šume. Drveće je izrastalo iz samih hridina i kamenja, obuhvaćalo ih oblim korijenjem, pa se pravo nije znalo bore li se grčevito međusobno, pohlepno proždiru ili žarko cjelivaju. Posvuda prigušeno svjetlo i nijema napetost nabrekla od snaga postānja i snaga uništenja. Crni vrtlozi vrtača mutili su svijest i mamili u dubine, na čijem se dnu vidio vječni snijeg. Znali smo da je snijeg privid i da puno dublje timaju demonske vatre. Kad se one užare do bijelog usijanja, tada ovi propali vulkani eruptivnom snagom izbacuju iz sebe bijele plamenove, što se u visinama okamenjuju... jer gotovo svaki taj krater ima, u produžetku, klisure do neba, najrazličitijih oblika... Plava je Renata, tada, dok je u njoj tutnjiio Wagner, vidjela orijaške kamene pupoljke gdje u ekstazi rastu prema Suncu — pupoljci iskljiali iz elementarne strasti Zemlje. Mariji su podivljali registrima brujale kamene orgulje, a Vili, koji svoju osjećajnost skriva pod gomilom lascivnosti (što znaju raditi muškarci nježne duše, vjerujući, valjda, da je to muževno) ustanovio je: "Sam razvrat, a u rupama — led!"

Pokatkad smo iz tog svijeta snažnih strasti izranjali na površinu, popevši se na vrhove stijena: Stepenica 1280 m, Piramida 1270 m, Vidikovac, Veliki Kanjon 1274 m. Odavde smo zaneseni gledali savršen mir u vedrini neba i blagovalovitom moru crnogoričnih šuma, a niti se po začaranom bijelom brodovlju što je plutalo tim morem — po Samarskim stijenama — nije moglo naslutiti kakav se veličanstveni kaos nalazi ispod površine. Obuzet svime time i vođen nekom svojom (Lisztovom ili kakvom drugom) lelujavom melodijom snažnih ritmičkih sazvučaja, mladi je Marijan R.

rekao: "RAPSOĐIJA SAMARSKIH STIJENA!"

Stijene i klisure nisu osigurane, nema tamo sajla ni klinova, pa veranje po njima pruža poseban užitak, iako se na vrh stepenice, zvan Kapa, pola nas ne bi popelo da nam nisu zdušno pomagali i bodrili nas vodič Brano i mladi Marijan. U Veliki kanjon je težom varijantom doprla samo Tea iz Kutine, krhki, prozirni djevojčuljak. Ali, ona je, možda — vila.

Umorni od naporna kretanja bez puta, kroz spletove granja i kamenja, od klisure do klisure, od ponikve do vrtače i obratno, spuštanja u ponore i dizanja na kamene visine, uz pomoć naših vodiča i markacija, stigli smo do Ratkovog skloništa, a onda i do autobusa. U nama je kiptjela obnovljena krv (u gradu se često osjećamo kao da nam u žilama teče bljužga), a ja sam samo željela, a i sada želim, što prije vidjeti i drugi dio ovih divnih, fantastičnih predjela naše prelijepo domovine.

Od svega srca hvala članovima PD "Bijele stijene" iz Mrkoplja, što su ih otkrili, a našim vodičima što su nas proveli jednim njihovim dijelom. Moram još samo napomenuti da naš vodič Brano, čovjek informiran, komunikativan, visokog planinarskog morala i energije, ima 73 godine, a snagu, vitkost i elastičnost tijela kao da mu je 25. Osim toga sačuvao je u očima topli, mladi, plavi pogled. Takav je, valjda, zato što je u stalnom dodiru s ljepotom i snagom Samarskih stijena.

LEGENDA:

— MPP

..... KPP

KT 1

MJERILO:

0 300 600 m

Okretaljka

1102

Vrh

Samarskih

stijena

1302

KT 1

Stepenica

1280

Piramida

1270

Vidikovac

Dolina

Suza

Barijera

1285

KT 2

Kocka

1250

KT 3

Ratkovo

Isklonište

Dvorac

1240

KT 4

Veliki

Kanjon

1245

Serpas

KT 5

1274

KT 6

Južni vrh

1299

KT 7

Amfiteatar

1283

Južna

barijera

Velika

Pećina

KT 8

Medvjeda

dolina

\$

1291

Stjenoviti

grebен

3,5 Km

zračne

linije

14 Km

zračne

linije

JADRANSKO

MORE

\$

Mrkopaj
Vojni Tuk
Matić
poljana

1080 →

Jasenak
13 km

PLANINARI, SURADUJTE U "VIKENDU"

Zagrebački popularni tjednik "Vikend" već nekoliko desetljeća poklanja veliku pažnju planinarskim djelatnostima. Podsjecamo da je zbog toga bio odlikovan i Zlatnim znakom Hrvatskog planinarskog saveza. Među čitaocima, a osobito među planinarima, posebno je popularna rubrika kamo na izlet preko vikenda. Svaki planinar može predložiti neki izlet koji mu se svidio, a i planinarsko društvo koje želi da uveća posjet svome domu može predložiti posjet za vrijeme vikenda. Tekst treba imati 3 i pol tipkane stranice (s proredom), priložene dvije-tri slike i, poželjno je, malu geografsku skicu. U tome će vam pomoći i materijal prirediti za tisak g. Bruno Šibl, Zagreb, Gajeva 7, tel. 420-928.

Ratovi i planinarenje

Dr. LJUBICA SVOBODA, Zagreb

Uspomene dugogodišnje planinarke o putovanju Hrvatske iz Europe u Europu

Ratova je uvijek bilo i uvijek su imali teške posljedice.

Na početku I. svjetskog rata ljeti 1914. godine, Zagrebom je uvečer prolazila vojna glazba. Bilo je i bakljadna u čast tamo nekih pobjeda na fronti. Bilo je svečano i veselo. Dani su bili sumorniji, s gužvom novaka na kolodvoru i tramvajima s otvorenim prikolicama na kojima su poviše sjedala visjele ležaljke s teškim ranjenicima s ratišta koji su na taj način razvažani i po gradskim bolnicama. Gradom su kolale žalosne priče o ubijenim i oboljelim na frontovima.

Na izlete se odlazilo vrlo rijetko. U sjećanju mi je izlet u Jelačićeve Nove dvore, tada sasvim uščuvane, s mnogo materijalnih detalja iz njegova života.

Produžetkom rata, život je postajao sve teži. Do brašna se teško dolazilo, ali se sjećam i torti od kukuruznog brašna i graha, a bez čokolade, limuna i naranči. Jeli smo i orehnjaču, ali, jer oraha nije bilo, od stiješnjениh bučinih koštica...

U školi smo za ratnike na bojištima pleli kape, rukavice i čarape iz vune koje je bilo sve manje. Škola nas je vodila na Šalatu, u berbu kupinova lišća koje se sušilo za čaj, također za vojake na bojištu. Na kraju grada posjetili smo izložbu ratnih rovova identičnih onima na fronti da vidimo kako žive i ratuju naši vojaci.

Moj otac, zbog poviših godina nije bio mobiliziran. Pritisnut poslom, iako planinar, nije stizao nedjeljom u Samoborsko gorje ili na Medvednicu. Ipak, jedne me subote zapitao želim li poći s njim preko Sljemenu do Stubičkih Toplica. S oduševljenjem sam pošla s njim, posebno jer sam dočula da će sa sobom ponjeti i revolver. Ta bilo mi je tek dvanaest godina!

Pješice smo (jer se drugačije i nije moglo) pošli prema Sljemenu. Putem nismo susreli nikog. Bio je početak rujna, vrijeme lijepo i toplo, a mene je, sjećam se, u mraku oko doma pored lugarnice plašilo stravično glasanje sove. Prespavali smo u domu, a jutrom krenuli preko Rauhove lugarnice na sjeverne padine Sljemena.

Šumska je staza bila zaraska, mjestimice neprohodna. Vidjelo se da dugo nije nitko tuda prolazio. Na jednom smo se mjestu odmarali na srušenoj bukvi. Ručali smo iz torbe, okruženi gustim grmljem. Odjednom je nešto zašuštalo u grmlju. To se ponovilo nekoliko puta. Otac je pogledavao u tom pravcu, ali ja nisam ništa opazila.

Nastavili smo dalje i predveče stigli u Stubičke Toplice. Te, 1917. godine, tamo još nije bilo nikakvih bazena, osim stoljetnog Maksilianeuma i kada za kupanje. Toplice su bile pune ratnih invalida, koji bi, nakon slabe večere, dolazili na potok s vrućom vodom, gdje bi na vrućim izvorima kuhalji jaja.

Nakon spavanja krenuli smo po ranoj jutarnjoj mjesecini da stignemo na rani vlak za Zagreb.

Tek nekoliko godina poslije otac mi je rekao da je onog puta za vrijeme našeg ručka na Sljemenu primijetio u grmlju naoružane osobe u vojničkim odorama, ali me nije želio prestrašiti. Bili su to "zelenokaderaši". Kako je rat dugo trajao, mnogi vojnici, naročito s ratišta Galicije, bježali bi kući i skrivali se po šumama, odakle su napadali bogate trgovce i ratne špekulantе. Ali, jer su ipak bili miroljubivi i humani, nikad ne bi napali samog čovjeka, a posebno u pratnji nedoraslog djeteta.

Posljednje godine rata u Zagrebu se čula daleka tutnjava topova sa Soče, a na Mirogoju

Dr. LJUBICA SVOBODA — NAŠ REKORDER

Naša zagrebačka suradnica dr. Ljubica Svoboda može se ponositi s nekoliko rekorda: 56 godina (!) je suradnik "Hrvatskog planinara" i najstariji je suradnik našega časopisa (ima 88 godina), a osim toga vjerojatno ima najduži planinarski članski staž (članicom HPD-a postala je 1933. godine). U HP-u je počela 1937. putopisnom serijom "Po hrvatskim planinama" i otada je objavila 10-15 članaka. Pisala je o Medvednici, Zumberku, Zagorju, Bijelim stijenama, slovačkim Tatrama, a u ovom broju piše o svojim davnim uspomenama. Nekoliko riječi o ovoj zanimljivoj planinarskoj ličnosti! Rodena je 28.6.1905. u Virovitici. Najprije je nosila mađarsko prezime Virág jer su joj se daleki preci doselili iz Mađarske. Godine 1919. dobila je hrvatsko prezime Drašković, a udajom je stekla češko prezime Svoboda. U Zagreb je došla 1912. Tu je završila ekonomski fakultet i na njemu 1933. doktorirala. Prije rata radila je na željeznici i kao srednjoškolska nastavnica, a poslije rata bila je direktorica stručne učiteljske škole u Zagrebu i profesor na srednjim ekonomskim školama. Muž joj je bio tajnik Vrhovnog suda u Zagrebu. Planinariti je počela još kao dijete s roditeljima. Član je HPD-a od 1933. Dobro se sjeća gospode Micike u planinarskoj poslovničkoj koja je bila živi informator o svim voznim redovima, markacijama i planinarskim kućama. Osim hrvatskih, posjećivala je slovačke i bugarske planine. Sada više ne planinari, ali je prepuna zanimljivih uspomena, od kojih povremeno i nama nešto daruje.

je bivalo sve više svježih grobova poginulih na ratištima. S nove zgrade Sveučilišne knjižnice na Mažuranićevom trgu skinut je novi bakreni krov za potrebe vojske. Ostale su samo četiri velike bakrene sove. U susjednoj zgradi kemijskog laboratoriјa smještena je vojska, a oko zgrade je posadeno polje suncokreta. Iako je bilo opkoljeno bodljikavom žicom, znali smo se kao djeca došuljati i brati koštice.

Zagreb su nadlijetali saveznički avioni s letcima u kojima su hrvatski politički emigranti najavljavali skoro oslobođenje Hrvatske.

Konačno je prestao rat. U Zagrebu su se pojavili, kao nova vojska, mali tamnoputi Anamiti (Vijetnamci). Dva su im vojnika i umrila u Zagrebu, pa su pokopana na Mirogoju, gdje i danas stoje njihovi grobovi s francuskim natpisom: "umrli za domovinu". Anamiti u francuskoj vojsci umrli u Hrvatskoj. Za domovinu!

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca rat smo pomalo zaboravljali. Na njega su nas podsjećale samo poneke prijateljice u školi čiji se otac i koju godinu nakon rata nije vraćao, jer je bio zarobljen na ruskom frontu od vojske nove države SSSR.

Političke prilike bivale su sve lošije, što je kulminiralo ubistvom S. Radića i drugih hrvatskih prvaka u Beogradu.

Troimeni država pretvorena je u Jugoslaviju, ali se ekomska i politička kriza nastavila. Lutala sam domovinom, upoznavaći njene rijeke, otoke, more i planine, a ponad svega i njene velike nevolje.

U proljeće 1941. godine putovala sam vlakom kroz Slavoniju. Spuštao se mrak, a po poljima su gorjeli velike vatre oko kojih su plesali vojnici. Putnici u vlaku strahovali su da je već srušen most preko Dunava kod Bogojeva i da neće moći dalje. Bio je to dan kad je u Beogradu supijana masa skandirala ulicama i prijetila Hitleru nakon rušenja legalne vlasti.

U noći smo stigli u Sombor, gdje su nas odmah otpremili u hotel i zabranili nam izlazak. Neugodan štropot tenkova i drugih vojnih vozila koja su kretala prema mađarskoj granici odjekivao je kroz tih i zamračen grad.

Prve travanske nedjelje sirene su i u Zagrebu objavile početak rata. Tog sam dana, bez obzira na rat, pošla na Sljeme. Nad šumom su letjeli izviđački zrakoplovi. Malo se planinara uspinjalo. Svi bijahu deprimirani nadolazećim ratom.

S dolaskom rata i Nezavisne Države Hrvatske stanje je u gradu bilo sve teže. Trgovine su se zatvarale, nestajalo je robe, vlakovi su vozili sve nereditivije. Stanje je postalo još teže dolaskom nevideno oštре zime. Sava kod Zagreba posve se zaledila. Gomilale su se vojske i izbjeglice. Kaos u gradu pokazivao nam je da je stanje u unutrašnjosti još gore. Nakon jednog bombardiranja Zagreba, na Splavnici sam vidjela na cesti mrtvog čovjeka bez nogu. Kad sam se približila, prepoznala sam da je to čovjek koji je dugo godina čistio cipele ispred Oktogona.

U gradu je bilo teškoća s hranom zbog slabe povezanosti s unutrašnjošću. U kupovini na selo odlazilo se i na krovovima vagona, a u bližu okolicu Zagreba i pješice. U drugim je krajevima stanje bilo još gore.

Borbe su dosezale do Zagreba i u planine se nije išlo. Ponetko je znao otići u Samoborsko gorje (s propusnicom), ili na Medvednicu. Na jednom takvom izletu u blizini Kraljičinog zdenca zaustavili su nas vojaci i odveli na "Runolist". Bilo je Nikolinje i hladan dan. U domu je bilo još nekoliko osoba određenih za odvoz u policiju. Uglavnom su to bile "kumice" iz Šestina i Gračana koje su skupljale polomljene grane za ogrjev. Dom je bio hladan, bez hrane. Čuvar nam je pričao da je noću došla grupa partizana u kuću po red Rauchove lugarnice gdje su na oporavku bili ranjeni domobrani i da su ih zarobili. Policijski auto nije došao, pa smo predveče promrznuti i gladni pušteni kućama.

Krajem rata prisjećam se jednog izleta u vrijeme Uskrsa. Prešli smo Sljeme i spustili se u sela na sjevernim padinama Medvednice. U jednom su nam selu stanovnici ponudili toplu juhu. Oko nas je još uvijek bio snijeg. Putem po selima domaćice su pekle uskršnje kolače. Zamamni miris kolača ispunjao je okolinu krušne peći u kojoj se pekao. Ona je, inače, u to vrijeme služila, koje li ironije, kao komora za dezinfekciju! U vruće se peći, nai me, stavljala odjeća vojnika nakon povratka, jer je bila prepuna stjenica i usiju!

Usprkos svim poteškoćama, ipak smo posjećivali Medvednicu. Do Tomislavca nismo smjeli; tamo su boravili talijanski časnici. Nebo su parala jata savezničkih aviona na putu prema sjeveru. Približavao se neminojni kraj rata.

Česti cilj naših pohoda bio je Sv. Jakob. U blizini kapelice bila je drvena kućica gdje ste mogli dobiti toplu juhu i čaj. Sad je i ona bila zatvorena, jer je bila nesigurna zbog prolaza najraznijih vojničko-hajdučkih skupina. Jednom, a bilo je to pred sam kraj rata, prilikom povratka prema Šestinama došla nam je ususret skupina od sedam naoružanih osoba. Nosili su razne komade vojne odjeće i crvene zvijezde na kapama. Kad su se približili, zaustavili su nas uperenim puškama. Bio mi je to moj prvi susret s partizanima. U očima jednog od njih bljesnuo je vrlo ružan, upravo zvijerski pogled. Pomislila sam da će pucati na nas. Ipak, samo su nas legitimirali, da bismo se na kraju u miru razisli. Iza nas se u paničnom strahu vraćala druga skupina

planinara. Ni njihov susret nije se završio neprijateljski, ali ih je nasmrt prestrašio.

Mnogo je tužniji bio jedan izlet nakon rata. Smjeli smo već na sam vrh Medvednice, oko kojeg su bili iskopani rovovi pokriveni granjem. Začuli smo jak prasak. Jedan je planinar stao na to granje ispod kojeg je bila mina i na mjestu ga usmrtila. To je ujedno i upozorenje našim planinarima koji će nakon ovog rata poći u planinu da dobro paze kuda prolaze.

Nakon rata Tomislavov je dom ostao bez planinara a i bio je sve više uništavan. U dom su navraćale razne grupe jugoslavenske vojske koje su uništavale i odnosile sve. Na kraju je i dom spaljen, navodno požarom do kojeg je došlo nepažnjom posluge. Stradao je i dom na Risnjaku, na Ravnoj gori, nekoliko objekata na Velebitu, Jankovac na Papuku i još mnogi drugi. Ustrajnim i samoprijegornim radom, planinari su krenuli u obnovu uništenog i izgradnju novog. Vjerujem da će isto tako biti i nakon ovog rata.

Hrvatska je u ratu teško stradala. Rat je prestao, ali su tek tada otkrivene velike nevolje koje je propatio hrvatski narod. Bio je ubijan, rastrgan, gonjen i uništavan od strane srbakomunističkih vlasti, dok su velike sile na sve to mirno gledale, jer im je u novom rasporedu svjetskih interesa Jugoslavija odgovarala. Pored toga, Hrvate je, kao "suradnike" Nijemaca, trebalo primjereno kazniti. O nacionalnim težnjama hrvatskog naroda da stvari svoju državu nitko nije razmišljao.

Poratne prilike bile su izuzetno loše. U gradovima je vladala glad i razne bolesti. Državne službe neprestano su sastančile i održavale čudna predavanja koja su vodile uglavnom nesposobne i nepodučene osobe. Počela je prevladavati laž, prevara i korupcija. Česti su bili progoni i bjegovi naših ljudi iz svojih domova i iz zemlje. Godine su trebale da se stvorи bolji i, barem malo humaniji oblik života. Cijeli je hrvatski narod stavljen u ponizavajuće podređen položaj. Nastale su neke nove, dotad nepoznate ustanove pritiska, kao što su sudovi časti, kažnjenički logori, OZNA, UDBA i sl. sve po uzoru na SSSR.

Ta katastrofna situacija morala je konačno završiti novim, ovim sadašnjim domovinskim ratom. I ja sam, eto, doživjela, da u svom vijeku osjetim i treći rat. Za hrvatski narod, nadam se, i posljednji.

Nakon njega ponovo nas očekuju poratne teškoće koje ćemo, uvjerenia sam, razumno,

strpljivo i složno rješavati. Velikim radom i marljivošću prebrodit ćemo i tu prepreku. A protiv svih prevara i neprijateljske slatkorječive propagande trebamo se boriti odlučno i hrabro, postojano i strpljivo, što nama Hrvatima sigurno neće biti teško.

Trebat će vremena da izlječimo ljudske rane, da vratimo kućama tisuće izgnanika, da izgradimo domove i obnovimo srušeno. Vjerujem da ćemo u tome i uspjeti. I ponovo poći u planine. Ovog puta samo naše. I slobodne.

Iz Varaždina na Trsat biciklom prije pola stoljeća

TOMISLAV JAGAČIĆ, Varaždin

Ovo što ću vam sada ispričati zvuči po-malo nevjerojatno. Kao neka pustolovina. Ali nije, iako ima neka njena obilježja.

Živa je istina da smo se ja i moj prijatelj Josip Koprek, kojeg sam "ukrao" od kuće u selu Beretincu kod Varaždina prije ravnog 53 godine, uputili biciklima iz Varaždina na Sušak, na more. Bilo je to u mjesecu kolovozu 1940. godine. Nedostajala su još samo dva mjeseca pa da navršim 16 godina i da po nekadašnjem rimskom običaju postanem punoljetan. Sada ćete lako izračunati koliko sam star. Prijatelj Joža bio je samo godinu dana stariji.

Istina, da su toj mojoj "putešestviji" prethodili neki treninzi, da ih tako nazovem. Biciklom sam "na dušak", kako se to kaže, vozio iz Varaždina do Koprivnice i natrag. Ukupno 90 km. Zatim sam isto tako biciklom iz Varaždina "osvojio" Zagreb preko Sv. Ivana Zeline, Sesveta, Maksimirskom, Vlaškom ulicom do Kaptola na sladoled i odmah natrag. Sam. Bez defekta. A da se i dogodio neki kvar, ne znam kako bih ga ja kao dječak mogao i znao ukloniti.

Iz Varaždina do Zagreba i natrag preko 160 km! A sve to bez znanja mojih roditelja.

Možete li zamisliti kako je to naše mlađenacko putovanje izgledalo, koliko smo puta gume krpali i — kako je to naše putovanje najposlije završilo?

Zašto se čovjek izlaže opasnostima

Često sam se puta pitao što je to u čovjeku, kakav se to nemir u njega ugnijezdio koji

ga unatoč svim opasnostima tjera na istraživanje pustinja, džungli, osvajanje planinskih vrhova, nepoznatih mora i otoka, podzemlja, svemira, otkrivanje uzročnika raznih bolesti itd.

Postoje razne motivacije za putovanje i otkrivanje nepoznatog. Kod nas planinara jako je prisutna i značajka. Što se, na primjer, vidi s onoga vrha, ako se na njega popne? I idemo, penjemo se, a koliko smo znoja iznajili, koliko puta nas je kiša isprala, pa i otjerala, ali mi ipak ne sustajemo.

Nas dvojicu mogla je na putovanje biciklom pokretati samo neodoljiva želja da što više vidimo. Čovjeka uvijek privlači novo i nepoznato. Putovat ćemo kroz gradove i krajeve o kojima smo samo čuli ili čitali.

Jožu sam kidnapirao

Prije svakog višednevног putovanja čovjek mora znati gdje će na putu prenoći, gdje će se hraniti. Nas dvojica smo taj problem riješili vrlo jednostavno i lako. U ono vrijeme je u Varaždinu postojala i Klasična gimnazija s internatom, Franjevački kolegij. Mi smo bili učenici Franjevačke klasične gimnazije. Franjevcii su nam napisali preporuku na svoje samostane u Krapini, Klanjcu, Samoboru, Karlovcu i Trsatu. Sada odmah "otkrivate" i naš itinerar: VARAŽDIN-KRAPINA-KLANJEC-SAMOBOR-KARLOVAC-TRSAT.

Uspio sam ishoditi odobrenje svojih roditelja za taj put. Čak su mi dali sašti sportsko odjelce s kratkim hlačama.

Ali kako Jožu odlijepiti od kuće? Reći roditeljima istinu? Taman! Sigurno ga ne bi pustili.

Dogovorili smo se da će ja doći, opremljen za put, po njega, a njegovim roditeljima čemo zatajiti punu istinu. Reći čemo im da idemo na proštenje u Krapinu... Glavno da mi krenemo!

U noći prije polaska padala je kiša. Dobro se sjećam da od uzbudjenja nisam mogao pošteno spavati. Planirani polazak morao sam odgoditi za poslije podne jer će do tada granulo sunce možda osušiti blatinjavu makadamsku cestu. Asfaltnih cesta tada uopće nije bilo. Joža je dотle sigurno očekivao moj dolazak. Telefona nije bilo da mu javim. Oprostio sam se u rano poslije podne od svojih roditelja, braće, sestara. Bilo ih je šestoro, svi mlađi, ja prvijenac i — krenuo put Beretinca nedaleko od Varaždina.

Joža me dočekao i, svakako, nije mogao odmah pograbiti bicikl — pa idemo!

Razgovarao sam s njegovim roditeljima. Poznavali su me. Vrebaoo sam najpovoljniji trenutak kada će im saopćiti naš dogovoren plan.

— Mi bismo isli u Krapinu na proštenje — rekao sam i zamolio da puste svojeg Jožu.

— Spavat ćemo u Franjevačkom samostanu — dodaoo sam.

Pokazati preporuku direktora Franjevačke gimnazije roditeljima? Ni pomisliti! Na preporuci piše osim Krapine još: Klanjec, Samobor, Karlovac, Trsat — naš krajnji cilj.

Jožini roditelji dali su odobrenje i mi smo započeli svoje putovanje nekoliko dana prije Velike Gospe. Ja, nešto bolje opremljen, Joža u dugim hlačama. Pa za vožnju na biciklu "samo do Krapine" i ne treba neka naročita oprema, a Joža je imao "dopust" samo do Krapine.

Pokušajte zamisliti tadašnja razmišljanja dvojice, zapravo dečkića, na biciklima na cesti kroz Ivanac, Lepoglavu, preko Veternice, kroz Radoboj sve do Krapine!

U samostan smo stigli prije mraka. Predstavili se, pokazali "dokumente", dobili obilnu večeru i mjesto za spavanje na njihovu sjeniku.

Jeste li kada spavali na posušenu sijenu, na sjeniku? Nije to kao na ravnom i tvrdom krevetu, sve meko, i ne možete se ispružiti,

ali onaj miris! Miris pokošenoga suhog sijena, pa preobilna večera, umor od prve prijedene etape... razgovarali smo dugo u noć.

Prvo što smo učinili ujutro poslije doručka i razgledavanja crkve bilo je pisanje razglednice roditeljima. Ona, Jožinim roditeljima bila je važnija, jer smo na njoj napisali punu istinu.

— Mi putujemo dalje kroz Zagorje sve do Sušaka i Trsata. Ne brinite!

U srcu Hrvatskog zagorja

Sljedeća etapa: Krapina-Klanjec!

Lijep sunčan dan u srcu Hrvatskog zagorja. To je moj prvi susret sa Zagorjem. Pravo oduševljenje njegovim krajolicima, zelenim, pitomim brežuljcima, bijelim crkvicama sa građenima na najljepšim mjestima, kletima, ljudima. Sve se to lijepše doživljava s bicikl nego danas iz automobila.

U to vrijeme Europa već ratuje. Porobljena je Poljska, na koljena bačena Francuska, ratuje već i Italija. Mi i ne slutimo da će to ratno zlo za manje od godinu dana stići i u našu zemlju.

Klanjec ima stari franjevački samostan. Uveli su nas u kuhinju, bilo je vrijeme objeda. Od svega se najviše sjećam savijače od jabuka. Nama dvojici dao je susretljivi kuhar čitav manji "protvan" pun upravo pečenih kolača.

Poslije podne poveo nas je jedan franjevac do ruševina Cesagrada na Cesogradskoj gori. Govorio nam je o njegovim vlasnicima, seljačkoj buni Matije Gupca g. 1573. Dolje u podnožju kanjon Sutle. Uz Sutlu se bijeli cesta. Preko Sutle s druge strane Slovenija. Tamo gdje se odvaja cesta prema Tuhlju — spomenik jednoj pjesmi, najdražoj pjesmi, "Lijepoj našoj", hrvatskoj himni. Ovo je najljepši dio Zagorja. Kao da je samo ovaj lijepi kraj mogao nadahnuti pjesnika Antuna Mihalovića. I dok će mnogi koji su napisali knjige i više pjesama biti zaboravljeni, njegovo će se ime, samo zbog jedne pjesme, "Lijepe naše", prorusiti iz pokoljenja u pokoljenje.

Kada sam poslije povratka iz vojske 1952. g. pisao molbu za radno mjesto tražio sam Klanjec i — dobio dekret za Kutinu.

Nije bilo ekskurzije koje sam mnogo godina poslije vodio kroz naše Zagorje, a da je nisam zaustavio kod spomenika i evocirao događaje iz pjesnikova života i govorio o hrvatskoj himni.

Drugi dan ujutro oprostili smo se od franjevaca u Klanjcu i pošli do sela Gredice.

Kada smo već tu, posjetit ćemo našega razrednog kolegu Dragutina Babića. On je nas i bicikle u jednom čamcu prevezao preko Sutle na slovensku stranu. Nastavili smo vožnju prema Brežicama, Bregani i stigli u Samobor. I ovdje smo u franjevačkom samostanu naišli na topao prijem. Objedovali smo, a zatim nastavili vožnju kroz selo Rude, preko Plješivice kroz Jastrebarsko u Karlovac. U ovom "gradu na četiri rijeke", čiju je izgradnju kao obrambene tvrđave motivirala turska opasnost iz Bosne, sagrađen je franjevački samostan u središtu grada. Bili smo njegovi gosti. Ostali smo čitavo poslijepodne. Tada nisam mogao ni slutiti, da ću za desetak godina, kada završi drugi svjetski rat, službovati u obližnjoj Dugoj Resi i Karlovcu.

Kroz Gorski kotar

Zaista smo bili neiskusni kada smo poslije noćenja u samostanu započeli putovanje najtežom dionicom, kroz Gorski kotar, umjesto ranom zorom, za hladovine, tek u 8 sati, a tada je već pripeklo sunce.

Vozimo mi tako prašnom Lujzijanom. Odmiču kilometri. A mogli smo poći i ranije te u najvrćje doba prekinuti vožnju, leći negdje u hladovinu i dobro se odmoriti.

U trajnom su mi sjećanju ostali radnici koji su na vrelom suncu kraj ceste razbijali i slagali kamenje.

Tamo gdje se cesta uspinjala silazimo s naših vozila, guramo ih, znajući da poslije uspona slijedi i spust.

Pred nama je Gorski kotar. Uvijek me ovaj perivoj naše domovine Hrvatske očaravao. Dobro sam rekao *perivoj*. To su naša pluća, kisik, naš ukras. Zaustavljamo se u Skradu. Prvi sendvič na putu i prvi "gemisti" u životu. Ali ne toliko zbog same žedi, jer sam mogao i nekim drugim pićem utažiti žed. Popio sam vino jer sam čuo od starijih ljudi da vino daje jakost, da je vino lijek...

Približujemo se Gornjem Jelenju. Tu se odvaja jedna cesta ulijevo, prema Crikvenici i moru. Blizina mora i ovdje se osjeća. Dovle je trebalo opet gurati bicikle, i to malo dulje, ali i spust će biti dugačak, sve do Grobničkog polja.

Joža je malo zaostao pa sam ga odlučio pričekati u gostonici s južne strane ceste na G. Jelenju. Moj bicikl, napadno naslonjen na zid gostonice, bit će mu upozorenje da sam tu. I opet sendvič i jedna čaša vina s mineralnom vodom, dok stigne Joža i učini isto.

Započinje završni dio našeg putovanja. Uvečer ćemo biti u franjevačkom samostanu na Trsatu gdje nas čeka večera i noćenje, a već sutra idemo na kupanje u zaljev Martinšćicu.

Na spustu od G. Jelenja dajem oduška vožnji. Kao da su mi odriješena krila. Potrebno je samo čvršće držati volan, kako se u prašini bicikl ne bi zanio, i na zavojima malo prikočiti.

Bicikl se slomio. Pao sam!

Susrećemo kamione s jugoslavenskim vojnicima. Kamenjak! Utvrđuju granicu. Rat se približio našim granicama. Pretječem dva Slovenga, studenta, također na biciklima. Žurim. Opet jedan zavoj, a onda ravno. Bicikl podrhtava na grabastoj cesti i odjednom u punoj brzini osjetim da tonem, ponirem. U tren našao sam se potruške na cesti. Plivao sam nekoliko metara. Sreća što nisam udario glavom. Krv na koljenima, dlanovima, bradi. Jao meni! Okrenem se još uvijek ležeći na cesti i vidim srušeni bicikl obavljen prašinom. Zadnji kotač se još uvijek okreće. Podignem se, odvucem s mukom slomljeni bicikl sa ceste, oslonim ga na ogradni poluzid. Nailaze Slovenci i snebivaju se. Daju mi prvu pomoć. Oni su bolje opremljeni. Ispiru mi rane jodom. Stiže i Joža. Zaostao je. Vozio je polakše, pametnije. Zaprepašten je videći mene i slupani bicikl. Opet jedan otvoreni kamion, pun vojnika. Klimanjem glave u vožnji me sažaljevaju.

Premda je prošlo pola stoljeća nisam zaboravio "križni put" koji je sada slijedio. Još nismo ni na Grobničkom polju, a gdje je tek Sušak i Trsat!? Povezali smo nekako žicom slomljeni dio bicikla i započeli "hod po mukama", pješke kroz Grobničko polje i selo Čavle. Postoji iznad kanjona Rječine kratica za Trsat. Zapamtio sam je s jednog izleta. Ali sada je bio mrak.

Guramo mi cestom sve niže. Počesto je trebalo žicu pritegnuti, pogledati kako se poнаша bolesni bicikl. Tada bih uzeo bateriju...

— Nemoj svijetliti, vidiš da je Rijeka u mraku. Vidjet će nas engleski avioni pa će nas bombardirati — ozbiljno me opomene Joža. Najednom se pred nama ukazao osvijetljeni Sušak. Hotel "Kontinental", pločnici puni večernjih šetača. Granični most, ispred njega policajac.

— Odakle vi? Što se dogodilo?

Objasnili smo. Šetači su zastali, gledaju nas i sažaljevaju. Moglo je biti oko 10 sati

uvečer. Na izmaku snaga stigli smo cestom konačno pred trsatsku crkvu i samostan. U jednoj prostoriji samostana svjetlo. Povukli smo za zvonce. Jedanput, drugi put. Prikćali. Pozvonili smo i treći put. Nitko se nije javlja. Zaspali smo pred vratima. Probusio nas je policajac-pozornik i osvijetlio baterijom.

— Odakle vi ovdje? — strogo je upitao.

— Mi smo đaci, putnici. Dogodila nam se nesreća. Čekamo da ujutro otvore samostan — objasnili smo dežurnom policajcu.

A kada je franjevac odzvonio jutarnje Pozdravljenje, otvorio je samostanska vrata i ostao iznenađen.

Primio nas je pater Bruno Breški. On nas je kao naš prefekt u franjevačkom kolegiju dobro poznavao. Okupali smo se i smjestili na spavanje. Oporavljao sam se dva puna dana, a onda smo sedam dana odlazili preko

Podvežica do zaljeva Martinšćice na kupanje. (Danas je u Martinšćici brodogradilište "Viktor Lenac".)

Pisao sam kući. Roditelji su mi poslali novac za popravak bicikla, ali mi je mehaničar u Sušaku preporučio povratak vlakom.

— Ja to mogu zalemiti, ali što ako se na povratku dogodi kvar na istom mjestu — uvjeravao me mehaničar.

Vratili smo se vlakom.

Za naslov prve školske zadaće u jesen 1940. "Kako sam proveo školske praznike" odabrao sam temu: "Sedam dana na moru". Tada sam prvi put opisao ovo putovanje. I drugi put sada za "Hrvatski planinar" poslije 53 godine.

Hvala vam što ste imali strpljenja da ovaj prilog pročitate i u mislima, sa Jožom i sa mnom, bicikлом putujete od Varaždina do Sušaka i Trsata.

Planinska fatamorgana ili vještica?

Zapis planinarskog outsidera s izleta na Klek

MARTIN SUŠAC, Zagreb

Ima više načina penjanja. O načinu onih koji naprte teret do težine vreće cementa i odoše, odoše, a vi klipse za njima ako možete — neću govoriti. Isto tako ne govorim ni o onima lakovogima koji samo što ne polete. Svi oni pomalo sanjavaju o Mont Blancu ili (sačuvajbože) o Mount Everestu. Govorim o onima koji taj san potpuno isključuju i koji se u svom penjanju na skromne visove snalaze kako znaju i umiju (a ti su u većini). Tako se neki penju sasvim polako, s noge na nogu; neki pak srednjim tempom uporno i bez zaustavljanja; a neki opet na mahove, to jest žure, žure pa se onda odmaraju, obično ležećke, onda opet žure, i tako do vrha.

Ja sam vjerojatno poseban slučaj, ali čini mi se da spadam u one sa srednjim tempom. Razmišljam: to penjanje mi ne gine pa je bolje da što prije bude gotovo (uvijek sam

polagao najprije one najteže ispite — da se riješim more) — ali, na stvar!

Dakle, na Klek smo krenuli uhodanom stazom odmah sa ceste od neke oveće kuće. Bio nas je povelik broj, ali većina je odmah zaostala i već u početku smo se rasuli po dužini. Oni brži, većinom mladi, takorekuć su odlepršali. Ja sam bio u sredini. Najprije smo išli preko travnate livade s dosta blagim usponom, koji je zatim kroz šumu postajao sve strmiji da na nekim mjestima postane i strmiji nego kad se Mrcinom penjemo na Sljeme. Dok sam sav u znoju soptao i skidao sve sa sebe, s ljutnjom sam se pitao zašto su mi lagali da nije tako strmo. Ali, kao iz nekog inata, ipak sam hodao poput stroja: pogнут glave, polako, jednolično i ustrajno. Nisam se ni osvrtao na mnoge koje sam pretjecao, ni na one koji su se odmarali sjedeći ili ležeći.

Olakšanje mi je bila svaka i najmanja zaravan kad bi makar i časak prestalo penjanje. I tako, malo po malo, ne vjerujući, izbio sam na čelo i približio se naročito glasnoj skupini mlađih ljudi i odlučio im se priključiti. Ne idu brže od mene, izdržat ću, zaključio sam.

Odmah smo počeli pričati kao stari poznanci, bez imalo opreza što ćemo reći, bez nekog prenavljanja; prihvatali su me kao nekog koga su upravoочекivali, kao ravnog sebi (kako to obično biva kad su ljudi u istoj nevolji). Bila su to tri mlada bračna para. Nisu nimalo krili umor kao ni ja svoj. Ona najmlađa samo što nije, smiješći se, plakala ("Ako uskoro ne stignemo, morat ćeš me nositi", rekla je jednom od muškaraca. "A tko će mene?", odgovorio je on). Išli smo po nekoj vododerini.

"Lijenčine", rekao je netko iza nas. Bila je to sredovječna gospođa, prosijeda, vitka. "Lijenčine", opet je rekla i uz širok osmijeh vragolasto uzdignute glave prošla je pored nas poput navijene mašine: pri hodu je naročito upadno micala ramenima naprijed-nazad u ritmu s koracima. Mi smo zastali i gledali za njom otvorenih usta. Prva se trgla plava, mlada gospoda. "Sram nas budi!", rekla je i odlučno srnula naprijed na isti način mičući ramenima naprijed-nazad te, dobacivši nam "lijenčine", počela odmicati neočekivano brzo.

"Jesi li luda? Hoćeš nas usmrstiti!", skoro plačljivo doviknuo je visoki dvometraš i istodobno malo požurio za njom, očigledno s golemlim naporom. A ona se onda nenadano srušila i ispružila na preostalo suho lišće na dnu vododerine. Kad smo joj prišli vidjeli smo kako se zadihanu smiješi i šapče: "Vražja žena, vražja žena, kako samo može."

I mi ostali smo posjedali. Mladi, dežmekasti čovjek duboko dašćući ispružen na lišću primjetio je s prezicom:

"I mi smo ti, dovraga, neki planinari!"

"Mi smo planinari ad hoc, što hoćeš? A i vrućina je nesnosna", smireno i ozbiljno reče treći mladi čovjek s naočalima, sjedeći zatvorenih očiju, naslonjen na obalu vododerine. Dvije mlade žene također su posjedale i nešto dobacivale trećoj uz srdačan smijeh.

"Ad hoc ili ne, ali mi smo danas najbolji planinari: gotovo smo prvi; svi su iza nas", kazao sam sjedajući malo po strani i osjećajući neiskaziv užitak opuštanja u cijelom premorenom tijelu.

"Što, prvi?", začudi se ona plačljiva mlađa žena pogledavši me i svečano uzviknu:

"Proglašavam time-out od deset minuta; zasluzili smo." Svi se složiše, ja pogotovo.

"Vraga smo prvi! A ona žena?", umorno primijeti ona plava sa dna vododerine.

"Ona žena je utvara", ustvrdi onaj s naočalima ni ne otvorivši oči.

"Utvara je u twojoj glavi", nemarno dobací onaj dežmekasti.

"I u twojoj i u svim našim glavama. Ona je fatamorgana", jednako ozbiljno objasnji cvikeraš, a onaj dugonja-dvometraš poče se smijati:

"Sve je ovo ludo. Trebala nam je još samo pustinjska fatamorgana".

"Pustinja i planina isto ti je što se tiče fatamorgane", učeno protumači cvikeraš. "Jedina razlika je što se u pustinji pojavljuju zelene oaze s izvorom a u planinama brzi i lakonogi planinari; to jest upravo ono što žarko priježkuju žedni putnici u pustinji i umorni planinari u planini."

"Ako ne zezaš, lud si", opušteno je, kao zaključak, konstatirao onaj dežmekasti, a cvikeraš otvorio oči:

"Ne vjerujete, a?", reče malo podignutim glasom. "A recite mi, tko je od vas viđio kud je zamakla ili u kom je pravcu otišla ona žena?"

Svi su šutjeli.

"Vidjeli smo je samo kad je promarširala pored nas, a onda je netragom isparila", cvikeraš je na kraju konstatirao kao neku najprirodniju stvar i ponovo zatvorio oči.

"Pa da, zaista", reče ona sa dna vododerine pridignuvši se na laktove. "Ja sam za njom marširala, ali ne sjećam se kud je nestala."

"Vidi, bogati, ni ja se ne sjećam", začudi se onaj dugonja.

"Mene počinje hvatati strah; ne sjećam se ni ja", prošapta tajanstveno ona mala plačljiva. Treća, ležeći zatvorenih očiju nije se ni pomakla; čini se drijemala je.

"Niste obraćali pažnju, u tome je stvar", utvrdi onaj dežmekasti.

"A jesli ti viđio kud je otišla? Samo ne moj lagati!", upita cvikeraš napola otvorenih očiju.

"Pa što ako nisam; nisam ni ja pažio", odreza dežmekasti, a cvikeraš samo reče "aha".

"Ja se bojim", ponovi ona mlada plačljiva, a dugonja se lako nasmijala i pomilovala je po kosi.

"Nemaš se čega bojati", smirujuće reče cvikeraš i nastavi jednako zatvorenih očiju: "Doduše, ovdje na Kleku, kažu, da se od starine sastaju vještice. Čak, vele, da postoji stara već istrula tabla na kojoj piše 'Sastajalište vještica'; možda i naiđemo na nju. Nije stoga isključeno da je i ona žena vještica što žuri na sastanak. Ali ne vjerujem, jer vještice idu na sastanak samo oko pola noći. Bila je to bez sumnje fatamorgana."

"Ti si lud sto gradi!", reče dežmekasti i poče se srdačno smijati. "Sad fatamorgana, sad još i vještica!"

"Ako misliš da vještica nije bilo i da ih danas nema, grdno se varaš", usprotivi se cvikeraš. "Evo, pitaj gospodina", neočekivano se pozva na mene.

"Pitaj brata lažova!", odgovori dežmekasti jednako se smijući, a ja se trgnuh iz opuštenosti i začuh sebe kako, sjetivši se odnekud, smirenog izgovaram riječ po riječ:

"Horacio, Horacio, ima mnogo stvari između neba i zemlje o kojima tvoja mudrost i ne sanja."

Nastade šutnja, valjda u očekivanju da nastavim, ali ja ne rekoh više ništa. Onda se oglasi cvikeraš:

"Čovjek vam citira Hamleta kad je rekao učenom i sumnjičavom prijatelju da je pojавa duha sasvim moguća. A Shakespeare spominje i vještice kao stvarna bića. Valjda ste čuli za Macbetha. E, ako Shakespeare laže, onda lažem i ja."

"Pa jasno da lažete obojica", smijući se reče dežmekasti, te skoči i poljubi onu mladu uplašenu: "Sve izmišlja i laže, lopov. Hoće gad da te uplaši, zar ne vidiš?"

"Pokret, dosta naklapanja", podviknu ona plava sa dna vododerine dižući se i otresajući sa sebe lišće. Digosmo se i mi i podosmo. Ispod nas kao iz daleke dubine jedva su se razabirali glasovi pristižućih planinara. Penjali smo se polako, šutke, u hladu velikih bukovih stabala, a i u šumi je bila tišina, osim ponekog usamljenog ptičjeg javljanja.

"Pa gdje su te ptice, dođavola, ne čuješ ni jednu?", zbog nečeg se ljutila ona plava što nas je pokrenula.

"Odradile svoje pa šute, kako reče slavni filozof", odgovori dvometraš već pomalo zaduhan.

"Kako odradile?", lako se nasmija ona treća, najšutljivija.

"Napravile gnijezda, polegle jaja i tako: prošla ljubav i strast, prošla i pjesma", jednako lakonski odgovori dvometraš.

"Nešto kao i kod ljudi", dodade dežmekasti.

"Vi ste odurni cinici", primjeti ona plava s prezirom.

"Marva nekrštena i bezosjećajna", zadihanu kao za sebe prošapta ona uplašena.

"I najdraža", dobaci cvikeraš.

"I, dodjavola, najdraža i najmilija", reče ona plava, te malo pričeka, zvučno poljubi onog dvometraša i gotovo ogorčeno dodade: "Kad smo mi žene obične božje glupače." Ostali se tiho zadihano nasmijaše, a ona šutljiva pride bliže cvikerašu. I tada dokučih tko kome pripada u tom srdačnom zajedništvu.

Uto ugledasmo kroz debla i granje bukava i jela kako se pri vrhu sve više počinje pojavljivati plavo, žarko obasjano nebo. Znači, blizu smo, odahnuh s olakšanjem. Istodobno se pred nama pokaza na dva stupa prikovana i nakriviljena tabla od starih natrulih dasaka na kojoj se jedva mogao razabratи natpis "SASTAJALIŠTE VJEŠTICA". Žene se osupnuše i pogledaše cvikeraša koji se podmuklo smijuljio. Ona mala uplašena privi se jače uz dežmekastog, a dvometraš iznenaden reče:

"Vidi, bogati, pa zbilja", i pri tom namigne cvikerašu.

"Ti si ozbiljno posve luckasta", reče dežmekasti, zagrli malu uplašenu, srdačno je poljubi i opet se nasmija pokazujući rukom prema jednoj debeloj bukvi. Svi pogledasmo. Ispod nje se, poluležeći i s ruksakom pod glavom, odmarala ona žena što ju je cvikeraš nazvao utvarom. Svi se nasmijaše, ali cvikeraš ozbiljno reče: "Pričekajte malo", i pride bliže ženi, a i mi se malo primakosmo.

"Dobar dan", nazva cvikeraš. "Umorni, a?"

"Prebijena", odgovori žena i s blagim osmijehom umorno zatvori oči.

"Nas nešto, znate, živo zanima i nećete se ljutiti ako vas upitam?", opet reče cvikeraš.

"Zašto bih se ljutila", odgovori žena i ponovo otvori oči.

"Zanima nas, znate, jeste li vi utvara ili vještica?", ozbiljno zapita cvikeraš. Žena se naglo uozbilji, u jednom trenu razrogači oči, a onda se jednakog naglo ponovno malaksalo osmjehnu, zatvori oči i umorno odgovori:

"Pa vještica, naravno. Zar niste pročitali na tabli?"

"Kažem ja njima!", reče cvikeraš likujući i nastavi: "Ali malo sam, znate, sumnjao jer vještice se sastaju obično oko pola noći."

"Ma kakvi; gdje vi živite, čovječe", vještica, to jest žena odmahnu rukom. "Nismo lude; da se uplašimo od kojekakvih duhova, vampira i ponekog vukodlaka što bez pokoja lutaju planinom u ponoćnim satima. Prošao je srednji vijek. Sad je demokracija: sloboda zbora i dogovora, pa se sastajemo kad hoćemo i gdje hoćemo."

"A, oprostite, metle, mislim, više ne koristite?",nekako brižno i s ustručavanjem, gotovo šapćući, upita cvikeraš.

"Kako ne!", odgovori ona. "Samo sad imamo moderne na sklapanje u futroli; čak priređujemo i takmičenja. Doduše, na pustim mjestima; javno je ipak malo nezgodno; znate kako je." Posljednje riječi žena je izgovarala polako i odsutno, zagledavši se u onu malu uplašenu koja je sada stajala tik uz cvikeraša i promatrala otvorenih usta. Onda se žena naglo pridignu s ruksaka i uskliknu:

"Ma, jesli ti Anica Tunina iz Županije? Ja sam teta Milka, susjeda; sjećaš se, nastavnica na osmogodišnjoj."

"Pa, da!", mladoj se naglo ozari lice. "Kako da ne, sjećam se. Bože, pa otkud vi ovdje? Tko bi se nadao!", kliknu i istodobno munu cvikeraša šakom pod rebra i tiho prosikta "gade!" Cvikeraš zajauka, a mlada se baci u zagrljaj tete Milke koja je izljubi tepujući:

"Slatka mala! Bila si najljepše dijete u Županji i najljepša curica."

"Baš slatka!", prostenja cvikeraš previjajući se dok su se ostali smijali. A teta Milka ispitivala je Anicu je li završila studij; odavno se nisu vidjeli, ima barem pet godina. I ona, Milka, preselila je u Zagreb. I sve tako dok joj Anica ne reče da se već udala.

"Zar već!", obradova se teta Milka i opet je poče ljubiti. "Imaš pravo, imaš sto puta pravo, a ne kao ja, ostati sama u vječnom očekivanju."

"Baš divno!", neočekivano se umiješa cvikeraš i svi ga pogledasmo, a on se obrati Milki:

"Pridružite nam se. Ionako imamo jednoga krasnog gospodina viška", i pokaza na mene. "A mogu vam reći da Shakespearea zna napamet."

"Pustite vi njega", odmahnu rukom Anica. "Već da vas upoznam s mužem i ostalima." I tako se upoznasmo. Milka me je, kad smo se rukovali, posebno promotriла, a ja uz doličan naklon primijetih: "On se šali, gospodo; ja pojma nemam ni tko je Shakespeare".

"Pohvalno je biti skroman", primijetila je uz laki smiješak.

Usput se u razgovoru ispostavilo da je malo prije Milka prihvatala cvikeraševu igru (ono o vještici) čim joj je ovaj namignuo. A što se tiče tajanstvenog nestanka, utvrdili smo da je, čim nas je mimošla, skrenula iza bukava prečacem, a da se ona i inače penje u mahovima i prečacima: žuri pa se malo odmara, i obično izbjiga na čelo kao i sada.

Uto, u priči, brzo stigosmo na vrh, do one planinarske kuće nad kojom se okomito dizala masivna kamena kupola Kleka.

O penjanju na tu kupolu, povratku i ostalom, nadam se drugi put — dakako, ako prihvati gospodin urednik.

U pripremi:

ANTOLOGIJA HRVATSKE PLANINARSKE KNJIŽEVNOSTI

Glavni odbor HPS-a prihvatio je prijedlog da se iduća godina, kada slavimo 120. obljetnicu osnivanja Hrvatskog planinarskog društva, obilježi i jednim dijelom trajne vrijednosti — "Antologijom hrvatske planinarske književnosti". Rad je na njoj već započeo, a sastoji se od prikupljanja najboljih planinarskih tekstova, u prozi i stihu, počevši od Petra Zoranića i S. S. Kranjčevića do najnovijih dana, te u prikupljanju životopisa njihovih autora. Čitatelji bi nam u tome mogli uvelike pomoći svojim prijedlozima i savjetima. Ako ste, dakle, pročitali neki dobar literarni tekst nadahnut ljepotama planinske prirode, upozorite nas na nj fotokopijom ili svojim dopisom — ostalo je naša briga. Antologija će pokazati ne samo veličinu doprinosa planinara hrvatskoj kulturi nego i činjenicu kako planine estetski djeluju na osjećaje i misaono stvaralaštvo hrvatskih književnika.

(ŽP)

Dr. Tomislav Sablek iz Požege

● Za ovu rubriku uredništvo odabire one planinare koji su se istakli nekom neobičnom akcijom ili su izvanserijskog formata. Kod tebe imamo oboje. Prvo, planinarstvom se baviš pola stoljeća, i drugo, tvoje je djelo jedini dom Gorske službe spašavanja i jedina planinarska žičara u Hrvatskoj. Prvo od deset pitanja: otkud takvi uspjesi, a u "ravnoj" Slavoniji?

Prvo, Slavonija nije ravna. Između Drave i Save proteže se Slavonsko gorje. Svako gorje privlači svojom posebnom ljepotom, pa je tako i nas planinare, ljubitelje prirode, privuklo ono što u Slavoniji imamo. Lijepi su i zanimljivi slavonski planinski grebeni i proplanci, sume i potoci svježi su u svako doba godine.

Stanica Požege GSS HPS nastala je i tako se razvila jer su se u određeno vrijeme našli pravi ljudi kojima je bio cilj da stvore privlačne sadržaje u našim planinama. Takav sadržaj je i skijaška žičara, a ona je u svom okružju morala imati sklonište za skijaše i skladište za opremu. Tako je bio sagrađen dom na grebenu Nevoljaša koji je, naravno — jer su ga gradili članovi stanice GSS-a i dom GSS-a.

● Ti si vedar i komunikativan tip, a pasije su ti mračne, hladne i nepristupačne planine, jer svoje Požežane najradije vodiš u Skandinaviju, na Arktik, Island i slično. Otkud ta proturječnost?

To nije proturječnost. To je želja da upoznaš ono što oko sebe nemaš. Osim znatiželje, ima tu i ponešto pustolovnog duha, želje za doživljavanjem nesvakidašnjeg. To je u duhu svakog alpinista, inače ne bi ni bio alpinist. Ne samo da smo obišli sjever Europe nego i ostale planine koje su nas zanimali. Puno je takvih doživljaja i oni su nam ispunili život. Smatramo da smo dobro utrošili vrijeme, trud i novac. To je sada naše, to nam više nitko ne može uzeti.

● Poznam te iz studentskih dana, iste smo medicinske specijalnosti i znam te kao

vrlo impulzivnog čovjeka, neću reći turdoglavog nego upornog. Dok mnogi drugi pate od osjećaja manje vrijednosti, ti si u suprotnoj skupini. Teško podnosiš prigovore, tip si šefa kojeg treba slušati, a i jesu gotovo cijeli život bio šef na radnom mjestu. Samo, u bolnici te moraju trpjeti, ali kako s tim osobinama uspijevaš okupljati planinare i ostati im simpatičan?

Nešto voditi, stvarati ili organizirati traži puno rada, zalaganja, razmišljanja i žrtvovanja. Ako je nešto dobro osmišljeno donosi rezultat, a ljudi vole biti na strani koja nešto ostvaruje i uspijeva. Oko takvog se čovjeka kupe ljudi sličnih razmišljanja i energije. Dakle, drži ih skupa želja za uspjehom i rezultatima, a simpatija je pri tom sporedna.

● Neću te štedjeti pitanjima, intervju ne smije biti dosadan. Zašto si dugo godina bio u Požegi suprotstavljen PD "Sokolovac" i postao neke vrste disidenta? Pa i vaš dom GSS-a nije sagraden pod kapom "Sokolovca" nego mimo njega.

Od prvih posljeratnih dana PD "Sokolovac", kao i sva društva, bila su strogo kontrolirana jugo-komunističkim sistemom i samo su "podobni" mogli u društvima opstati. Pogotovo kada je planinarstvo silom ugurano u Socijalistički savez te je time dobilo izrazito političku notu. Svi koji su mislili drukčije, morali su nekamo otići. Stanica GSS nije bila organizacijski u okviru PD "Sokolovac" nego u okviru Komisije za GSS PSH. Mogla je samostalno raditi, premda su nas sa svih strana "čačkali". No rezultati rada se nisu mogli poreći, pa smo se tako i održali. Kakav je bio sastav naše Stanice vidjelo se za vrijeme Domovinskog rata kada je od 17 članova Stanice 11 bilo u odorama Hrvatske vojske, a dom GSS-a na Nevoljašu sklonište Garde.

● Meni je jasno da si za pokojne Juge stalno bio "sumnjivo lice", pa su te u planinarskoj organizaciji promatrati "pod lupom" jer imаш i domobranski pedigree. Drugi su i

za sitnije stvari završili iza brave, pa kako si se ti, kao čovjek bez dlake na jeziku, uvijek uspio izvući?

Stručnošću u medicini, a i na drugim poljima stekao sam čvrst položaj, osim toga su me "drugovi" trebali, pa me i to izvlačilo. Jasno je da je za takav položaj trebalo puno raditi i imati rezultate.

● *Poznat si kao ratoboran karakter, pa i danas u slobodnom Papuku planinariš s automatom na ramenu, a umjesto planinarske odjeće nedjeljom oblačiš vojnu uniformu. Znam da se ne bojiš četnika, ali protiv nagnazne mine ne koristi pušku. Ne bojiš li se da ćeš odletjeti u zrak na nekom izletu?*

Istina je da je poslije ratnih operacija u Papuku ostala opasnost od mina. Stanica GSS je u dogovoru s opkoperima (inžinjerima) 123. brigade krenula na Papuk da naše planinarske staze i objekte očisti od toga zla. Jasno je da nismo krenuli "kao ovce", nego smo imali tragače za otkrivanje mina, zaštitne prsluke a i naoružanu zaštitu, jer je u proljeće 1992. bilo još svega u Papuku. Sudjelovalo je pet članova stanice GSS koji su bili u odorama HV.

● *Mislim da je jedna od tvojih karakteristika inat i hajde da te otvoreno pitam: nije li skijaška žičara pod Nevoljašem na južnoj(!) padini Papuka inat Osječanima koji na sjevernoj strani imaju Jankovac? Nije li inat bio glavni faktor da si uspio ono što cijeli Osijek nije uspio: skijaška žičara i uz nju Dom GSS-a?*

Prvo, mislim da inat ne bi trebao imati negativne konotacije. Za inat je učinjeno u povijesti čovečanstva puno pozitivnog. Pa da i jesu skijaška žičara i dom na Nevoljašu učinjeni iz inata, rezultat je pozitivan. No tu inata nije bilo. Stanica GSS je s obzirom na dom na Jankovcu i već postojeću skijašku stazu postavila za početak malu amatersku žičaru i sagradila jednostavno sklonište, a i prvi klasični metalni bivak u Hrvatskoj postavio je požeški GSS na Jankovcu. Prvi planovi za izgradnju prave žičare načinjeni su za Jankovac, no onda su počele komplikacije: dozvola za gradnju i rušenje šume, vlasnički odnosi itd. tako da je bilo jasno da to tamo nećemo moći sagraditi. Bili smo zapravo primorani da sve napravimo na Nevoljašu.

● *Jesi li ti planinarski fanatik? Pitam te to zato što ne priznaješ svoje godine.*

Juriš po planini kao da ti nije blizu sedamdeseta. Bole te koljena, a tebe baš briga! Na kirurgiji ti raspore trbuh, a deset dana poslije eto te opet na Papuku. Otkud tolika ljubav za planinarenje?

Sasvim jednostavno. Mislim da je svim planinarima jasno da je planinarstvo lijek za dušu i tijelo. U planini se rješavamo svih opterećenja života i upijamo ljepotu prirode. U planini postoji samo priroda i čovjek; čovjek je dio prirode i treba se u nju uklopiti. Planinarske je i fizička rekreacija, toliko potrebna u današnjem urbanom životu. Važno je da se taj oblik rekreacije odvija u čistoj prirodi, u planini.

● *Planinarska je ideja univerzalna i sjedinjuje sve ljudе u svijetu, pa je i prva planinarska skupština u slobodnoj Hrvatskoj odlučila da se planinarska organizacija ima depolitizirati. Čini mi se da ti radiš suprotno. Zašto?*

Slažem se da stranačka aktivnost u okviru planinarske organizacije ne treba biti prisutna, jer je to vraćanje u doba trpanja planinarstva u tzv. socijalistički savez. Ali to se ne bi smjelo poistovjetiti s gubitkom nacionalnoga identiteta jer planinarski savez u Hrvatskoj ne može biti bezimen nego može biti samo hrvatski, bez ikakvog "ili". I svi regionalni savezi su samo dio Hrvatskog planinarskog saveza bez ikakvih drugih primisli.

● *Na kraju, pitanje koje će zanimati hrvatske planinare: kako sada стоји s kućom u Velikoj, najvećim hrvatskim planinarskim objektom? Otišao je u mirovinu vrijedni opskrbnik Ruda Nedela (kakvi kuleni!) i tko se sada brine o domu, o tome da planinari budu lijepo dočekani i podvorenici? Smije li "obični" planinar u tvoj Dom GSS-a ili je on ustvari vikendica za članove stanice GSS?*

Planinarski dom "Lapjak" u Velikoj bio je oduvijek velik materijalni teret planinara "Sokolovca". Zapravo je bila pogrešno izabrana njegova lokacija. Dom treba biti sklonište u planini da planinara vuče u planinu i da mu osigura samo osnovnu zaštitu, kao npr. Nevoljaš i Trišnjica. Dom uz cestu i bazen za kupanje djelovao je suprotno a bio je i prevelik za planinare, osim za izvanrednih zgoda, velikih izleta, sletova. Zub vremena učinio je svoje i trebale su velike investicije da se Dom održi. Budući da "Sokolovac" to nije mogao, iznajmio je Dom "Lapjak" poduzeću

Dr. TOMISLAV SABLEK

Moglo bi se za njega reći da je život proveo u Papuku, odlazeći povremeno na izlete po planinama Europe.

Rođeni Slavonac (6.10.1925. u Požegi) postao je kao student u Zagrebu planinar — zabunom. Zapravo, prijatelj Lojza odveo ga na izlet u Sloveniju, pa su se već prvi dan popeli uz sjevernu stijenu Mojstrovke. Tom prilikom je u njemu premrlo sve — i strah i vrtoglavica. Tako Slavonci postaju alpinisti, i to je bio početak (1948. godine). Postaje član Alpinističkog odsjeka PD Zagreb i juri u društvu sebi sličnih po vrhovima Alpa i ljeti i zimi. Penje sa Žoharom, Paukom, Pubom, Ninom, Dadom i — s kime sve ne. Kondiciju skuplja u Papuku trčeći natovaren ruksakom punim cigli. Zimi skija, vuče se po glečerima, prisilno bivakira i na kraju se ipak izvuče. Bio je na svim vrhovima Slovenije po nekoliko puta, Hrvatsku je prešao uzduž i poprijeko, kao student je vodio po Makedoniji, Prokletijama, Šari itd.

Ali treba obići i "obližnja" brda. Niz godina (1962–1969) penje redom vrhove Dolomita. Sa sinom od 8 godina i kćeri od 6 godina ide na La Tofanu, a godinu dana poslije sa sinom se penje na najviši vrh Dolomita Punta Penia di Marmolada. Slijede usponi u Austriji, Tatrama, Švicarskoj (1969–1975), Bugarskoj.

Godine 1969. osniva Stanicu GSS u Požegi. Osim organizacije spašavanja, dežuranja na skijaškim terenima i vježbi vlastitih članova, kao pročelnik Stанице počinje organizirati i voditi daleke ture (1975. Gran Sasso i Vezuv, 1976. Olimp, Parnas i Meteora, 1977. vrhovi Tatra).

Vrijeme ide i daleki horizonti zovu. Prva planinarska ekspedicija "Požega–Nordkapp", s usponima u Jotunheimenu i Galdhøepigenu. Godine 1979. Engleska i Škotska s usponom na Ben Nevis, 1980. oko Španjolske s usponima na Valetu, Mulhacen i vrhove Andore, 1981. vodi prvu Hrvatsku alpinističku ekspediciju na vulkane sjevernog Atlantika (Slaetiratindjur), obilazi Island i penje sa svojim Požežanicima najzapadniji vulkan i glečer Europe — Snaefellsjökull. Zatim opet izleti na krov Europe: Jungfrau, Monte Rosa, Mont Blanc, Grossglockner-grupa. Za promjenu klime ode na Tajget i Atlas.

Uvidjevši da Stanica GSS u Požegi treba svoj razlog postojanja, počinje u okviru stанице s izgradnjom skijaškog centra "Jezerce" na Nevoljašu u centru Papuka. Upornim radom članova Stанице izgrađena je skijaška žičara-vučnica od 720 m i dom GSS-a, što je ujedno i prvi vlastiti dom hrvatskih gorskih spašavatelja.

Posljednjih 15 godina predsjednik je Skijaškog saveza Slavonije, a 20 godina pročelnik Stанице GSS u Požegi. Za svoj rad primio je zlatnu značku PSH i počasni znak hrvatskog GSS-a.

Sve uspone i ekspedicije snimio je foto i kino kamerom, drži predavanja i izložbe, a dopisnik je "Naših planina" od 1951. godine! Izdao je vodič po Papuku "Velika – planinarsko i turističko središte Slavonije" (1987) radi promicanja planinarstva, skijaštva i turizma u Velikoj i na Papuku, a koliko je vezan uz planine svoga zavičaja vidi se i iz njegova priloga u ovom broju.

Usput studira medicinu, specijalizira za bolesti uha nosa i grla te kirurgiju lica i vrata, organizira i vodi takav odjel u bolnici u Požegi, te na tom polju publicira niz radova i postaje primarius. Aktivno sudjeluje u radu Hrvatskog liječničkog zabora.

Uz brigu za rad žičare na Nevoljašu te pomladivanje članova Stанице GSS, nastoji srediti godinama snimane filmove i dijapositive te nizom predavanja pokazati ljepote i prednosti života u planini.

"Kamen" koje ga je preuredilo i obnovilo. Ostale su za planinare spašavonice s popustom. Godišnje skupštine i veliki skupovi planinara održavaju se tu kao i prije.

Dom Na Trišnjici planinari često posjećuju, a opskrba je što si tko ponese. To je za planinare i najprirodnejše.

Dom GSS-a na Nevoljašu više se koristi zimi za vrijeme skijanja, ali je cijelu godinu otvoren svim planinarama, samo treba ponijeti ključ. Žičaru održava stаницa GSS. Danas

joj je potreban solidan remont, što predstavlja ozbiljan problem, jer donacija više nema, a oskudan snijeg prošlih zima onemogućio je da se prikupi potreban novac. Upravo se radi na tome da se županija uključi u taj skupi objekt.

● *Hvala ti Tomo, dobro si se držao i nadam se da će čitatelji biti zadovoljni tvojim odgovorima.*

Pitanja postavljao dr. Željko Poljak

Stanica GSS Požega u domovinskom ratu

Dr. TOMISLAV SABLEK, Požega

Na poticaj Komisije za Gorsku službu spašavanja Hrvatskog planinarskog saveza osnovana je u Požegi 1979. g. Stanica GSS za područje Slavonije.

Odmah smo počeli s organizacijskim pripremama da budemo spremni za izvršenje osnovnog zadatka gorskih spasavalaca — pružanje pomoći i spasavanje u planini.

Uz stručno ospozobljavanje članova Stanice vlastitim tečajevima, upućivani su članovi i na tečajeve Gorske službe spasavanja koje je organizirala Komisija za GSS PSH. Članovi su prihvatali činjenicu da su im glavne djelatnosti zimi kada su uvjeti u planini najteži.

S velikim poletom i dobrovoljnim radom izgrađena je skijaška staza 720 m dužine i 30–50 m širine, sa skijaškom žičarom-vučnicom na Nevoljašu. Ispunjeni su uvjeti zakonom propisani za skijaške staze i žičare takvog tipa. Žičara je puštena u rad 28. siječnja 1983. g. Nastavilo se s izgradnjom doma koji je dovršen i svečano otvoren 12. studenog 1989. g. To je ujedno bila i 20-godišnjica Stanice GSS u Požegi i sastanak Gorskih spasavalaca iz cijele Hrvatske. Posebnost stanice GSS u Požegi bio je njezin nacionalni i politički stav zbog čega je tada bila "nepodobna". Posebno se to pokazalo kada su planinari bili primoravani da budu dio Socijalističkog saveza, čemu se GSS Požege izričito opirala. Prilikom otvorenja pr-

Članovi GSS u vojnim odorama kod svog doma na Nevoljašu

Foto: T. Sablek

voga doma gorskog spasavalaca Hrvatske na Nevoljašu 12. rujna 1989. istaknuta je samo čista hrvatska trobojница, bez komunističkih obilježja i bez slika. Pjevalo se "Ustani bane, Hrvatska te zove" što u ono vrijeme nije bilo preporučljivo. To je bio ujedno i prvi dom u Hrvatskoj otvoren u čistom hrvatskom duhu.

Probitak planinara i skijaša omeli su zli vjetrovi s istoka i srbočetnička agresija na Hrvatsku. To se osjetilo već prilikom posljednjeg sastanka slavonskih planinara na Strmcu u svibnju 1991. godine. Slijedi rat sa svim svojim strahotama, ali, dok nemile horde pustoše Slavonijom, članovi Stanice znali su gdje im je mjesto. Pet članova Stanice odmah je stupilo u redove Garde, a ostali su bili djelatni u Domobranskim postrojbama. Ukupno od 16 članova stanice 11 je obuklo odore. Dom na Nevoljašu postao je sklonište i stražarsko mjesto gardista.

Tijekom rata bilo nas je svugdje i po svim bojištima i svaki je ispunjavao svoju zadaću kako je najbolje znao i mogao. U travnju 1992. Papuk je bio čist od neprijateljskih horđi, ali ne i od mina jer se nije znalo ni gdje su postavljene. Opet smo svi htjeli u našu dragu planinu, među šumovite padine i vrhove,

ali je trebalo najprije otkloniti ovu opasnost. Članovi Stanice su uz pomoć tragača mina i vojnika opkoparske bojne (inžinjeri) krenuli u sistematsko pretraživanje terena. Time su pokazali da kao ljubitelji i čuvari planina žele usprkos riziku čim prije omogućiti nesmetan planinarski i skijaški užitak. Svakako je bio nesvakidašnji prizor vidjeti među divnim proljetnim planinskim cvijećem, tek napupanim grančicama, uz sunce i proljetni povjetarac, ljude u vojnim odorama kako pažljivo pretražuju svaku stopu puta i promatraju propalanke, nemajući vremena za užitak u divnom proljetnom planinskom ugođaju.

Već u ljetu 1992. pokošena je skijašaka staza i popravljeni žičara tako da je s prvim snijegom bilo sve spremno. Zimi 1992-1993. žičara je radila i skijalo se.

Početkom veljače 1993. g. našli smo se opet svi na Nevoljašu, u odorama Hrvatske vojske, sretni i zadovoljni što smo pridonijeli slobodi Hrvatske. Jedanaest članova Stanice primilo je priznanje za sudjelovanje u domovinskom ratu a neki su postigli i visoke činove u HV.

Tim ćemo putem i nastaviti!

Neki oronimi na Medvednici

I. Sljeme

BOŽIDAR DUDUKOVIĆ, Zagreb

Vlastita imena gora, brda i voda su važni spomenici u životu naroda na određenom teritoriju kroz veoma duga vremenska razdoblja. Raznolikost ovih imena i njihova slojevitost dokumentiraju historijska zbiranja, koja često ne mogu biti dosegnuta u određeno vrijeme bez tih imena, već i značenje same riječi u jeziku u kojem je ta riječ data.

Često puta su srodni i bliski jezici za istu zajedničku riječ, razdijelili njezinu značenje. Primjer za to je riječ sleme, o kojoj će biti riječi. Dok u slovenskom gorskom nazivlju ta riječ označava ravno gorsko bilo, u hrvatskom se odnosi na sam vrh brda. Bistra, riječ ženskog roda ne razlikuje se u obliku i značenju u navedena dva jezika, ali je u muškom rodu slovenski bister, a u hrvatskom bistar, pa se u obliku razlikuju. U ruskom jeziku ta riječ znači brz(a), a ne jasan kako je to u hrvatskom i slovenskom.

Treba istaći da su imena gora i voda toponimi koji nastaju, prenose se s jednog objekta na drugi i zamjenjuju drugim imenima. Procesu promjene više su izvrgnuta imena gora nego voda. Naročito je

to izraženo prilikom seoba, a najintenzivnije kada dolazi do smjene u kojoj starosjedilačko stanovništvo u potpunosti zamjenjuju doseljenici. Doseljenici nastoje da se što prije srode s novom prirodnom okolinom, pa objektima davaju ime svoga napušenog kraja.

Tako je često ime planine ili briješa šator. Ta turska riječ bila je adekvatna da se najbolje istakne oblik te planine ili briješa. Neobično je ime planine Kapela, dobiveno po nazivu katoličkog bogoslužnog objekta, koje nije izvorno ime te planine, nego joj je staro ime Gvozd zamijenjeno novim.

Svi ovi primjeri nas obaveštavaju o prošlosti, koja je na taj način prisutna.

Što se tiče nas, užici što nam ih ti izuzetni prirodni objekti pružaju, nalažu nam da razmišljamo i o njihovim imenima i da ih čuvamo kao posebno blago naroda.

Na temelju tvrdnje Branimira Gušića u monografiji *Medvednica* (Zagreb 1924) da vrh Sleme nema nekog posebnog narodnog imena, jer tim imenom narod označava glavno gorsko bilo, zatim navoda iz zemljopisa V. Klaića, D. Hirca, H. Hranilovića, i zapisa I. Lipoščaka s kraja 19. i početka 20. stoljeća, rođena je teorija, da je staro ime za Sleme — Bistra. Širokoj je javnosti ovo prezentirano člankom *Sleme je Bistra u Večernjem listu* od 19. V. 1993. god. Istina o tome, stara preko osam stoljeća, je drugačija. Stoga je došlo vrijeme da se o toj istini obavijesti svaki onaj tko ovu znamenitu planinu voli. Vlastito ime (oronim) vrha Sleme u planini Medvednici prvi put je zabilježeno 1201. godine prema mađarskom izgovoru Zelemen. Međutim, sama riječ, a od nje i ime, ne pripada mađarskom jeziku, već ju je taj jezik posudio iz indoevropske i praslavenske riječi Selmen. Riječ je sastavljena od indoeropskog korijena sel, što je značilo greda, i indoeropskog domečka (sufiksa) — men. Taj sufiks je ostao u latinskoj riječi za sleme — culmen.

God. 1250. zapisan je pod istim imenom drugi vrh u tadašnjoj požeškoj županiji, što upućuje na zaključak, da su svi oronimi u to doba dospijeli iz 12. stoljeća, a možda i kasnije.

God. 1328. vrh Medvednice je ponovo zapisan kao Stelemen. Unatoč takvom pisanju, ne može se sumnjati u izvorno ime, niti o bilo kakvoj njegovoj promjeni.

God. 1349. ponovo je zapisan vrh kod Požege, iz čega doznajemo da je vrh bio u *Kamenim brdima* na Psunju.

Za 14. stoljeće važan je zapis trećeg brda Zleme (1368. god.) u Kalničkom gorju, što otkriva da je za sve slučajevе bila u upotrebi domaća riječ.

U 15. i 16. stoljeću nema zapisa o ovim brdima, ali zato postoji za samu riječ (leksem) bogata rječnička građa. Tako, u *Rječniku pet glasovitih evropskih jezika* Fausta Vrančića, stoji szlime u odnosu na mađarsku riječ szlemen. Značenja riječi detaljno donosi drugi

pozнатi rječnik *Gazophylacium* Ivana Belostenca. U ovom rječniku za leksem greda stoje sličnoznačnice (sinonimi) tram i szleme, a za riječ szleme dva značenja: velika greda i szleme gore, s uputom na riječ vrh. Ovo drugo značenje u današnjem govornom jeziku ne postoji. Narodno ime za vrh Medvednice (Szleme) zapisano je 1712. godine. Treba dodati da je do ove promjene u strukturi riječi došlo zamjenom mjesta tzv. likvidnog suglasnika "l" u slogu (likvidna metateza), uz odbacivanje dijela indoevropskog sufiksa "n" što je također značajno.

Kao opća imenica (apelativ) sleme spada u red tzv. kulturnih riječi koje su u dugom vremenskom razvitu podvrgnute diferencijaciji, specijalizaciji i detaljizaciji. Tako je za običnu gredu u današnjem običnom govoru prevladala druga indoevropska konkurenta "grendh", što je značilo balvan. Sleme, velika greda u građevinarstvu, danas se izdiferencirala, kao slemenjača, jedan od najmanje deset naziva za razne grede u konstrukciji krovista kuće.

Izgubljeno značenje apelativa sleme sačuvalo se kao vlastito ime (onim) ne baš prečesto, ali na značajnim lokalitetima Hrvatske. Dok je nestalo na području i jekavskog narječja (Požega), zadržalo se na području čakavskog i kajkavskog narječja. Pored vrha Medvednice, Sleme se zove i vrh kod Lobora, a obo su na području zagorsko-međimurskog dijalekta. Četiri pribrežna naselja u Gorskem kotaru nose imena: Sleme, Nadsleme, Podsleme i Podslemenski Laz i nalaze se na području goranskog dijalekta kajkavskog narječja. Slime — naselje i predjel kod Omiša, pripada ikavskom narječju i, konačno, Sleme (945 m) je vrh istočno od od Sv. Gere u Žumberačkoj gori. Izvorni oblik svih ovih toponima je sleme, a nikako ne sljeme ili šljeme, te od prastarih vremena pa sve do danas, pripada isključivo narječjima hrvatskog jezika. Kao potvrdu za to treba navesti

ime brda Sleme kod Aleksinca, na području torlačkog narječja, koje se dugo smatralo i jekavskim. U tom se imenu još uvijek nalazi nejasni indoevropski sufiks. Konkurentu imenu Sleme podstiče, u prvom redu, fikcija da je obična riječ sleme neodgovarajuća za tvorbu imena vrhu, a koja proizlazi iz nepoznavanja značenja (semantike) te riječi.

Riječ sleme je najprije postala višezačna (krov kuće i vrh brda), pa kada je to ime osmišljeno, tvorcima više nije bio u predodžbi krov, već brdo. To je posljedica ovih znanstvenih spoznaja:

a) Toponim je uvijek rezultat kolektivnog napora da se iznade onaj oblik imena, koji najbolje odgovara objektu na terenu. Pa i onda kada je, na prvi pogled, neko ime neobično, valja ispitati zašto je tome tako, a na to pitanje može odgovoriti samo sustavni pristup.

b) Određeno ime mora se razlikovati od drugih imena objekata istih ili sličnih svojstava, što je naročito prisutno kod oronima. Naime, svaki toponom mora ispuniti svoju osnovnu funkciju: orientaciju u prostoru i adresnost — točno određeno mjesto u prirodi.

c) Toponim je tvorevina naroda i njegova jezika, pa što je toponom stariji to je za taj narod vredniji. U slučaju Sleme, ovaj princip i ne treba isticati, jer su popisivači iz raznog (diahronog) vremena uvijek istakli da je to narodno ime.

Zbog toga nije postalo toponom ime kojim ga proizvoljno ili po nekoj osobini naziva pojedinac, nekolicina, manja ili veća skupina ljudi. Tako ne može biti supstitucija za Sleme: piramida, pri piramidi, čardak i sl. Moglo bi se ovom logikom domisliti još dosta takvih naziva. Tako bi geodet umjesto piramide mogao reći i trigonometrijska točka, a vojnik kota 1033.

Odnos geografske karte i topónima je složen, a katkada i problematičan. Tako, kada mapa zagrebačke županije iz 1759. god. i Seemanova mapa zagrebačke dijeceze iz 1822. god. navode mons Szlanye, to nalaze poseban postupak ispitivanja toga imena. Pogotovo, kada niti druga upotrijebljena riječ mons nije adekvatna za Sleme. Latinska riječ mons je mnogočaćna i u latinskim ispravama redovito znači: gora. U svim tim ispravama Medvednica je mons, a uz Sleme staje latinske jednočaćnice: cacumen ili vertex (brdo).

U spomenutom vodiču *Medvednica* iz god. 1924. Branimir Gušić navodi da se na

nekim starim kartama vrh Medvednice zove Bistra. Taj podatak sam po sebi ostavlja sumnju, već time, što te karte Gušić nije uvrstio u kartografiju svoje monografije. Ipak, valja taj navod provjeriti i s obzirom na vremenski jaz od tri stoljeća u ispravama o imenu Sleme. Budući je Gušić naveo karte iz 18. stoljeća, to se njegovo "ranije" može odnositi na vrijeme pred tim. Za to razdoblje stoji nam na raspolaganju ove poznate karte: Valvasorova s kraja 17. stoljeća, Glavačeva s početka tog stoljeća, Merkatorova i Orteliusova s kraja 16. stoljeća i Hirvogelova s početka tog stoljeća. No, niti na jednoj od tih karata nije upisan vrh Medvednica, pa čak niti sama ta gora. Stoga ime ovog vrha korespondira samo u ispravama 13., 14. i 18. stoljeća.

Pučki odnos prema oronimima Medvednica, koje spominje Gušić, nije neka posebna ili neobična pojava. Toj maniri prepustio se i on sam, kada na temelju prinosa iz 18. stoljeća Hacqueta i Seljana tvrdi da je oronim Zagrebačka gora istisnuo ime Medvednica. Medvednica je gorski masiv, a Zagrebačka gora je južno prigorje tog masiva, kao što je Bistranska gora sjeverno prigorje. Upravo pod tim nazivom se Zagrebačka gora vrlo često navodi u ispravama od polovine 14. stoljeća pa nadalje kao *promontorium zagrabiensis*, što je pučki izraz za *prominentia montium* — ogrank gore.

Da je geografska karta u odnosu na toponom katkada nepouzdana, potvrđuje slučaj naselja Sleme, općina Donja Stubica. To naselje je u službeni popis (toponomastikon) upisano 1953. god. s 56 stanovnika, 1961. god. s 20 i 1971. s 8 stanovnika, da bi poslije toga nestalo. Iako je od 1953. g. tiskan velik broj topografskih karata za razne namjene i u raznim razmjerima, niti u jednoj se od njih ovo bivše naselje ne nalazi i nikada ga na karti neće biti.

Ovaj ojkonim ostat će zabilježen samo u ispravama.

Od ostalih oronima valja istaći Malo Sleme zapadno od točke najvišeg vrha i Sleme nad Dobrom Vodom, gorsko sedlo jugoistočno od Hunjke, važno za toponomiju, jer potvrđuje da se ime vrha Medvednice toponomski prenijelo na istok i zapad pravcem orografske osi ovoga gorskog spleta. Jezična analiza isprava potvrđuje da Sleme neposredno spada u tvorbenu grupu oronima, koji se odnose na sam vrh planine, te da svoj postanak vežu uz pradavni život ljudi na ovom tlu.

U idućem broju *Bistra*

Ban Josip Jelačić – planinar

Dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

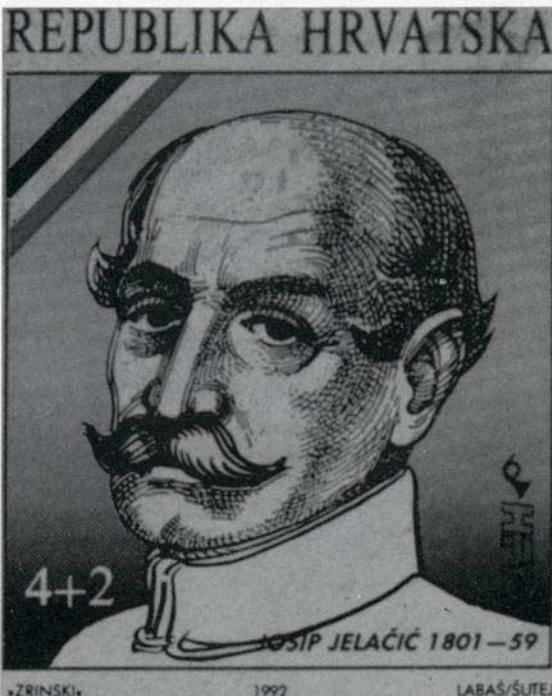
O hrvatskom banu grofu Josipu Jelačiću (1801–1859) napisano je mnogo članaka i knjiga, pogotovo posljednje dvije godine, otkad je zagrebačkome glavnom trgu vraćen njegov spomenik. Povjesničari su osvijetlili gotovo svaki detalj njegova burnog života, ali im je, izgleda, promaknuo podatak da je Jelačić bio i planinar. O tome možemo naći podatke u stranim stručnim knjigama. Jednu je od njih napisao na talijanskom jeziku tršćanski botaničar dr. Bartolomeo Biasolletto prije 150 godina pod podugackim naslovom *Relazione del viaggio fatto nella primavera dell'anno 1838. della Maestà Re Federico Augusto di Sassonia nell'Istria, Dalmazia e Montenegro* (Trst 1841). U knjizi se opisuje putovanje tadašnjega saskog kralja Friedricha Augusta II (1797–1854) po našim planinama od Istre do Dubrovnika. Kraljeva je prijestolnica bila u dalekom Dresdenu, ali je on kao strastveni botaničar volio obilaziti strane zemlje. Istraživajući biljni svijet stigao je tako i u naše krajeve.

Iz Biasolletove knjige doznajemo da je 1838. godine, pri usponu na Učku, kralja pratio i Josip Jelačić, tada carski pukovnik. *Dne 10. svibnja krenuo je kralj s pratnjom iz Voloskoga u Matulje i odavle cestom do podnožja Učke, na koju se popeo za dva sata, ali mu je kiša sprječila onaj daleki i velebni vidik.* Kratak izvještaj o tome putu zabilježila je i "Danica ilirska" 1839. godine (br. 35–36) prema dnevniku saskog konzula u Trstu J. V. Sartorija, koji je također pratio kralja.

Tragajući dalje za biljkama, kralj je zatim posjetio Velebit, Zmijsko brdo na Pelješcu i Biokovo. Na Velebitu je noćio u župnom stanu na Potpragu ispod Tulovih greda, pokraj povijesne crkvice Sv. Frane koju su četnici nedavno srušili. U tom istom stanu noćili

su 1852. i naši planinarski prvaci Schlosser i Vukotinović. Kralj je na istraživačkom putovanju otkrio nekoliko novih biljaka. Jednu od njih, koju je našao na Biokovu, glasoviti šibenski liječnik Roberto Visiani (1800–1878), inače profesor botanike na sveučilištu u Padovi, nazvao je po kralju *Centaurea Friderici Augusti*.

Hrvatska flora kralja je toliko očarala da je poslije sedam godina opet doputovao u Hrvatsku radi botaničkih istraživanja. Putovanje je, ovaj put na njemačkom jeziku opisao dr. J. Schadelbach u knjizi *Friedrich August II, König von Sachsen* (Leipzig 1854). Na

Poštanska marka s Jelačićevim portretom

Talir s poprsjem Saskog kralja Friedricha Augusta II.

stranici 285. doznajemo da mu je pratilac i vodič opet bio pukovnik Josip Jelačić i da su se 1845. godine popeli na vrh Kleka i Gole Plješevice u Lici.

Danas je, dakako, teško utvrditi zašto je Jelačić planinario — po službenoj dužnosti ili iz planinarskih pobuda? Vjerojatno ipak nije slučajno da se prilikom obiju kraljevih putovanja po hrvatskim planinama upravo on nalazio u njegovoј pratnji, pa neka i taj podatak bude zabilježen u analima hrvatskog planinarstva. Jelačić je ostao u našoj povijesti zabilježen kao pobjedosni hrvatski vojsko-

voda i ban, a kralj u botanici po cvijetu što ga je našao u Hrvatskoj. Obojica su život završila tragično. Kralj je poginuo u Tirolu od nesretnog pada iz kočije, a pet godina poslije njega umro je i ban Jelačić, nesretran i pomračena uma. Portret planinara Jelačića nije bilo teško naći, filatelistima će biti zanimljiva hrvatska marka s njegovim likom. Posebna je vrijednost te marke koja nosi ime *Josip Jelačić* u tome što je to prva redovna poštanska marka iz serije *Hrvatski velikani*. Lik planinara kralja možemo ovdje reproducirati zahvaljujući susretljivosti zagrebačkog planinara i numizmatičara Stjepana Pačarića koji posjeduje originalni dvostruki talir Kraljevine Saske, kovan 1854. godine, s kraljevim likom na aversu. Poprsje kralja okruženo je natpisom: *Friedrich August II Koenig von Sachsen + D. 9. Aug. 1884* a na reversu piše: *Er saeete Gerechtigkeit und erntete Liebe. Hosea X. 12* (On je zračio pravednost i stjecao ljubav. Hošea X. 12). Dodajmo na kraju da postoji i forint s Jelačićevim likom. U povodu banovog ustoličenja 1848. godine iskovao je bečki medaljar Josip Bernsee (1802–1849) oko 300 primjeraka i oni su danas velika rijetkost. Riječ je zapravo o medalji, ali se zbog sličnosti kovanom novcu naziva Jelačićevim forintom. Još je veća rijetkost hrvatski novac koji je Jelačić počeo kovati 1849. Bio je od bakra a zvao se *Jedan križar* (po austrijskom krajcaru). Otkovano je samo nekoliko primjeraka jer je Beč odmah obustavio kovanje i kalupe oduzeo.

Pretiskano iz "Povijesti športa" br. 97, lipanj 1993, str. 47–49.

Nabavite rasparena godišta "Naših planina"

Hrvatski planinarski savez ima na skladištu priličnu količinu rasparenih starijih godišta "Naših planina" (1950–1990), časopisa koji je prethodio sadašnjem "Hrvatskom planinaru". U tom starom štalu ima mnogo članaka koji su i danas zanimljivi i s užitkom se mogu čitati. Naši pretplatnici mogu dobiti po dva takva godišta u jednom paketu od 1,5 kg težine u poslovnicama Saveza, Zagreb, Kozarceva 22, tel 448-774. Cijena nije određena, prima se dobrovoljni prilog u korist fonda "Hrvatskog planinara". Paketi mogu dobro doći i kao prigodni poklon mlađim planinarama, za knjižnice planinarskih domova i osnovnih škola, kao propagandni materijal na planinarskim sastancima, skupštinama i sletovima.

Od Kleka preko Stošca do Škurih draga

MILJENKO PAVEŠIĆ, Rijeka

Klek (1181m), stožer hrvatskog planinarstva, poslije malo više od godinu dana planinarski je ponovno živnuo. Početkom vikenda u Ogulinu se sve više vidaju ljudi s naprtnjačama koji hitaju ka Kleku. Tu i tako obrate se ponekim pitanjem mještanima radi prijevoza, a onda Sv. Petar, Molinarijev most, Klek. Za svaku je pohvalu stanje u domu na Kleku. Domar Ivica uvijek dobro raspoložen srdačno dočekuje planinare. Dom je zagrijan, spavaonice u najboljem redu — što još naš planinar može tražiti?

Sredinom listopada na Kleku je preko vikenda boravilo oveće društvo planinara iz Siska, što je posebno obradovoalo Ivicu. Rezultat toga dobrog raspoloženja dobrano je osjetila njegova gitara koja je svojski rasipala skladne tonove ne samo u domu već i u djelokrugu klečkih vještica.

No, pored neospornih ljepota Kleka, kojih nikad dosta, posebni užitak predstavlja izletnička tura s Kleka na Stožac, a onda do stijena ponad Škurih Draga, odakle preko Velikog Polja i Vučića u Ogulin. Ovaj je put malo duži od uobičajenog povratka s Kleka u Ogulin, no višestruko se isplati. U najgorem slučaju duži je najviše za jedan sat.

S Kleka se spustite uobičajenom stazom u zaselak Bjelsko, odakle asfaltiranim cestom krenite oko jedan km u pravcu Ogulina (istok) do zavoja gdje se udesno nizbrdo odvaja dobar put posut tucanikom, a odmah pored njega lijevo vodi običan kolnik uzbrdo u šumu. Krenite tim kolnikom koji za stotinjak metara dolazi na planinarsku markaciju za Stožac (808m). Od ceste do vrha stiže se za 20-30 minuta.

Planinara koji prvi puta dođe na Stožac ugodno će iznenaditi lijepo i dobro uređeno

sklonište u kojemu su peć, dva ležaja, stol te uvijek mnogo iscijepanih suhih drva. Od skloništa otvara se lijep vidik na obližnju Sovenicu (847m) i Klek koji je udaljen svega 4 km zračne linije. Na drugu stranu Stošca vodi kratka markirana staza do vidikovca, odakle se vidi Ogulin, Ogulinsko polje, Oštarije i dalje prema Karlovcu.

Sklonište je dobro održavano zahvaljujući Miji Stipetiću kojega nazivaju domarom. On svake nedjelje već u rano jutro dolazi na Stožac, uređuje sklonište i okoliš te redovito ostaje do sumraka, kada se spušta u svoje Salopeke. Po profesiji je bagerist. Stožac mu, kako on kaže, služi za odmor i rekreaciju od tjedne tutnjave bagera.

Pored njega, na održavanju skloništa na poseban način rade planinari Zvonko i Damir Domitrović, otac i sin. To vrijedi opisati. Ovog ljeta dotrajale su šarke na ulaznim vratima te ih je bilo potrebno zamijeniti. Neprilika je bila u tome što šarke nisu tipske, trebalo ih je izraditi po mjeri. Tko da to danas uzme u rad? Po običaju, za planinare uvijek postoji rješenje. Zvonko i Damir su obućarski obrtnici. Iskoristile dolazak u njihovu radionicu jednog obrtnika metalca. Prema dogovoru, on je za postolarsku uslugu izradio šarke po mjeri, a Zvonko i Damir montiraše ih na skloništu!

Tu na Stošcu često se nađe veseljak Viktor Kučinić, koji odlično svira jednovremeno gitaru i usnu harmoniku, zatim Ferdo Uršan, veteran ogulinskog planinarstva i skijanja, kao i mnogi drugi. Za čas se zaori svirka i pjesma, a domar Mijo u tili čas vadi iz peći zlatno-žute police izvrsnoga ogulinskog krumpira.

Kad na kraju sklonište trebate napustiti, krenite prema stijenama u Škurih Dragama.

**SKLONIŠTE
NA STOŠCU
M - 880**

Od skloništa vodi na jug markacija Ogulinske transverzale ka Modrušu. Krenite tom markacijom malo manje od kilometra, do bukve s vodoravnim crvenim znakom (crtu). To je privremena markacija koja vodi do stijene ponad Škurih Draga udaljenih kojih dvije stotine metara. Od skloništa staza ide kroz šumu velikih prastarih bukava i pored usamljenih kamenih gromada sivo-plavog kamenja. Na ponekim gromadama raste lijepo razvijen bršljan, a u podnožju božikovina. Gromade su najrazličitijih oblika. Jedna neodoljivo podsjeća na golemog medvjeda. Na tlu nema sitnjeg kamenja, sve je debeli humus, obilato posut lišćem. Na orijaškim bukvama rastu također orijaške gube. Začuduje nedirnutost prirode. Nigdje panjeva, kolnika, nikakva tračka ljudskog pustošenja. Tu i tamo nailazi se na orijaše srušene od starosti. Polako trunu

i pomalo se raspadaju. Kako je to ostalo sačuvano? Sve se bojim o tome pisati, jer ako članak pročita netko iz Šumarije, ode šuma na Stošcu...

Stijene ponad Škurih Draga su rastrengana tvorevina kiklopskih blokova s procjepima, špiljama i prevjesima. I one su značajno sivo-plave boje. Vegetacija na stijenama je bujna, raste bukva, tisa, lipa, topola, smreka te niz grmolikih biljaka — gotovo botanički vrt! U podnožju, a prema Modrušu, proteže se Škure Drage. Tu vlada posvemašnja tišina, onaj opuštajući ugodaj koji — kako narod kaže — liječi dušu i tijelo. Ponad stijena izdiže se južni vrhunac Stošca, naslagan od golemih vodoravnih kamenih blokova.

Vrijedi doći na stijene ponad Škurih Draga, izabrati pogodnu stijenu, leći i maštati!

Povratak može biti natrag na Stožac, pa markacijom do vikendice a onda dobro uhodanom stazom na Veliko Polje kroz koje ide kolnik te preko sedla silazi u Vučiće. Ne želite li ići preko Velikog Polja, produžite pored vikendice markacijom na Kneju po padinama Bukovnika u Vučiće. Taj dio je markiran. Postoji i treća mogućnost: ispod stijena vodi dobar kolnik na koji se treba spustiti i krenuti njime na sjeveroistok (lijевo) oko jedan kilometar. Tu napustite kolnik i prijeđite ravno na sjever do Velikog Polja, odakle, kako je prije opisano, do Vučića, a to je već zapravo Ogulin.

Ove će godine biti markirana staza do spomenutih stijena te spoj na Veliko Polje. Topografski podaci prema sekcijsi Ogulin 1 i 3, 1 : 50 000, izdanje VGI 1970. godine.

MARKIRANA STAŽA STOŽAC – STIJENE U ŠKUROJ DRAGI

Marom planinara HPD "Klek" Ogulin, Zvonka i Damira Domitrovića te Miljenka Pašešića, dvostruko je markirana navedena staza. Od skloništa na Stošcu (800 m) do stijena je svega 25 minuta hoda. Staza vodi kroz istinski park prirode koji još nije devastiran, te predstavlja onome tko ide prvi puta izuzetan doživljaj. Stijene su pravi raritet kako svojom posebnom bojom tako i konfiguracijom. Inače, Stožac je u blizini Kleka te može biti lijepo izletište pri povratku s Kleka. Na Stošcu je ugodno sklonište gdje manja grupa može i prenoći, a ima i bačvu s vodom. Prije upotrebe poželjno ju je prokuhati.

Po Varaždinsko-topličkom humlju

LUCIJAN SMOKVINA, Varaždin

Činjenica je da su nam zbog dobro poznatih razloga smanjene mogućnosti posjećivanja udaljenih planina i da smo upućeni više na korištenje željeznice i njoj bližih izletišta. Posljedica je da pronalazimo prirodne krasote i na visinama od 200 do 300 metara, jer se i na tim visinama može uživati u rascvjetaloj prirodi, ptičjem pjevu i lijepim vidicima.

Evo opisa jedne šetnje dostupne svim planinarima, koja se pruža od Novog Marofa do Turčina (željeznička stanica Varaždinske Toplice). Od kolodvora Novi Marof idemo u smjeru prema Varaždinu stotinjak metara (ne moramo ni silaziti na cestu) do asfaltne ceste koja siječe prugu i uzdiže se prema selu Remetincu. Prolazimo pokraj vrlo lijepih novih kuća, dok ne dođemo do grebena. S lijeva nam dolazi asfaltna cesta od Sanatorija i produžuje za Remetinec, no mi ćemo asfaltiranim odvojkom desno kroz zaselak Šestake. Nakon petnaestak minuta cesta zavija malo lijevo, a mi ćemo poljskim putom desno, prema zaseoku Šestakima. Idemo stalno grebenom, koji više sliči visoravni, a orientir nam je desno dimnjak Tvrnice "Termika". Nakon nekog vremena s lijeva se pojavljuje jači poljski put kojim produžujemo desno. Spuštamo se između dvije vapnare i kroz zaselak Šanteke, prelazimo željezničku prugu i izbijamo na cestu Novi Marof–Varaždin baš kod mosta preko Bednje. Sad moramo nekoliko stotina metara uz tu cestu kroz selo Presečno (iza mosta slijedimo cestu lijevo), dok na desnoj strani na vrh brda ne ugledamo među drvećem crkvicu. Napuštamo glavnu cestu i asfaltiranom zavojitom cestom penjemo se do te crkvice. Oko nje je groblje, a ispred ograde pod drvećem ima nekoliko udobnih klupica. Ta prva etapa traje oko sat i pô hoda.

Za nastavak puta moramo točno u smjeru sjevera ugledati na uzvišenju crnogoričnu šumicu; ime joj je Gaj. Ne možemo ravno prema njoj jer se teren spušta, tako da moramo desno obilaziti poljsko-šumskim pu-

tom među klijetima i nakon toga šumom, ali moramo smjer ispraviti držeći se više lijevo. Ipak, držimo se samo grebena ne spuštajući se raznim putovima lijevo ili desno. Za kojih 45' doći ćemo u tu lijepu i malu šumicu.

Treća etapa počinje se polako spuštati prema zaseoku Lužanu i, pazeci da nas mnogi puteljci ne odvedu u stranu, spustit ćemo se točno na križanje usred kojeg se nalazi bunar. Na tom mjestu prijedemo preko asfaltne ceste i produžimo neasfaltiranom prema sjeveru. Lijevo, malo niže od nas, teče promet glavnog cestom Zagreb–Varaždin, a mi našom produžujemo dok ne izbijemo na tu cestu u zaseoku Glaviču. Do tuda smo trebali dalnjih 45 minuta. Ovdje je vrlo udobna gostionica "Češljač", dobro opskrbljena jelom i pićem, a u toplije godišnje doba ima i uredenu terasu. Nas planinare lijepo primaju, iako nismo jaki potrošači.

Posljednja, četvrta etapa od Glaviča do vlaka slijedi nekoliko stotina metara putom kojim smo došli i onda se lijevo hrptom "Koradovice" polako spuštamo među klijetima, vinogradima i vekendicama Varaždinaca. Lijevo na Varaždinsbregu dominira antena radio Varaždina, a u ravnici pred nama vidimo 10 km dugo varaždinsko akumulacijsko jezero na Dravi. Kod zadnje klijeti skrenemo lijevo i kroz vinograd se spuštamo u dol pored presušenog ribnjaka, a nakon toga kratkim usponom dobrom cestom na glavnu cestu kod Ribljeg restorana. Glavnom cestom desno do drugoga asfaltiranog odvojka lijevo. Spuštamo se i siječemo cestu Turčin–Sv. Ilija a odmah s druge strane je dobro ugažena staza kojom prelazimo željezničku prugu i poljskim putom uz prugu nastavljamo dok se ne nađemo preko puta željezničkog kolodvora u selu Turčinu. Za ovu smo etapu trebali sat i 15 minuta, dakle, za cijelu šetnju malo više od 4 sata.

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

U ovom broju rubriku započinjemo jednom izvanrednom ličnošću u povodu 90. obljetnice života, legendom zagorskog planinarstva. Riječ je o popularnom Luji Hercegu iz Budinšćine koji je izgradnjom Planinarskog doma na Pokojcu sebi za života podignuo spomenik. Zatim prikazujemo tri ličnosti iz Nadzornog odbora Hrvatskog planinarskog saveza, po jednu iz Varaždina, Gospića i Karlovca. U taj je Odbor Skupština HPS imenovala zapravo pet članova, ali je jedan od njih podnio ostavku (Želimir Kantura iz Zagreba), a jedan nikad nije ni započeo surađivati (Mladen Briški iz Rijeke). O ličnosti Želimira Kanture, vrsnom suradniku "Hrvatskog planinara", naši su čitatelji mogli dobiti sliku ne samo po njegovim prilozima, nego i iz pera Krešimira Mikolčića koji je u broju 9-10, 1986. godine, objavio članak pod naslovom "Jedan graditeljski podvig". Riječ je o podizanju skloništa na Bjelolasici koje je Kantura potaknuo i organizirao.

LJUDEVIT HERCEG, osnivač i doživotni počasni predsjednik PD "Milengrad" u Budinšćini, upravni službenik u mirovini, 41 284 Budinščina, Gornji Kraljevec 1a. Radio se 12.1.1903. u siromašnoj seoskoj obitelji u zagorskom selu Bukovcu (nekadašnja općina Mače). Prije rata bio je općinski bilježnik (od 1924), a poslije rata,

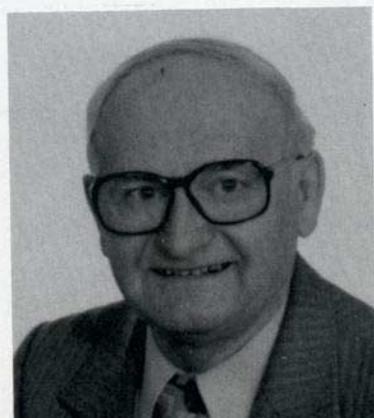

Bogdana Nikole Hercega (30.10.1936–28.5.1992), otvoreno je bilo već 1. listopada 1977. Zatim je njihovom dalnjom brigom dom elektrificiran i opskrbljen vodovodom. Lujo je odlikovan tadašnjim najvišim planinarskim priznanjima (Zlatni znak PSJ, Zlatni znak PSH), a priznanja je stekao i njegov sin (Srebrni znak PSJ, Zlatni znak PSH). PD "Milengrad" izabralo je Luju u znak priznanja doživotnim počasnim predsjednikom, a prilikom njegova 90. rođendana posjetili su ga 12. siječnja o.g. čestitari iz zagorskih planinarskih društava i zajedno s njim slavili. Djelo Luje Hercega je tim veće što je planinarstvo počeo razvijati u malom mjestu, bez planinarskih tradicija, a postigao je više od mnogih društava s brojnim članstvom i jačim finansijskim zaledem. (ŽP)

DURO MAKŠAN rođen 19.4.1926. u Koprivnici. Gimnaziju završio u Varaždinu.

Trideset godina radio u narodnom sveučilištu u svojstvu direktora kinematografa Varaždin, sada u mirovini. Živi u Varaždinu, Ludbreška 5/3, tel. 042/48-384. Član je PD "Zagreb" do 1949. godine a do sada član PD "Ravna gora"

do umirovljenja, upravni službenik. Godine 1929. osnovao je u Budinšćini Dobrovoljno vatrogasno društvo, čiji je i danas član. Godine 1952. zajedno s nekoliko prijatelja i svojom suprugom učiteljicom Ankicom r. Ričko (28.5.1913–13.8.1962) osniva PD "Milengrad" u Budinšćini i ostaje mu na čelu dugo godina kao predsjednik i tajnik. Trideset godina obilazi zajedno sa članovima Alpe, Gorski kotar, Velebit i, najviše, zagorske planine. Već je 1963. prošao Slovensku transverzalu i stekao Srebrni znak priznanja. Uvijek mu je bila najmilija tura Aljažev dom – Triglav – Dolina sedam jezera – Bohinj, a najveći mu je uspjeh i životno djelo prekrasan planinarski dom Pokojec pod Hamom, u sklopu istočne Ivanšćice. Gradnja je započela 1975. i, zahvaljujući dobroj suradnji članova, osobito njegova sina profesora psihologije

Varaždin. Čitavo vrijeme je član Izvršnog odbora društva. Istakao se kao planinarski vodič i prošao mnogobrojne planine Hrvatske, Slovenije, BIH te Italije, Austrije i Njemačke. Bio je i pročelnik Gorske službe spašavanja u Varaždinu. Inicijator je i osnivač Zagorskog planinarskog puta. Sada je na dužnosti tajnika ZPP-a. Više je mandata bio delegat u PSH. Od 1987-1991. član je Predsjedništva PSH-a od 1991. do danas predsjednik Nadzornog odbora HPS. Za aktivni rad i razvoj planinarstva primio je mnoga priznanja i odlikovanja, zlatni znak PSH-a te srebrni i zlatni znak PSJ. U svojim akcijama istakao se i kao vrijedan planinarski radnik na markiranju planinarskih putova po Sljemenu, Samoborskom gorju, Gorskem kotaru (Bijele stijene, Risnjak, Ivančica, Rvana gora itd.).

Dr. ANTE RUKAVINA, veterinar, 48 000 Gospic, Budačka 26, telefon (048) 32-52. Rodio se u Gospicu 4. listopada 1928. Gimnaziju završio u Gospicu 1948, Veterinarski fakultet u Zagrebu 1953, gdje je i doktorirao 1984. Cijeli radni vijek proveo je u Veterinarskoj stanici Gospic. U mirovini od 1. siječnja 1993. U Veterinarskoj stanici bio je terenski veterinar i uz to direktor od 1964-1983. Član PD "Visočica" Gospic od 1956, u kojoj je bio tajnik 1968-1984, a od 1992. član Časnog suda. Obišao mnoge planine od Triglava do Olimpa, a najviše se zadržava na Velebitu gdje pomaže u izgradnji planinarskih kuća, oznaka, snima, većinom dijapositive, i piše. Dosad je objavio putopise i eseje s Velebita u tri knjige (Velebitskim stazama, Zvona ispod zvjezda, Baške Oštarije i šira okolica). Još četiri knjige čekaju nakladnika i tiskanje: Velebitskim vrhovima, Iverje s planinskih obronaka, zbornik radova pod naslovom Pop Marko Mesić i oslobođenje Like od Turaka, te zapažanja, istraživanja i doživljaji terenskog veterinara s naslovom Konj vranj, razigrani. Usputno se bavi povijesnim dogadjajima u Velebitu, Gospicu i Lici te priprema knjige o tome. Ove je godine primljen u Društvo hrvatskih književnika u Zagrebu. Bio je član

najviših republičkih planinarskih, veterinarskih i šahovskih rukovodstava, u nekim je i danas. Osnivač je i dugogodišnji predsjednik šahovskog društva u Gospicu gdje je bio 10 puta prvak. Nosilac ZH, SJ i ZJ, te nekoliko plaketa iz veterinarskog i šaha. Drugih odlikovanja nije dobivao, ali je bio suđen 1972, ne i osuđen. Javlja se u tridesetak knjiga, časopisa, novina. Nikada nije bio član političkih stranaka; obiteljski je tradicionalno i osjećajno vezan za HSS, a podupire HDZ. U "Hrvatskom planinaru" 3-4, 1992, str. 70-75, objavljen je i naš intervju s dr. Rukavinom.

Dr. ANTE STARČEVIĆ, veterinarski inspektor, 47 000 Karlovac, Ivana Gorana Kovačića 2, telefon 047/245-45. Rođen 25. kolovoza 1946.

godine u Karlovcu. Osnovnu školu i gimnaziju završio u Karlovcu, diplomirao na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. Pričuvni je časnik HV. Planinarsku djelatnost započinje još kao desetogodišnji dječak u društvu roditelja i rođaka, članova HPD "Martinščak" iz Karlovca, nastavlja u PD "Rulolist" u Sarajevu i HPD "Dubovac" u Karlovcu. Bio je član Izvršnog odbora društva, referent za društvene izlete i pohode, pročelnik transverzalne sekcije, predsjednik HPD "Dubovac". Dugogodišnji je aktivni planinar, organizator i vodič izleta, obilazio je planinske vrhunce u Italiji, Austriji, Njemačkoj, Sloveniji, BIH, Hrvatskoj, planinario po Durmitoru i Prokletijama. Obišao preko 170 transverzala i veznih putova, nosilac je značke i priznanja "Planinar transverzalac", planinarski i stručni predavač. Završio 3. i 5. planinarsku školu, predavač, instruktor i voditelj 7. karlovačke planinarske škole. Svestran planinarski stručnjak i pedagog, pisac članaka i putopisa, planinarski fotograf, sudionik radnih akcija, planinarski susreti i pohoda, suradnik "Bilogorskog planinara", Vjesnici HPS-a, "Planinskog vestnika" i "Hrvatskog planinara". Sa sinom Željkom obišao u cijelosti Europski pješački put E-6 od Kopenhagena do Kastva, u Republici Austriji "Nord-Süd Weitwanderweg 05", "Nordwald Kammweg", 5 planinarskih puteva "Mariazeller Wege 06" te još desetak transverzala u Austriji i Njemačkoj.

Koordinator je Gorskih straža "Čuvara prirode" HPS-a, organizator tečaja za zaštitu prirode HPS-a, član komisije za zaštitu prirode HPS-a

i član nadzornog odbora HPS-a. Odlikovan je Srebrnim znakom Hrvatskog planinarskog saveza.

In memoriam

BORIS FARKAŠ

Nakon dvogodišnje neizlječive, opake i podmukne bolesti, 9. srpnja je preminuo naš dragi prijatelj Boris. Prerano smo izgubili jednoga vrijednog planinarskog zanesenjaka i ljubitelja prirode. Beskrajno je volio život i ljude.

Rodio se 14. svibnja 1943. g. u Zagrebu, u planinarskoj obitelji. Roditelji su mu bili članovi HPD-a. Često su na izlete nosili u naprtnači i malog Borisa. Godine 1961. Boris postaje član PD "Zagreb" i od tada smo ga često sretali u planinama. Bio je oduševljeni planinar-transverzalac, obišao je oko 140 tzv. planinarskih puteva. Prošao je dio bosanskih planina, gotovo sve slovenske i hrvatske planine, ali od svih planina najviše mu je srcu priraslala Žumberačka gora, koju je posljednjih godina najčešće posjećivao.

Uz planinarenje, Boris se punih 25 godina aktivno bavio športskom djelatnošću na razvijanju hokejaškog športa na travi. Bio je cijenjeni igrač HK Elektrostroj i HK Trešnjevka. S Trešnjevkom je osvajao nekoliko puta naslov državnog prvaka. Već sa 17 godina igra za državnu reprezentaciju. Odigrao je brojne utakmice po gradovima bivše Jugoslavije, po Europi i Africi. Mladim hokejašima davao je kao trener osnovne

savjete o ovom tako malo poznatom ali zanimljivom športu. Bio je i priznati međunarodni sudac.

Na njegov poticaj u okviru poduzeća "Monter", gdje je bio zaposlen prije umirovljenja, osnovano je 1986. planinarsko društvo u kojem je Boris vršio dužnost predsjednika. Na incijativu svog predsjednika Društvo je preuzealo 1987. od PSH staru seosku kuću u Žumberačkom selu Sekulićima. Kuću su "monterovci" preuredili u udoban planinarski dom koji su u svibnju 1989. svečano i otvorili. Poslovi oko uređenja doma nisu prestajali i Boris neumorno, s puno volje i planova dalje organizira radove, ali ga je neuomoljiva smrt zaustavila upravo pred završetkom konačnog uređenja doma koji je toliko volio i u koji je ugradio dio sebe, a nešto više od jedne godine bio mu i stalni domaćin.

Velik je bio njegov udio i pri uspostavljanju već renomiranog "monterovog" Planinarskog puta Žumberačkom gorom. S pravom ga je PS Zagreba (1990) odlikovao srebrnim znakom i diplomom, jer njegovo je aktivno djelovanje u planinarskoj organizaciji ostavilo vidne rezultate.

Posljednja je njegova planinarska akcija bila povodom ovogodišnjeg lipanjskog Proljetnog pohoda u Žumberak. Već pod jakim umirujućim sredstvima u Vinogradskoj bolničkoj sobi za intenzivnu njegu, davao je svojoj voljenoj supruzi i planinarskoj suradnici Leli posljednje upute oko organizacije Pohoda. Bio je to njegov rastanak s planinarstvom, jer se nakon toga bolest naglo pogoršala. Tradicionalni Proljetni planinarski pohod Žumberkom bila je Borisova najmilija akcija. Zbog toga njegovi prijatelji predlažu da se Pohod njemu u spomen nazove njegovim imenom.

Snivaj mirno, Borise, žeće Ti to tvoji prijatelji — planinari Jakša, Ivec, Aco, Marijana, Dado, Krešo, Micek, Luka, Goga, Tereza i još mnogi, mnogi drugi koje si sa vjećito nasmiješenim licem i gostoljubivim riječima dočekivao ispred "svog doma."

V. Jagarić

Alpinizam i sportsko penjanje

● **26. splitska alpinistička škola.** Nakon dvije i po godine organizirali su AO HPD "Mosor" i GSS, stanica Split, splitsku "Alpinističku školu '93". Izvedene su vježbe u stijenama Mosora, Kozjaka i Marjana, te planinarska tura na Biokovo smjerom Bast - Sv. Ilija - Lugarnica - Krjava - Solilo - V. Brdo. Škola je počela 15. travnja i nakon dva i po mjeseca obuke završilo ju je 18 polaznika od 36 prijavljenih. Nadamo se da će novi alpinistički pripravnici oživjeti malo zamrlnu djelatnost Odsjeka. Školu je vodio Ljubomir Mateljan Mobi. (I. T. Marinov)

● **AO Sisak.** U 1992. godini AO HPD "Sisak" imao je sedam članova: Dunja Bubanj Nikolić (alpinist), Roko Nikolić, Savo Blazonija, Matija Kukolić, Ivan Tušak, Vlado Gregl, Boris Đapa, sve pripravnici. Svi smjerovi ispenjani su na Kleku i to: Gitara (8 penjača), Cepinaška (3), Omladinska (3), Glava (2). Ukupno je ispenjano 16 čovjek-smjera. Članovi su tokom godine sudjelovali u uređenju planinarskog skloništa na Oltarima i okoliša doma na Kleku. Planinarski izleti na Medvednicu i u Samoborsko gorje s ostalim članovima društva bili su česti.

(Roko Nikolić)

● **AO HPD "Željezničar" Zagreb.** Iako je 1992. godina počela slabo, jer je na sastancima bilo malo ljudi, a penjalo se tek po vježbalištima, jer su veće stijene i Slovenija bili nedostupni, na koncu je stvar ipak krenula. Prvo je D. Vlatković, u ožujku, ispenjao najteži smjer godine Spomin u Anića Kuku (VI+, A2+, 350 m) s Dankom Petrinom iz "Velebita". K. Klasan je, nekako u isto vrijeme, bio na penjačkoj turneji po Istri otkrivajući Rovinj i Dvigrad, a ispenjao je i dva tehnička smjera na Ospu. Silvija Hižman je u svibnju pobijedila na prvenstvu Hrvatske u sportskom penjanju, a brzo zatim ispenjala Kamniški u Koglu (VI, A1, 250 m). Inače, na prvenstvu u sportskom penjanju je sudjelovao i N. Petrović osvojivši 9. mjesto. Naš glavni favorit za to takmičenje, D. Vlatković, nije nastupio jer je tada bio u HV-u. Dolaskom ljeta penjački se aktivirao V. Mesarić koji se penjao u Rokavima, a usput je puno pomogao svima nama ugovorivši besplatan smještaj za republički alpinistički logor u dolini Vrata. Bio je također na jednom takmičenju turnog skijanja u Italiji. Na logor u Vrata došlo nas je mnogo, no bili smo slabi s kondicijom, tako da se nije mnogo penjalo. Najteži smjer ispenjali su Dugi i Vesna Klanac - Wisiakov spominski (V+, 700 m). Dok smo mi logorovali, N. Klanac je sudjelovao na špiljarskoj ekspediciji u Španjolskoj. Početkom jeseni Silvija Hižman je opet bila odlična na takmičenjima: osvojila je treće mjesto na prvenstvu Slovenije u sportskom penjanju, što je najbolji ostvaren plasman hrvatskih penjača.

Jesen je i vrijeme za našu alpinističku školu, koju je ove godine vodio N. Petrović, a pomagali su je skoro svi članovi AO-a. Brojala je 26 tečajaca i skoro svi su je završili. Pri izvođnju škole pomoći su nam članovi "Velebita" držeći predavanja i vodenjem tečajaca u smjerove. Zimu su iskoristila petorica članova za uspon na Križ (2410 m), a poslije je sa snijegom postalo lošije te više nije bilo nekih uspona. Od ostalog treba još spomenuti uređivanje smjerova na Okiću, te obnavljanje zajedničke proslave Nove Godine — dočekali smo je na Kleku. A sad brojke! Imali smo 11 aktivnih penjača (od toga 2 alpinista). Ispenjano je 125 smjerova, što je duplo više nego u 1991. Ispenjano je 62 smjera ocjene III, 22 ocjene IV, 9 petica, 7 šestica, 8 sedmica, 8 osmica te 2 smjera ocjene IX. Imamo i 5 zimskih uspona. Najbolji je po broju i težini uspona bio D. Vlatković (19 smjerova) pa K. Klasan (15), N. Petrović (10) te S. Hižman (9). Od ostalih treba još pohvaliti Željka Goleca, ne zbog penjanja nego zbog truda pri animaciji novih članova. Od prvenstvenih uspona napravljena su dva kratka na Okiću, jedna sedmica i jedna osmica. Što se sportskog penjanja tiče, tu imamo dvoje ljudi koji se time ozbiljno bave. To su Dalibor Vlatković Dugi i Silvija Hižman. Dugi se više ne takmiči, ali zato penje IX+, a na pogled VIII-. Silvija se orijentirala na takmičenja i tu je jako dobra. Također se nadamo da će se opet aktivirati naša bivša prvakinja Hrvatske Anamarija Jelovečki. Penjanje u Alpama i većim stijenama nam stagnira i to uglavnom zbog teže dostupnosti tih stijena. Knjižnica i oružarstvo su dobro funkcionali, a posebno zahvaljujemo Vesni Pintar na donaciji od 15 knjiga i karata.

(Krešimir Klasan)

● **Sportsko-penjački klub "Marulianus" Split** odražao je prvu sportsko-penjačku školu u trajanju od 14. lipnja do 10. srpnja. Vodio ju je ing. Ivica Piljić, a pohađalo je osam kandidata. Završni ispit, koji se sastojao od teoretskog i praktičnog dijela i koji je trajao dva dana (subota i ponедjeljak), uspješno je položilo sedam kandidata i time steklo naslov sportskog penjača pripravnika HPS. Škola je imala intenzivan program koji se odvijao svaki dan u tjednu i svaki drugi vikend. Kandidati su imali 24 sata predavanja i 70 sati penjanja. Na teoretskom dijelu ispita morali su točno odgovoriti na svih 129 pitanja, a na praktičnom dijelu izraditi sidrište, absajlati, osiguravati, postavljati sportsko-penjački uspon i penjati kao prvi u navezu. Marjanska stijena oživjela je mladošću. Najmlađi polaznik ima 14 godina, a najstariji 22. Svi polaznici zainteresirani su za natjecateljsko penjanje, a neki od njih i za "big wall" penjanje. Najveće je iznenadenje i dobar pokazatelj kvalitete programa škole rezultat najkvalitetnijih

kandidata koji su nakon petnaest dana penjanja penjali na pogled težinu VI+ do –VII. Ivica Franceschi, član "Marulianusa", koji ponovo živi i radi u Imotskome, za vrijeme svog kratkog

boravka u Splitu pokazao je dobру formu. Bez poteškoća svladao je niz uspona osmog i devetog stupnja težine, među kojima su i "Black boy", "Glorija", "Alexis" itd.

(V. Prvan)

S p e l e o l o g i j a

● Željezničarova škola speleologije '93. U četvrtak, 6. svibnja podijeljene su diplome i proglašeno je speleolozima-pripravnicima petnaestoro polaznika Željezničarove Škole speleologije '93. Iako je SO HPD "Željezničar" iz Zagreba tijekom 43 godine svojeg postojanja bio vodećim i prvim organizatorom školovanja speleologa u Hrvatskoj (i bivšoj Jugoslaviji), posljednjih desetak godina, od osnutka "Zagrebačke speleološke škole" koju uspješno vodi SO PDS "Velebit", mladi Željezničarovi speleolozi su pretežito školovani ondje. Način prikupljanja članstva Odsjeka (oglasima po školama i fakultetima) putem te škole, angažiranje starijih članova na raznim poslovima i osipanje članstva (u posljednje tri godine umrlo je 13 članova), uz sudjelovanje najaktivnijeg dijela članstva u obrani Domovine, uvjetovalo je potrebu za pomladivanjem i obnavljanjem članstva, a škola se učinila najzgodnijim rješenjem.

Kako nas uči dosadašnja praksa, a osobito unatrag 5–6 godina, stručnim školama uobičajeno pribivaju polaznici "s ulice", jer je takve najjednostavnije uključiti. Početno školovani planinari se pretežito ili isključivo bave izletništвom i planinarenjem u svojim matičnim društvima (omladina, izletnici, gorani itd.). Takvo stanje je bilo razlogom da je Željezničarova škola speleologije '93. započela osnovnim planinarskim znanjima, a na to su dodavana posebna znanja potrebna speleolozima. U Školu, koja je počela nastavom 11. ožujka, upisalo se 19 polaznika, pretežito studenata geografije (11) i arheologije (4), te 3 srednjoškolca. Petnaestoro je uspješno okončalo nastavu. Predavanja su obradila ukupno 12 tema, a još 4 teme su predavane tijekom terenskih vježbi. Zbog blizine bojišnice ili okupacije, mnogi dobri tereni nisu mogli biti korišćeni za praktičnu nastavu u prirodi pa je sedam izleta (5 jednodnevnih i 2 dvodnevna) organizirano na ne tako kvalitetna ali sigurna vježbališta. U Veternici je tijekom 30-satnog boravka održana i završna provjera znanja. Nastavu su izveli instruktori speleologije V. Božić, B. Jalžić, V. Lindić i J. Posarić, speleolozi B. Bosner, R. Rado i M. Kuhta, te stručni suradnik Zavoda za zaštitu prirode R. Hrvatske, Bojan Floriani. Pretežiti teret održavanja škole pao je na voditelja Juraja Posarića i speleologa Roberta

Dadu. Analiza škole je pokazala da se kvalitetno školovanje speleologa u budućnosti mora provoditi na nov način, s reduciranim brojem polaznika i prilagođenim nastavnim programom. Održana škola ipak će zadovoljiti polaznike u njihovim prvim koracima kroz speleologiju, a i novoosnovanu speleološku sekciju Hrvatskog geografskog društva čiji su članovi bili većina polaznika, te SO HPD "Željezničar", čije članstvo sada, osim turističkih pogleda na ratnu stvarnost, ima i zraku svjetlosti prema vlastitoj budućnosti.

(Juraj Posarić)

● Speleologija u Ekološkom glasniku br. 9–10. U proljeće 1993. iz tiska je nakon duže pauze izšao novi broj Ekološkog glasnika (God. II, br. 9–10, za 1991–1992) posvećen Nacionalnom parku Paklenica. Glavni urednik je dr. Paula Durbešić a odgovorni urednik i ujedno izdavač časopisa dr. Ante Pelivan. Speleologija je za-stupljena s nekoliko članaka. Miroslav Rukavina je dao popis šišmiša koji žive u špiljama parka; Srećko Božićević opis geološke grade područja Paklenice s naznakom u kojim se stijenama i gdje nalaze speleološki objekti, i posebno opis špilje Manita peć i Jame Vodarice (s nacrtima i više fotografija); Ante Rukavina, pišući o velikopakleničkim tajnama, dao je osvrt na "špiljare" (ljudi koji su se nakon II. svjetskog rata skrivali po špiljama Velebita) i o nagadanju što se nalazi iza zazidanih ulaza u podzemlje kod parkirališta u Velikoj Paklenici. Željko Poljak piše o istraživačima Paklenice, među kojima je od biologa spomenuo Vladimira Redenšeka i Beatricu Đulić, a od planinara koji su se bavili istraživanjem speleoloških objekata Ivana Krajača, Josipa Poljaka i Srećka Božićevića. Većinu fotografija za gotovo sve članke o Paklenici dao je Srećko Božićević.

(Vlado Božić)

● Spomenica akademiku Mirku Malezu (1924–1990). HAZU se na dostojan način odužila svom redovnom članu Mirku Malezu, objavivši mu, u proljeće 1993, spomenicu. To je knjižica veličine 25x18 cm, s polutvrđim koricama i tekstom na 52 stranice, a uredio ju je akademik Vladimir Majer. U zagлавlju стоји да ju izdaje HAZU, Razred za prirodne znanosti i da je to spomenica preminulim akademicima HAZU, svezak 66, izdana u Zagrebu 1992. Najprije je objavljen

govor akademika Milana Heraka, održan na svečanoj komemoraciji 5. prosinca 1991. u palači HAZU u kojem je dao kratak prikaz njegova života. Zatim je opširan opis njegova stručnog i znanstvenog rada s područja geologije, paleontologije i speleologije, dala dr. Maja Paunović. Najposežniji dio spomenice čini bibliografija rada ovog znanstvenika, koji je, ne zaboravimo, svoje stručno-popularne radove počeo objavljivati kao planinar i speleolog (bio je suosnivač Špiljarske sekcije u PD "Zagreb" 1949. i član

Špiljarske sekcije odnosno odsjeka PD "Željezničar" od 1950–1990) u časopisima Naše planine i Speleolog. Bogatu bibliografiju, objavljenu od 1946. i skupljenu do konca 1991, objavila je Dejan Brajković podijelivši je u nekoliko skupina, i to: originalni znanstveni radovi (243), referati na kongresima, simpozijima i kolokvijima (64), znanstveno-popularni radovi (58) i recenzije, prikazi, nekrolozi i ostalo (57), ukupno 422 djela.

(Vlado Božić)

Vezni putovi i markacije

● **Samoborci pozivaju markaciste.** U izletničkoj karti Žumberak-Gorjanci, na istočnom dijelu Žumberačke gore velik je dio bez markiranih puteva. To područje je sjeverno od markiranog puta: Samobor – Otrusevec – Slani Dol – Noršić Selo – Jarušće – Šimraki – Gornja Vas – Ječmište, sve do granice Hrvatske i Slovenije. Konfiguracija terena je ista kao u ostalom dijelu Samoborskog gorja, s nizom dugačkih grebena, s vrhovima između 500–900 m. Potok Bregana odjeljuje Samoborsko gorje od Žumberka. Tim područjem vodi asfaltna cesta kojom prometuje autobus ZET-a na liniji: Samobor – Bregana – Grdanjci – Gabrovica – Stojdraga – Poklek – Novo Selo – Budinjak – G. Vas. I na toj liniji vrijedi pokazna mjeseca karta ZET-a, koju ima većina Zagrepčana. Markacijska sekcija HPD "Japetić" brine o markiranju skoro pola puteva na Samoborskem gorju i nije u mogućnosti da proširi djelatnost. Zagrebački planinari sve više obilaze ovaj dio gorja i osjeća se potreba da se neki putevi obilježe. Sva zagrebačka društva primila su ponudu za markiranje deset novih puteva na Samoborskem gorju i Žumberku. To su Grdanjci – Višnjevac – Slani Dol, Grdanjci – Beder – Noršić Selo, Noršić Selo – Koretić mlin – Poklek, Noršić Selo – Osredek – Stojdraga; prilazi vrhu Ravnice (860 m) iz Pokleka i Novog Sela te Budinjak – Pogana jama – Ječmište, i još par manjih dionica. Većina tih puteva može se proći za 1–2 sata hoda. Zainteresirano planinarsko društvo treba od HPD "Japetić" rezervirati put, pronaći najpogodniju trasu, markirati put i snositi sve troškove. Ako i samo jedan od tih puteva bude označen do konca 1993, smatrati ćemo ovu akciju uspješnom.
(Zdenko Kristijan)

● **Nova trasa "Bilogorskih staza".** Bjelovarski planinari, članovi HPD "Bilogora", otvorili su u nedjelju 4. srpnja novu trasu planinarskog puta "Bilogorskim stazama". Dosadašnja trasa ovog

puta, koji je otvoren 1976. g., napuštena je zbog znatnijih promjena na terenu, a i zbog njezinog promijjenjenog cilja i sadržaja. Ovom novom trazom želi se, naime, predstaviti najljepše predjele bjelovarskog dijela Bilogore koji se mogu obići tijekom jednodnevнog izleta. Početak i svršetak puta je u planinarskom domu Kamenitovcu. Do doma se može doći automobilom ili pješice markacijom iz Velikog Trojstva ili iz Bjelovara. Put ima 4 kontrolne točke i može se prijeći za 3–4 sata laganog hoda. Izdan je i novi dnevnik puta, koji se može nabaviti u domu ili na adresi: HPD "Bilogora" 43 000 Bjelovar, p.p. 2. Na temelju ispunjenog dnevnika obilaznici dobivaju spomen-značku puta. Planinarski dom Kamenitovac (tel. 043/885-105) stalno je otvoren i dobro opskrbljen. Lijepa šumska okolina i prekrasni vidici čine ovaj dom privlačnim mjestom za jednodnevne izlete i dačke ekskurzije. Uredenjem ove nove trase planinarskog puta, bjelovarski planinari žele obnoviti planinarstvo u ovom dijelu naše domovine, a i pripremiti se za 70. obljetnicu osnutka svog društva, koja će se slaviti iduće godine.

(S. Kirin)

● **Uređenje staze kroz Crni Dabar.** Članovi HPD "Visočica" iz Gospića su 29. svibnja uredili dobar dio staze kroz Crni Dabar i prilaz do njega od prijevoja Alaginac. U posljednjih nekoliko godina Crni je Dabar dobrano obrasla šikara i za nekoliko godina potpuno će ga obrasti. Zato je staza unekoliko izmijenjena. Do proslave 95. godišnjice ovoga društva staza će biti sve do Ravnog Dabara potpuno uredena i dobro označena.

(Dr. Ante Rukavina)

● "CROATIA" Borisa Čujića novi je penjački vodič kojim se žele predstaviti sva penjališta i svi smjerovi koji trenutno postoje u Hrvatskoj, a zanimljivi su za sportsko penjanje, što znači da posjeduju odgovarajuću teškoću te potrebno osiguranje za taj tip penjanja. Vodič je tiskan u četiri izdanja (hrvatskom, njemačkom, engleskom i talijanskom). Opremljen je kraćim tekstovima u kojima se za svako penjalište daje kratak uvod, geografski položaj, pristup, informacije o mogućnostima smještaja, o najpogodnijem dobu za penjanje, o kvaliteti stijene i sl. Najvažniji dio vodiča su vrlo dobre skice stijena s ucrtnim smjerovima, njihovim imenima i ocjenama. Ocjene su dane prema francuskoj a ne po UIAA-ljestvici koja se kod nas udomaćila. Ponegdje je i crtež koji pokazuje pristup penjalištu. Vodič je obogaćen fotografijama koje su sve, osim jedne, s motivima penjača u smjerovima, a nade se i po neka karikatura. Ukratko, vodič grafički izgleda veoma dobro. Što se tiče sadržajnog dijela posao je prilično dobro obavljen, jer je u njemu doista obuhvaćeno i dobro obradeno sve što do sada kod nas postoji, a odgovara kriterijima koje vodič postavlja. Ipak, ponešto se može prigovoriti. Prvo, nekoliko je smjerova zaboravljeno iako odgovaraju zadanim standardima. To su uglavnom laksi i, izgleda, samom autoru manje zanimljivi smjerovi, a zaboravio ih je vjerojatno zato što tekst prije tiska nije dao na pažljiv pregled drugim penjačima nego se, kao odličan poznavalac naših stijena pouzdao samo u svoje znanje. Zatim, a to je i glavni prigovor vodiču, nije dao skice pristupa svim penjalištima. To i nije tako nevažno jer se neka od njih samo po tekstovnom opisu teško mogu pronaći, npr. Gorsko Zrcalo, Golubinjak i Samarske stijene. Štoviše, položaj i pristup Oštrcu i Okiću upće nisu navedeni. Autor se, istina, poziva na dodatnu literaturu ("Planine Hrvatske"), no čini se da bi cijelovit vodič u tom pogledu ipak trebao biti samostalan. Šteta što tih skica nema je tim veća što je autor svojim skicama pokazao da taj dio posla može odlično obaviti. Posljednji prigovor vezan je uz to što je u vodiču od svih "sastajališta penjača", tj. alpinističkih i penjačkih odsjeka u Hrvatskoj, spomenut samo matični AO. To ne izgleda ni korektno ni korisno, jer se vrijedne informacije mogu dobiti i u drugim "sastajalištima penjača". Osim toga, popis svih organizacija koje se bave penjanjem mogao bi pomoći zainteresiranim da se lakše uključe u ovaj, kod naš još slabo razvijen sport. Ovim prigovorima ne treba dati osobitu težinu, nego ih prije treba shvatiti kao želju da iduće izdanje ovoga i sličnih vodiča nema te slabosti. Ovakve su publikacije doista prilično važne budući da za njima ne samo da postoji velika potreba u penjačkim krugovima, nego su

one ujedno i stvar našeg ponosa. Naime, kulturna je sramota ne samo to što već godinama nemamo sredene i pristupačne podatke o našim penjalištima i stijenama, nego i to što smo te podatke morali tražiti u slovenskim, talijanskim ili njemačkim vodičima. Ovaj vodič je važan stoga što je prekinuo desetogodišnju stanku u ovom tipu izdavaštva. Nadamo se da će time biti potaknuto pojavljivanje novih alpinističkih vodiča za Paklenicu, Klek, Omiš, Kozjak, Mosor i Biokovo. Izdavač vodiča je d.o.o. MEA iz Varaždina, a najbolje ga je nabaviti od samog autora: Boris Čujić, Veslačka 4/11, 41 000 Zagreb tel. (041) 511-344. Knjiga ima 60 stranica, obrađuje 18 penjališta, cijena joj je 5 DM za hrvatsko a 15 DM + poštarina za englesko, njemačko i talijansko izdanje. (Neven Petrović)

● Izvanredni broj "Velebiten". U travnju je PDS "Velebit" izdao izvanredni broj svog društvenog glasila koje od početka izlaženja uređuju speleolozi. Kao i raniji brojevi i ovaj je istog formata (A-5), umnožen fotokopiranjem, na 42 stranice, sa slikama na naslovnoj i zadnjoj stranici (u c/b tehnicu). Novi glavni urednik je Vida Ungar. Gotovo cijeli ovaj broj posvećen je prošlogodišnjoj speleološkoj ekspediciji u Španjolsku pod nazivom "Picos de Europa '92". Desetoro članova SO PDS "Velebit" (voda je bio spel. instruktor Damir Lacković) istraživali su visokogorski kras planinskog masiva Picos de Europa na sjeveru Španjolske i tom prilikom istražili jamski sustav Pozo Chizidi dubok 403 m. Ekspedicija je trajala od 25. srpnja do 23. kolovoza 1992. Uvodnik o radu SO i prethodnim spel. ekspedicijama dala je Ana Sutlović; Darko Troha prikazao je planine El Comion gdje se nalazi istraženi jamski sustav, Damir Lacković pregled dotadašnjih istraživanja i geologije tog područja. Slijedi finansijski izvještaj A. Sutlović, izvještaj o prehrani Nevena Kalca, Darka Trohe o korištenju opreme i D. Lackovića o ozljedama na ekspediciji. Dnevnik istraživanja dali su D. Lacković i Vedran Vračar, a Dubravko Kavčić opis susreta dviju ekipa koje su spojile jamu YAL i HR2 u jamski sustav. Na kraju se nalazi popis sponzora ekspedicije i grafički prikaz boravka pojedinih članova ekspedicije u jamama. Bilten je ilustriran sa 17 fotografija i crteža te nacrtima jame HR1 i jamskog sustava Pozo Chizi (YA1 - HR2). Na posljednjoj stranici je Hrvoje Malinar dao nekrolog Ronaldu Kneževiću Roniju (1942-1992), jednom od osnivača SO-a PDS "Velebit". (Vlado Božić)

● "60 godina planinarstva u Ravnoj Gori". Prilikom Dana hrvatskih planinara, koji je održan 10-11. srpnja, svečano je predstavljena monografija gornjeg naslova koju je napisao Nevenko Acinger, član PD "Višnjevica" Ravna Gora.

Knjiga ima 152 stranice, formata je 24×16 , broširana, tiskana na papiru za umjetni tisak, bogato ilustrirana, većinom fotografijama u boji. Obilje kvalitetnih fotografija opravdava podnaslov knjige "u riječi i slici". Publikacija nam plastično predočava 60 godina ravnogorske planinarske tradicije i domoljublja. Po opsegu, kvaliteti tiska, bogatstvu likovnih ostvarenja i umjetničkog doleta zadovoljila bi i znatno razvijenije i bogatije sredine. Valja se diviti ravnogorskim planinarama, njihovoj snazi i upornosti, što su u teškim prilikama ostvarili ovaj vrijedni spomen-spis, ali isto tako valja priznati donatorima — pojedinima i radnim kolektivima — što su pokazali smisao za ovu kulturnu akciju koja kraktočno ne donosi opljivih prihoda. Publikacija pokazuje još nešto: Ravana Gora je očito snažno kulturno žarište Gorskog kotara, daje sliku intelektualnih mogućnosti njezinih žitelja te doprinosi mijenjanju pogrešnog poimanja planinarstva kao nekakve sportske grane, dokazujući da ga treba shvatiti kao duhovnu nadgradnju, a ne kao običnu fizičku kulturu.

(Ž. Poljak)

● **Još o "Dodirima Neba".** U našem glasilu više se puta pisalo o knjizi Darka Berljaka "Dodiri Neba", ali još neki podaci o njoj, a posebno vrlo pohvalne kritike (gotovo isključivo iz Slovenije), sigurno će zanimati naše čitatelje. Ukupna naklada gotovo je prodana i svim koji žele neki od preostalih primjeraka, mogu ga dobiti samo u kancelariji HPS-a, Kozarčeva 22, jer je knjiga povučena iz prodajne mreže zagrebačkih knjižara zbog poteškoća u pravovremenoj naplati. Knjiga se već nekoliko puta tražila i u pitanjima slušatelja Radio Sljemena, u emisiji gdje se prodaju i kupuju knjige. Cijena je i dalje dinarska protuvrijednost 9 DEM, ako se podiže na Savezu, ili 10 DEM ako se pošalje poštom. U posljednjih osam mjeseci autor je održao oko 50 predstavljanja knjige s projekcijom dijapoziativa, glazbom i komentarom u mnogim mjestima Hrvatske i Slovenije, od kojih se posebno ističe odziv i prijem u Orahovici, Našicama i Feričancima, gdje je u samo nekoliko sati održano čak tri predavanja. Osim osvrta na knjigu, prilikom njenog izdanja, u Večernjem listu i Vjesniku, najnoviji broj Ekološkog glasnika posvetio joj je punih 15 stranica, objavivši dio poglavlja "Tibetanci staju na nadnjem katu" s 21 slikom iz knjige.

Najviše reakcija na knjigu dolazi iz Slovenije. Planinski vestnik već je tri puta(!) pisao o njoj, prvo u broju 1/93 njegov urednik Marjan Raztresen. Nakon uvoda, s upoznavanjem autora i knjige, objavio je na četiri strane nekoliko odlomaka s naslovima Rob vesolja, Dežela Petra Pana, Hudoben ples belih kosmičev, Nadležna bela odeja i Sreća na poti življenja. U broju 2/93 Alenka Jamnik dala je osvrta na knjigu, koji je ponovljen i u Alpinističkim razgledima br. 40, posebno naglašavajući dijelove knjige gdje se govori o slovenskim alpinistima. Međutim, u broju 6/93 Planinskog vestnika izšla je vrlo pohvalna

kritika Mateja Šurca pod naslovom "Dodiri humora", koju prenosimo s neznatnim skraćenjima u prijevodu i za naše čitatelje.

(ŽP)

"DODIRI HUMORA"

Nedavno je uredništvo Planinskog vestnika pozvalo svoje čitatelje, neka opisuju zabavne, humorističke doživljaje koji su im se dogodili u planinama. Napisali su "Tražimo novog Janka Mlakara". Ali, nisu ga našli. Ono što nemamo kod nas, s knjigom "Dodiri Neba" Darka Berljaka dobili su Hrvati. (...)

Već su nekoliko godina naše police pune knjiga o planinama, o alpinizmu. Svaka od tih knjiga dobrodošla je ne gledajući na njen komercijalni uspjeh. Ona je dokument vremena; priča o dodiru s prvobitnom prirodom, o ljudima, njihovim usponima, padovima i čežnji na rubu između života i smrti. Ali, kao ukleti; čini se, da svako naše planinsko djelo istovremeno potvrđuje tipičnu slovensku čud — melankoniju i uranjanje u vlastitu mislenost. To nije ništa loše, takvi smo mi Slovenci! Mlakar i Milčinski su očito iznimke koje potvrđuju pravilo.

Osnovna znakovitost Berljakove knjige je iznenadni humor trenutka. Ako ovu knjigu uspoređujemo s hranom, humor djeluje kao curry — vrlo ukusan, pikantni umak, prepoznatljiv za krajeve, koje opisuje autor. Bez toga knjiga bi mi bila kao obična hrana, koju čovjek trpa u sebe samo da preživi.

Darko Berljak je alpinist, prije svega uspješan organizator hrvatskih alpinističkih ekspedicija. Hrvati su organizirali šest ekspedicija u najviše gorje svijeta, Darko ih je vodio pet. Glavni je motiv pisanja bio što Berljaku, nakon šest uzastopnih posjeta, prošle godine nije bilo moguće otići u Himalaju, te su "Putovanja po Nepalu i Tibetu" (to je podnaslov) oživjela u njegovim sjećanjima. Višegodišnja distanca i nezadržljiva čežnja za tim krajevima i ljudima, koje je spontano posjećivao, osnovni su razlog nastajanja takve zbirne, sa šalom začinjene putopisne reportaže. Alpinizam je zacijelo crvena nit knjige, ali najviše prostora pridaje prirodi, ljudima i njihovim običajima. Vratolomne vožnje autobusima, tržnice Kathmandua, najčudnije restauracije, spavanje (zajedno sa životinjama), neobični nosači, probavne smetnje... (da o poнаšanju njegovih prijatelja ni ne govorimo), tome posvećuje cijela poglavљa, za razliku od većine drugih alpinističkih pisaca koji očiglednu pozadinu u pravilu spomenu samo usput s nekoliko odabranih rečenica. (...)

Jednostavno uvezanu knjigu ukrašavaju izvrsne fotografije, na kraju je još i rječnik manje poznatih pojmoveva i nešto faktografije. Smisao za opuštenu šalu i u najneugodnijim trenucima nije jedina vrijednost te knjige. Opisi tajanstvenog Tibeta prava su rijetkost u literaturi. To je zemlja u kojoj su izbrisane granice između stvarnosti,

mita i vjeroispovjesti. Na kraju, i sama knjiga je protkana budizmom, jer broj trinaest ima simboličan značaj. Trinaest je uvodnih rečenica, trinaest je poglavљa. Trinaest Neba, koja su ga dodirnula.

U knjizi se pojavljuju i slovenski alpinisti,

koji su se pridružili hrvatskim ekspedicijama. Neka ne zvuči kao kič ili propaganda ako napišem da su Berljakovi "Dodiri" također i svojevrsan prilog slovensko-hrvatskom prijateljstvu.

Prevedeno sa slovenskog iz "Planinskog vjesnika" broj 6, 1993.

V j e s t i

● XVII slet planinara Slavonije. Početkom lipnja, na lokalitetu Paulinovac u Krndiji, održan je XVII slet planinara Slavonije na kojem su se okupili ljubitelji prirode iz Slav. Broda, Orahovice, Đurđevca, Feričanaca, Nove Gradiške, Đakova, Pleternice i Našica. Nazočne je, između ostalih, pozdravio prof. Stjepan Gardlik, našički gradonačelnik, označivši Slet prvom manifestacijom vezanom za 13. lipnja — Dan Sv. Antuna, kada je i blagdan grada Našica. Potom su planinari krenuli na dvosatnu šetnju, za tu prigodu posebno označenom planinarskom stazom. Poslijе zajedničkog objeda održan je kulturno-zabavni

i sportski program. Najuspješniji su dobili vrijedne nagrade, a poklon je pripao najmlađem i najstarijem sudioniku Sleta. To su bili 75-godišnji dipl. inž. šumarstva Mijo Matezić iz Našica i Borna Mesić, šestomjesečna beba iz Pleternice. Na sletištu održana je i osnivačka skupština Akademskog planinarskog društva studenata osječkog Sveučilišta, za čijeg je predsjednika izabran Anton Lovrić, profesor na Sveučilištu. Također je održana i skupština Planinarskog saveza Slavonije, koji se prema novom Statutu transformirao u Slavonski planinarski savez. Za predsjednika je ponovo izabran našički planinar Ivan Drago

U sportskom dijelu Sleta bio je među najuspješnjima u hodanju na štulama Vlado Brkić iz Feričanaca

Foto: I. Jakovina

Trošelj. Ovu uspjelu planinarsku manifestaciju organizirali su našički planinari, koji obilježavaju 70. obljetnicu kontinuiranog djelovanja, uz pokroviteljstvo Cementare iz Našica i pomoć brojnih sponzora.

(Ivan Jakovina)

● 36. slet planinara Hrvatskog zagorja. U nedjelju 6. lipnja Ravna gora se orila radosnim glasovima i pjesmom planinara koji su došli s raznih strana. Slet je organizirao HPD "Ravna gora" iz Varaždina. Okupilo se više od 500 ljudi iz 15 planinarskih društava Hrvatskog zagorja. Bilo je tu planinara iz Zagreba, Samobora, Krapine, Pregrade, Konjščine, Varaždina, Budinčine, Ivance, Lepoglave, Čakovca, Križevaca, Kutine, ali i Maribora... Sletu su prisustvovali Zoran Gomzi, dopredsjednik HPS-a, Darko Berljak, predsjednik IO HPS-a, te gospoda Jagoda Borčić. Sve nas je, naravno, obradovao dolazak našeg župana Varaždinske županije, dr. Zvonimira Sabatija s obitelji. Kratkim govorom, riječima toplim i srdačnim, Slet je otvorila predsjednica HPD "Ravna gora", gospoda Vladimira Horvat, a skup su još pozdravili i ostali domaćini, Tomislav Jagačić i Nenad Vadla te neki delegati gostiju. Poslije ovoga svečanog dijela dio planinara odlučio se za odmor u hladu uz planinarski dom, a za djecu su organizirane vesele i zanimljive igre sa slatkim nagradama. Ipak, veći je dio planinara otišao do podnožja Velikih pećina gdje je naš najstariji još aktivni planinar, gosp. Lucijan Smokvina, otvorio novi, osigurani put kroz stijene. Ovaj je put jedinstven u planinama Hrvatskog zagorja. Ravnogorske stijene imaju sva obilježja alpskih vrleti i s pravom ih nazivaju najljepšim stijenama u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a sada, osigurane klinovima i čeličnom užadi, pružaju mogućnost planinarama i hrabrim izletnicima da osvoje njihove prostore i uživaju u pogledu koji se pruža s njihova kamenitog vrha na pitome brežuljke dragog nam Zagorja. Još jedna zanimljivost Sleta bila je i tombola za koju su nam nagrade osigurala mnoga poduzeća i privatnici iz Varaždina. Budući da je i vrijeme bilo izuzetno lijepo, a organizacija Sleta vrlo uspješna, vjerujemo da su svi gosti, planinari i izletnici bili zadovoljni i da im je ovaj izlet postao dragom uspomenom.

(Mira Šincek)

● 95 godina PD "Visočica". Ratna događanja u Gospiću kao da su još više potakla aktivnost gospičkih planinara, koji su na svečan način 19. lipnja na Baškim Oštarijama proslavili 95. obljetnicu svog društva. HPD "Visočica" je prvo hrvatsko planinarsko društvo (osnovano 19. lipnja 1898.) kao produžnica HPD u Zagrebu. O tome izvješće časopis "Hrvatski planinar" koji je upravo te godine počeo s izlaženjem: "Na poziv presvjetlog gospodina Bude Budisavljevića Prijedorškog, velikog župana Županije ličko-krbavskе, sastali se od 19. lipnja u prostore Narodne čitaonice prijatelji planinarstva ne samo iz Gospića već i okoline da se dogovore kako će osnovati podružnicu. Tako je osnovana Podružnica HPD-a

Najmladi (Borna Mesić) i najstariji (Mijo Matetić) na sletu u Krndiji

Foto: I. Jakovina

i usvojeno ime "Visočica", a jela na trobojnoj podlozi kao znak podružnice. Prvi predsjednik postao je M. Drenovac, a tajnik Dragutin Franić." U prekrasnom predjelu Baških Oštarija u podnožju Ljubičkog brda sastalo se na proslavi stotinjak planinara i drugih ljubitelja prirode ispod improviziranog slavoluka na kojem je stajalo obilježje proslave. Svečanost je počela izvodnjem državne himne i minutom šutnje za poginule branitelje u ovom još nedovršenom ratu. Voditelj proslave prof. Jandre Benković dao je riječ gospodi Ani Lemić, dopredsjednici Glavnog odbora, koja je rezimirala dosadašnji razvoj i uspjeh društva. Domovinski rat je uveliko smanjio aktivnost gospičkih planinara. Mnogi su stupili u hrvatske vojničke postrojbe, dok su planinari srpske nacionalnosti uglavnom među četnicima. Planinarska djelatnost se održala, a krajem prošle godine održana je i godišnja skupština. Odslaci na izlete su uglavnom skromnih dometa. Dosta aktivan je ogrank u Zagrebu o čijoj je aktivnosti govorio Tomislav Čanić, pročelnik ogranka. Poslije službenog dijela proslave, gospičke planinare pozdravili su brojni gosti, među kojima Zoran Gomzi, dopredsjednik Hrvatskog planinarskog saveza i Ive Blažević, gradonačelnik Gospića.

Ana Lemić govori na proslavi 95. obljetnice "Višočice" na Oštarijama

Potom su organizirani lijepi izleti na obližnje oštarijske vrhove Kizu, Alaginac i Ljubičko brdo, a po povratku je nastavljeno zajedničko druženje uz dobro pripremljen vojnički grah i ličku janjetinu. Vrijedni planinarski entuzijasti Gospića, na čelu s predsjednikom Antonom Vučnovićem, izdali su ovom prigodom Spomenicu 1898-1993. u kojoj je ne sveobuhvatan način prikazana aktivnost društva od njegova osnutka do danas. Ova proslava bio je ujedno uvod u proslavu stote obljetnice, za koju se gospički planinari nadaju da će se održati u potpuno oslobođenoj domovini.

(Tomislav Čanić)

● **Utrka planinskim biciklima.** U subotu 5. lipnja PD "Ravna gora" Varaždin organiziralo je treću, sada već tradicionalnu, utrku planinskim biciklima po terenima Ravne gore. Na utrci MTB sudjelovalo je 15 natjecatelja (iz Zagreba 11, iz Varaždina 3, te 1 iz Bjelovara). Staza je bila poprilično zahtjevna no zbog toga i zanimljiva i izazovna, a utrka izuzetno dinamična i zanimljiva mnogim promatračima. U kategoriji seniora na cilj je prvi stigao Predrag Jovanović iz BK Maksimir, Zagreb, prošavši stazu od 21 km za 1,29,09. Drugi je bio naš Varaždinac, Tihomir Šaško iz kluba MEA-TEAM, Varaždin, stigao je na cilj za 1,37,50; dok je treći bio Pavao Roset iz kluba Extreme, Zagreb. U kategoriji rekreativaca

prvo mjesto osvojio je Neven Petrović iz HPD Željezničar, Zagreb, prošavši stazu od 6,5 km za 23,11 minuta. Drugi je bio Goran Iličić iz Bjelovara (24,51 min), a odmah iza njega Mladen Durlen iz kluba Extreme, Zagreb. U kategoriji juniora prvo mjesto osvojio je Nikola Cvjetićanin iz kluba Extreme, Zagreb, s 23,51 minutom, drugi je bio Hrvoje Plasaj iz istog kluba (24,27 min), a treći njihov klubski kolega Marko Kostanjevac (32,57 min). Sponzor utrke, privatno poduzeće MEA d.o.o. iz Varaždina, pobrinulo se da staza bude označena reklamama, te da svaki natjecatelj dobije i majicu koja će ga sjećati na ovu utrku; ujedno je osiguralo vrlo vrijedne i korisne nagrade za sve pobjednike (sva tri mjesta). Pobjedniku seniorske kategorije pripala je i nagrada tvrnice Elan (ručni sat). Za izuzetno dobru organizaciju i uspjeh trke svakako je najzaslužniji naš član, planinar i biciklist Dubravko Šincek.

(Mira Šincek)

● **"Čuvare prirode planina".** U toku 1989. i 1990. godine Planinarski savez Zagreba organizirao je u Kozarčevoj ulici 22 u Zagrebu tečajevne za "Čuvare prirode planina". Nekima, koji su uspješno položili ispit, dodijeljene su odmah značke i diplome dok su ostali tek sada dobili značke. Iz HPD "Željezničar" iz Zagreba značke su dobili Krešimir Ormanec, Dražen Smačić, Hasan Osmanagić i Saša Novak, iz HPD "Martinščak" iz Karlovca Vedran Travica i Blanka Travica, iz HPD "Dubovac" iz Karlovca Marija Kerhač i Željko Starčević; mr. Ivan Stošić iz HPD "Kalinik" Križevci, gđa. Dragica Kobeščak iz PD "Sljemje", te iz PD "Vinica" Duga Resa Snježana Glučina, Sandra Biličić, Daliborka Kojčinović, Mihaela Adamović, Berislav Brozović, Andrej Petrić, Erika Petrić, Nikolina Glamočlija, Ivana Budimlija, Koraljka Sansović, Biljana Madarac, Anamarija Brozović, Tomislav Pavletić, prof. Blaženka Petrić, Ingrid Žutić i Saša Veladija, te Ana Mahović-Šošarić, "Japetić" Samobor. U Hrvatskom planinarskom savezu vodi se jedinstvena evidencija svih "Čuvara planinske prirode" a vodi je član Komisije za zaštitu prirode HPS-a dr. Ante Starčević.

(Dr. Ante Starčević)

● **Škola ABECEDA prirode.** Stanica planinarskih vodiča Split, u sklopu svojih djelatnosti održala je dvomjesečni tečaj škole "ABECEDA prirode" pod vodstvom ing. Mire Buzuk-Baras. Tijekom dvomjesečnog rada škole, održan je niz predavanja različitih korisnih i vrlo zanimljivih sadržaja. Teme su obuhvaćale područja prirodnih znanosti — zemljopis, meteorologije, biologije mora, farmakognozije, ekologije te prirodne kozmetike. Održavale su se vježbe izletničkog karaktera i to: prva pomoć u planini (voditelj predsjednik stanice Alojz Bakota), orientacija u prirodi, tjelesna rekreacija u prirodi i prepoznavanje jestivog i ljekovitog bilja. Magistri biologije i farmacije su vodili vježbe i upoznavali polaznike s priručnom literaturom iz područja fitoterapije, znanosti o ljekovitom bilju. Polaznici su na

terenu primjenjivali stečeno znanje, brali jestivo bilje, pripremali hranu i skupljali ljekovito bilje za pripremu čajeva. Sva ova naučena znanja su se trebala pokazati na "završnom ispitu" održanom na lokalitetu Gospe od Prizidnice. Na trodnevnom provjeravanju znanja polaznici su pripremali hranu isključivo od plodova kopna i mora, te razne sokove i čajeve iz prirode. Slične aktivnosti će se nastaviti na jesen.

(Mr. pharm. Nada Nadvinski)

● **HPD "Zanatlija Osijek.** U zimskom razdoblju Društvo je organiziralo četiri izleta na Krndiju, te za Dan Društva (27.-28.2.) zimski izlet na Papuk. Pedesetak planinara je učestvovalo na tradicionalnim "Papućkim jaglacima". Uslijedilo je izlet na Požešku goru koju su prije toga posjetila tri člana Društva i obnovili markaciju. U svibnju su održana dva izleta. Prvi u Đakovo s obilaskom đakovačke katedrale i pastuharne, te šetnjom od đakovačke Breznice do jezera Borovik. Drugi je bio u Madarsku s usponom na Arsaňu. U izuzetno bogatom programu bila je izložbena galerija na otvorenom u napuštenom kamenolomu blizu mjesta Villany, zatim uspon na vrh Arsaňu koji je vulkanski stožac s gotovo mediteranskom florom. Taj je kraj najtoplji u Mađarskoj. Na vrhu, gdje po legendi plešu vještice, obavljeno je planinarsko krštenje novih članova. U Villanyju je obiđen muzej vina, u Mariagyudu crkvu, inače mjesto hodočašća, te u Siklosu stari grad. Završilo se u Harkanyu na kupanju u ljekovitim bazenima. Organizirano je više predavanja s dijapoziтивima domaćih članova, a predavala su i dvojica eminentnih hrvatskih planinara, Darko Berljak ("Dodiri neba") i Željko Poljak ("Ljepote nacionalnih parkova SAD"). Akcija gostovanja najznačajnijih hrvatskih planinara bit će nastavljena u jesen. U lipnju su predviđeni izleti na Susret slavonskih planinara na Krndiji (Paulinovec), na Dan zanatlija grada Zagreba, biciklijada do Bizovečkih toplica te izlet na Svetu Geru, u srpnju obilazak Dilja i Samoborskog gorja. Planinarskom savezu Slovenije, u čiji smo se rad aktivno uključili, predložili smo edukaciju članova o opasnostima od minsko-eksplozivnih sredstava te ponudili pomoći ostalim slavonskim društvima radi lakšeg obavljanja rada.

(Hrvoje Sandukčić)

● **Pjevači PD "Industrogradnja" slave.** Dana 28. svibnja mješoviti pjevački zbor "Industrogradnje" iz Zagreba, osnovan po istoimenom planinarskom društvu, proslavio je petu godišnjicu postojanja. Proslava je održana u Glazbenom zavodu u Zagrebu prigodnim koncertom na kojem su bile izvedene brojne melodije iz svih krajeva naše domovine (ukupno 26). Pod ravnanjem dirigenta maestra Tome Živkovića upravo uzornom skladnošću izvedeni su brojni napjevi na veliko oduševljenje mnogobrojne publike. Među prisutnima bili su zapaženi naši poznati glazbenici gg. Emil Cossetto i Lovro Županović, čije

su melodije također izvodene. U ovom ratnom vremenu upravo je i ovaj koncert velikog radnog kolektiva "Industrogradnje" s više od 40 izvođača pokazao svu ljepotu naše glazbene baštine i potajice postavio pitanje: je li te divne napjeve radio nesretan ili sretan narod? Bila je izvedena i "Pjesma našoj Lici" čiji je tekst napisao pisac ovih redaka, a uglazbio ga g. Lovro Županović; njegova je pravizvedba bila upravo u ovoj istoj dvorani 27. veljače ove godine. Proslavu je uveličao odličan vokalni ansambl "Grič" iz Zagreba izvođenjem pet pjesama i time pridonio potpunoj razdraganosti cijelog gledališta. Zboru "Industrogradnje" poželimo daljnje uspjehe u njegovu djelovanju.

(Dr. Ante Rukavina)

● **Obljetnica na Horvatovih 500 stuba.** U nedjelju 27. lipnja povodom četrdesete godišnjice proglašenja 500 stuba na Medvednici Horvatovim imenom, zagrebački planinari posjetili su u znatnom broju Horvatovih 500 stuba. Za ovu prigodu prisutnima je bila donesena na uvid i prva upisna knjiga koju su 21. lipnja 1953. god. zajedno s prigodnim žigom planinaru **Vladimiru Horvatu** poklonili članovi PD "Risnjak" iz Zagreba. Posjeta je protekla u ugodnom druženju pridošlih planinara, u obnavljanju uspomena na susrete s graditeljem Stuba i u prepričavanju ostalih događaja vezanih za samu izgradnju. Do sada su ispunjene četiri Spomen-knjige s upisanim dojmovima brojnih posjetitelja, kao i s prigodnim bilješkama o do sada minulim obljetnicama okupljanja planinara na ovom mjestu. (T. Jutrović)

● **Tragom prvog izleta HPD "Nikola Tesla".** Ovo zagrebačko društvo organiziralo je pod tim naslovom 14. travnja pohod na Medvednicu trasm Tunel - Njivice - Horvatovih 500 stuba - "Grafičar". Sudjelovala su 183 planinara iz društava Zagreb Matica, Željezničar, Sljeme, Zanatlija, Kapela, Monter, Medveščak, sva iz Zagreba, te Japetić iz Samobora, Željezničar iz Sarajeva, Visočica iz Gospića, Tajan iz Zenice i ŠD Partizan iz Andraža (Slovenija). Na sastanku društva je dogovoren da se svake godine posljednje subote u travnju nastavi s takvim pohodom.

● **Planinarska škola HPD "Zagreb-Matica" 1993.** u organizaciji piscu ovih redaka uspješno je završena početkom lipnja ispitom koji je položilo 33 polaznika i steklo diplomu. HPD "Zagreb-Matica" tradicionalno svake godine u proljeće održava opću planinarsku školu za planinare (i početnike) i ljubitelje prirode, bez obzira na godine života. Škola je trajala od 7. IV do 30. V 93. svake srijede od 19-21 sati. Održano je 21 predavanje prema programu HPS-a. Na predavanjima je bilo prisutno u prosjeku 50-ak polaznika. Većinu predavanja održali su članovi društva (S. Šmit, E. Kumčić, P. Čosić, M. Wilhelm, AO, PES), a za neke teme su pozvani vanjski predavači. Tako je dr. B. Aleraj održao predavanje o opasnostima u planini, osnovama spašavanja, GSS i prvoj pomoći, prof. dr. Ž.

Poljak dva vrlo zanimljiva predavanja o povijesti planinarstva i o planinskoj medicini, Juraj Posarić iz HDP "Željezničar" slikovito predavanje iz osnova speleologije, a vodio je i speleološke pokazne vježbe u špilji Veternici, Radovan Čepelak održao je predavanje iz osnova meteorologije a Branko Predović prikazao je dijapositive o planinama svijeta. U svezi s orijentacijom organiziran je posjet planetariju Tehničkog muzeja, gdje je astronomsku orijentaciju predavao i demonstrirao kustos muzeja i član našeg Društva Ante Radonić. Praktični dio škole obuhvatilo je četiri jednodnevna i četiri dvodnevna izleta. Za završetak planinarske škole 29. i 30. svibnja održan je dvodnevni izlet na Bjelolasicu, Bijele i Samarske stijene, s noćenjem u Tuku. Članovi HPD "Bijele stijene" iz Mrkopolja priredili su nam prvi dan navečer veselicu uz pjesmu i pratnju žičanih instrumenata, a u nedjelju su nas pod vodstvom Brane Blaževića poveli "Mrkopaljskim planinarskim putem" kroz labirint zadnje skupine Samarskih stijena. Pozivamo i ostala planinarska društva da organiziraju opće planinarske škole jer je to pravi način uključivanja u planinarska društva.

(Bruno Šibl)

● **Vladimir Pfeifer — fotograf prirodoslovac.** Pod motom "Ars natura monumenta crotatica fauna + flora" poznati fotograf prirodoslovac Vladimir Pfeifer dokazuje da mala Hrvatska ima svijetu što pokazati — posebno životinjske i biljne vrste već izumrle u srednjoj i zapadnoj Europi. Po vokaciji lovac s fotografskom kamerom na motive iz prirode, velik je pobornik zaštite prirode i ekološke misli. Nizom predavanja s dijaslikama početkom 1993. god. u PD "Zagreb-Matica" prikazao je presjek svog višedesetljetnog rada. Fotografijama i dijaslikama nastoji poručiti da jedino povratak prirodnog načina življenja u koegzistenciji s biljnim i životinjskim svijetom može osigurati opstanak ljudskom rodu. Kao član ULUPUH-a izlagao je na tridesetak što skupnih što samostalnih izložbi. Posebno je bilo zanimljivo predavanje o Žumberku. Iako nadomak metropoli, ovaj "zeleni kontinent" slabo je poznat Zagrepčanima. Zahvaljujući g. Pfeiferu doznali smo o pravom raju za kukce i biljke, u kojem opstaju i već vrlo rijetke biljne i životinjske vrste. Tako smo saznali da tu, praktički nadomak grada, raste tridesetak vrsta orhideja, po hrvatski kaćuna, zatim mnoštvo ljekovitih trava i biljaka po kojima slijeću rijetki leptiri kao što su "velika prelijevalica", "mrtvački plasti" i drugi. Po ovim lijepim i mjestimice divljim prostranstvima još uvijek se kreću medvjed, divlja svinja, srna, jazavac, kuna i zec. Gosp. Pfeifer rado drži predavanja planinarima, ljubiteljima prirode i školarcima, pa ovdje dajemo njegovu adresu (uz njegov pristanak). Zainteresirani se mogu s njim dogоворити за neko od osam pripremljenih predavanja koja će on rado održati. To su:

1. Nacionalni park Risnjak

2. Moji susreti s medvjedima (slike iz NP Plitvice)

3. Kornati — ljepote otočja i podmorja
4. Rezervat prirode Kopački rit
5. Ornitolоški rezervat Crna Mlaka
6. Zrmanja — biser Bukovice
7. Dolina Neretve
8. Žumberak — prirodoslovni raj nadomak grada

Prijatelje lijepo knjige i ljubitelje ptica, obdarovat će vijest da se priprema knjiga autora Dragutina Rucnera "O životu ptica u dolini Neretve", s fotografijama Vladimira Pfeifera, koju možete naručiti u preplati (košta 50 DEM), a izlazi iz tiska početkom listopada ove godine u izdanju Galerije "Stećak", Klek iz Opuzena (58 355 Opuzen, Podgradina bb, pp. 13, tel. (058) 671-295). Adresa g. Vladimir Pfeifer: Podolje 28, 41 000 Zagreb, tel. (041) 574-900. (Bruno Šibl)

● **POSJETITE HIMALAJU!** Planinarski savez Zagreba poziva zainteresirane da se pridruže akciji "HIMALAYA TOTAL". U jesen ove godine u Nepal odlazi mala skupina alpinista u područje Rolwaling Himal. Taj dio Nepala nedavno je otvoren za turiste i trekking, ali samo po osnovnom putu kroz glavnu dolinu, dok naši alpinisti imaju u planu penjanje niza još neosvojenih vrhova na granici prema Tibetu oko ledenjaka Ripimo Shar. U okolini ima još i nebrojeno bezimenih vrhova za svačiji ukus, pa ako tko želi uspone na planine od 5 000 do 6 000 metara, može se prijaviti. Nakon uspona cijela se skupina preko sedla Tashi Labtsa spušta preko samostana Thami u srce zemlje Sherpa, u Namche Bazar, i zrakoplovom iz Lukle nazad u Kathmandu. Brigu o svim putnicima vodić će Ang Phurba Sherpa, sirdar zagrebačke ekspedicije na Everest 89, koji je nedavno otvorio eksluzivnu agenciju "Rolwaling trekking co.". Preko agencije "Everest trekking" u isto vrijeme može se organizirati bilo koje drugo putovanje po Nepalu, između kojih se ističe rijetko posjećivani zapadni Nepal oko jezera Rara, ili pješački put iz Jumle do najsvetiјe planine u Aziji — Khailasa u Tibetu, čije se otvorenenje za strance očekuje baš ove jeseni. Navedena putovanja, kao i ostale usluge u Nepalu (transferti, smještaj, vodići, rafting, safari i slično) moguće je organizirati preko planinarskog saveza (D. Berljak ili Ž. Gobec, tel. 448-774). Cijena avionske karte je USD 1 000 i USD 100 za usluge organizacije, a sve ostale troškove sudionici snose sami na licu mjesta. Prolazak je 13.10.1993., a povratak po želji, nakon 30 ili 45 dana. Prilikom povratka predviđeno je i zadržavanje u Tajlandu (Bangkok i okolica).

● **Učenici na Risnjaku.** Po staroj tradiciji gorskokotarsko PD "Višnjevica" iz Ravne Gore organiziralo je planinarski pohod na planine za osnovce. Predsjednik Andelko Ivančić s nekoliko iskusnih planinara poveo je 50 učenika osnovne škole na Risnjak. S njima pošle su i tri učiteljice. Učenici su bez zapreka ispunili svoju želju za

planinarenjem do samog vrha Risnjaka i Šlose-rovog doma. Za učenike je to dan pamćenja i prepričavanja. Danas-sutra možda netko od njih i postane planinar.

(Dmitar Mamula)

● **Dan PDZM bit će 19. rujna na Puntijarki.** U povodu 45. obljetnice HPD "Zagreb Matica" održat će se u nedjelju 19. rujna "Dan HPD Zagreb Matica" u Planinarskom domu "Ivan Pačkovski" na Puntijarki, Medvednica. Pozivaju se svi planinari da se pridruže proslavi, a nakon toga i planinarskoj zabavi. Istovremeno bit će obilježena i 40. obljetnica izgradnje doma.

(Damir Mahović)

● **Obnovljena pilana na Bliznecu.** Koncem lipnja planinari Zagreba bili su ugodno iznenadjeni. Gradska šumarija pod upravom svoga nadahnutoga upravitelja g. Krauthackera u cijelosti je obnovila pilanu Bliznec. Prva pilana izgrađena je 1836. u Staroj pili na potoku Bliznecu, a na današnje mjesto preseljena je 1898. Do 1936. pogon pilane bilo je mlinsko kolo koje je vrtio potok Bliznec a od tada je mlinski kamen zamjenila turbina na isti vodenim pogon. Istodobno, nasuprot pilani, izgrađena je nekadašnja mitnica iznad koje je lovački dom. Veoma je lijepo ureden okoliš, a uskoro će proraditi i manji ugostiteljski objekt u donjem dijelu pilane. Već sada se može razgledati pilana, koja je uređena kao muzej, ali ima i poučan značaj jer se može stavljati u pogon, što će naročito biti od značaja za mlade naraštaje učenika drvodjelske struke ali i za studente šumarstva. Ovo tim prije jer se može vidjeti rad dva venecijanska drvena gatera (jarmače). Veoma je lijepo uredena terasa do potoka. Opremljena je klupama i stolovima potpuno uklapljenim u okoliš, s lijepo izvedenim vodoskokom uvedenim kroz probušen trupac, što će osobito u zimi pružati lijep prizor zaledenog slapa. Na vrhu trupca je malo krovište i ispod njega reflektor koji obasjava pilanu i tako stvara izuzetno lijep ugodaj. Možda samo kao kuriozum navodim da je B. Gušić u svom vodiču "Medvednica" mjesto pilane označio lokalnim imenom, gradska pilana na Jukundovcu. Kako je pilana na današnjoj lokaciji od 1898., ona je tu stajala i 1924. kada izlazi Gušićeva "Medvednica". U svakom slučaju hvalevrijedno djelo.

(Želimir Kantura)

● **Pokuplje prije 70 godina.** U Etnografskom muzeju u Zagrebu postavljena je veoma zanimljiva izložba "Pokupska sjećanja — Etnografska ekspedicija 1923". Autorice izložbe i izuzetno vrijednoga kataloga su dr. Aleksandra Muraj, Institut za etnologiju i folkloristiku Zagreb, Nerina Eckhel i prof. Vesna Zorić, obje iz Etnografskog muzeja u Zagrebu. Kako sam poziv na otvorenje dne 15. srpnja 1993. kaže: "... Izložbu, koja vam putem neponovljivih fotografija i raritetnih predmeta omogućuje doživljaj pokupskog svijeta prije 70 godina". Ekspedicija je prije 70 godina plovila Kupom od Karlovca do Siska punih sto kilometara. Fotografijom je zauvijek zabilježeno tadašnje

stanje. Ova je izložba posebno vrijedna, o čemu ugledna znanstvenica i poznata planinarka, istraživač folkloristike Žumberak dr. Aleksandra Muraj u uvodu bogatog kataloga kaže: "Toga svijeta više nema. Iščeznuo je neminoču općega društvenog kretanja, transformirajući se u životne oblike što ih je nametnulo industrijsko i postindustrijsko doba. Njegova materijalna baština, nažlost, u najnovije doba doživjela je zlu sudbinu nemilosrdnim ratnim razaranjem". Izložbu toplo preporučujemo a održava se u Etnografskom muzeju u Zagrebu, Mažuranićev trg 14.

(Želimir Kantura)

● **Prodajem nove, nenošene gojzerice "Alpina"** broj 46 (za nogu br. 45). Pitati na tel. (041) 420-928 (Šibl).

● **Prosvjed u svezi sa člankom "Izgubljen na pustom otoku",** s podnaslovom "O stanici vodiča Split još će se čuti" gde Mire Buzuk Baras, objavljenog u br. 3-4 na str. 75 i 76, u kojem je izrečena ova neistina: "U vrijeme kada je u Splitu, a vjerojatno i u čitavoj Hrvatskoj, zamrla planinarska aktivnost i po kamenu Mosora sve rijede odzvanjala planinarska cipela, jedina su aktivna jezgra planinarstva ostali planinarski vodiči." Želim se ograditi od pisanja, inače člana HPD "Mosor" gde M.M.B. i istovremeno demantirati taj navod jer planinarskom aktivnošću i zadaćom (u vremenu koje navodi gđa M.M.B.) smatram i stavljanje naših planinarskih objekata na raspolažanje Hrvatskoj vojsci, kao i udio mnogih naših članova u Domovinskom ratu po planinama Dalmacije i širom domovine, koji su svojom stručnom planinarskom spremom doprinijeli obrani Hrvatske. Nanesena je uvreda svim onim planinarama koji su u ratu izgubili život ili ranjavani, svima koji su kao gorski spasavaci, vodiči, alpinisti, speleolozi i ostali bili aktivni u spasavanju proganika, izobrazbi kadrova HV, vodenju postrojbi i naposljetku s oružjem u ruci branili i još uvijek brane Hrvatsku.

(Predsjednik HPD "Mosor" Goran Gabrić, časnik HV)

● **Ispravak.** U prošlom broju je u članku Dubravke Ramuščak pod naslovom "Sljeme, moj prijatelju!" redakcijskom greškom na str. 121, desni stupac, zamijenjena riječ smijeh riječju snijeg, što posve mijenja smisao. Rečenica u originalu glasi: "Pod svodovima staklenih čipaka sa zaledenih krošnji probijao se potok kroz crno kamenje i zelenkaste prozirne kristale leda uz obale, praskajući od bezbržnog smijeha bijelim zubima nebrojenih kaskada i slapića." Ispričavamo se autorici i čitateljima.

(Ur.)

● **Obljetnica izgradnje Splitovog kliničanog puta.** U nedjelju 23. svibnja dvadesetak planinara iz Splita krenulo je Splitovim kliničanim putom s namjerom da obilježe 40. obljetnicu vrlo lijepoga planinarskog puta na Kozjaku. Za izgradnju ovog planinarskog puta zaslужan je planinar, tada član PK "Split" Petar Dragičević. Uhvatio se u

koštar sa stijenom Kozjaka i izgradio te osigurao klinovima i čeličnom užadi put daleke 1953. godine. Put se i danas dobro održava i svojom atraktivnošću privlači mnoge planinare. Za one koji ne znaju, prilaz mu je iz predjela Ninčevića u Solinu, do kojeg se može iz Splita autobusom br. 16 svaki sat vremena. Na stazi se uz markaciju povremeno nalazi oznaka SKP (Splitov klinčani put). (Milan Sunko)

● **Izložba o Gjuri Pilaru.** U povodu stogodišnjice smrti prof. dr. Gjure Pilara, stvarnog organizatora osnivačke skupštine Hrvatskog planinskog društva 1874. godine, akademika i geologa, organizirali su Hrvatski prirodoslovni muzej u Zagrebu i Muzej brodskog Posavljia izložbu u Zagrebu u Demetrovoj 1. Ta će izložba biti u rujnu premještena u Pilarovo rodno mjesto, gdje će se tom prilikom održati i znanstveni skup o

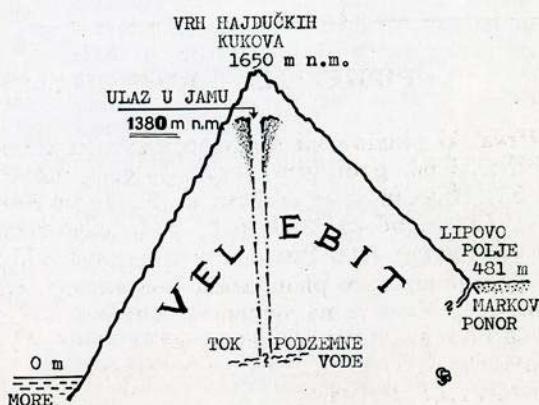
njegovu radu i životu. U Zagrebu se izložba održava u prostorijama muzeja kojem je Pilar bio predstojnik, a za planinare je posebno zanimljivo da je u toj zgradi održana i osnivačka skupština HPD-a. U predvorju zgrade i sada se nalazi spomen-ploča koju je postavio prilikom stoljetnice tog događaja Hrvatski planinarski savez. Na izložbi ima i planinarskih izložaka. Jedinstvena prilika za svakoga tko se zanima planinarskom povijesku i tradicijom! (ŽP)

● **Donacija Tvornice papira Zagreb.** Ova je Tvornica poklonila našem časopisu 200 kg papira na poticaj Ivice Delića, koji je radio u toj Tvornici (sada je umirovljenik). Delić je mnogim Zagrepčanima poznat kao vrstan vodič društvenih izleta i predsjednik planinarske sekcije u "Grafičaru". Hvala Deliću i njegovoj bivšoj radnoj organizaciji.

Vijest u posljednji čas

SENZACIJA NA HAJDUČKIM KUKOVIMA U VELEBITU OTKRIVENA JAMA DUBOKA 1350 METARA!

Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza organizirala je ovog ljeta speleološki logor u Lomskoj dulibi na Velebitu pod Hajdučkim kukovima (1650 m), pod vodstvom Branka Jalžića, da bi istražila jamu na koju su lani upozorili speleolozi iz Češke. Jama je bila puna iznenađenja: najprije 200 m silaza kao kroz zaledenu cijev, zatim okomici za koju nije bilo dovoljno užeta. Hitno je iz Zagreba dopremljeno još užeta, ali ni to nije bilo dovoljno pa su za pomoć zamoljeni i Splitčani. U trenutku dok ovo pišemo (9. kolovoza) planinari su sišli oko 1350 metara duboko gdje su, već blizu razine mora, naišli na vodu. O kakvim je dimenzijama riječ govori podatak da je dosad najdublja poznata jama u Hrvatskoj Stara Škola na Biokovu duboka "samo" 576 m. Posebne su značajke ove jame neobično duboka i neprekinuta vertikala od 550 m, mala nadmorska visina ulaza (1380 m) i laka pristupačnost (polu sata od ceste), po čemu joj nema premca u svijetu. Istraživači su je nazvali Lukina jama po nadimku ing. Ozrena Lukića (1965-1992), zasluznog zagrebačkog planinara-speleologa koga su ubili četnici na Velebitu. (Ž.P.)

Shematski prikaz nove jame

(Ž.P.)

ZAGREBAČKA TVORNICA PAPIRA d.o.o.

PODUZEĆE ZA PROIZVODNJU, PRERADU I PROMET PAPIRA

Zagreb, Radnička c. Đure Đakovića 173
Hrvatska

TELEFONI:

Centrala –	
Radnička c. 173	249-333
Centrala –	
Zavrtnica 17	613-611
Direktor	615-287
Komercijala	534-709
Uvoz-izvoz	613-368

SUDJELOVALA JE U SPONZORIRANJU KOD IZLAŽENJA
ČASOPISA "HRVATSKI PLANINAR"

POSJETITE 11. RUJNA VELEBITSKU SVEČANOST!

Hrvatski planinarski savez organizira u subotu 11. rujna prigodnu svečanost kojom će obilježiti 60. godišnjicu otvaranja glasovite Premužićeve staze na Velebitu (građene 1930-33). Svečanost se održava u 13 sati na Premužićevoj stazi pod kamenom u koji je HPS 1979., prigodom proslave 20. obljetnice Velebitskog planinarskog puta, dao uklesati riječi zahvale ing. Anti Premužiću za njegovo veliko djelo.

Očekuje se da će planinarska društva toga dana organizirati izlet u sjeverni Velebit i dovesti svoje članove na svečanost. Pristup od doma na Zavižanu najprije 1h cestom do početka Premužićeve staze, zatim desno stazom 45 minuta. Zbog premalog kapaciteta doma na Zavižanu valja ponijeti šatore ili organizirati jednodnevne izlete. Potanje obavijesti u poslovnici HPS, tel. 448-774.

CHROMOS
Tvornica grafičkih boja

CHROMOS
Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izrađujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor
Telefon: 041/ 782-122
Telefax: 041/ 782-430
Telex: 21717 chrom rh